

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA TEK PARA BİRİMİNE GEÇİŞİN FİRMALARA
ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

96066

Sinem MACUNLAR

**S.B.E. İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

İSTANBUL, 2000

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**AVRUPA TEK PARA BİRİMİNE GEÇİŞİN FİRMALARA
ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME**

91066

**Sinem MACUNLAR
No: 1127273**

**S.B.E. İşletme Anabilim Dalı İşletme Yönetimi Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof.Dr. Salih DURER

İSTANBUL, 2000

İÇİNDEKİLER

Sayfa
No.

ŞEKİL LİSTESİ.....	v
TABLO LİSTESİ	vi
KISALTMA LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY.....	ix
GİRİŞ.....	x

I. AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİN TARİHSEL SÜRECİ1

1.1.Schuman Deklarasyonu	1
1.2. Roma Antlaşması	1
1.3. Ekonomik ve Parasal Birlik Fikrinin Doğuşu.....	2
1.4. Barre Raporu.....	3
1.5. Werner Raporu.....	4
1.6. Para Yılanı Sistemi.....	5
1.7. Avrupa Para Sistemi.....	6
1.7.1. Avrupa Para Sisteminin Amacı.....	7
1.7.2. Avrupa Para Sisteminin Özellikleri.....	7
1.7.3.Avrupa Para Sistemi Enstrümanları.....	8
1.7.3.1. Döviz Kuru Mekanizması.....	8
1.7.3.2. Avrupa Para Birimi (ECU).....	9
1.7.3.3. Kredi Mekanizması.....	11

II. EKONOMİK ve PARASAL BİRLİĞİN KURULUŞU13

2.1. Delors Raporu	13
2.1.1. Ekonomik ve Parasal Birliğin Birinci Aşaması.....	14
2.1.2. Ekonomik ve Parasal Birliğin İkinci Aşaması.....	14
2.1.3. Ekonomik ve Parasal Birliğin Üçüncü Aşaması.....	15

2.2. Ekonomik ve Parasal Birliğin Amacı.....	16
2.3. Ekonomik ve Parasal Birliğe Katılma Şartları ve Maastricht Antlaşması.....	16
2.4. Avrupa Para Birliğine Katılan Ülkeler.....	19
2.4.1. Almanya	19
2.4.2. Avusturya.....	22
2.4.3. Belçika	25
2.4.4. Finlandiya.....	28
2.4.5. Fransa.....	30
2.4.6. Hollanda.....	33
2.4.7. İrlanda.....	35
2.4.8. İspanya	38
2.4.9. İtalya	40
2.4.10. Lüksemburg	41
2.4.11. Portekiz	44
2.5. Avrupa Para Birliğine Katılmayan Ülkeler.....	45
2.5.1. Danimarka.....	46
2.5.2. İngiltere	46
2.5.3. İsveç	47
2.5.4. Yunanistan	47
2.6. Senaryolar.....	48
2.6.1.Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşmez ve Avrupa Birliği Dağılır.....	49
2.6.2.Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşmez, Tek Pazar Devam Eder.....	49
2.6.3.Senaryo: Parasal Birlik Bazı Üyeleri Kapsar, Avrupa Birliği "İçerideki" ve "Dışarıdaki" Üyeler Olarak İkiye Bölünür	50
2.6.4.Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşir ve Avrupa Birleşik Devletleri Kurulur.....	51

III. AVRUPA TEK PARA BİRİMİ EURO.....53

3.1. Avrupa Tek Para Birimi Euro'nun Tanımı	53
3.2. Euro Banknot ve Madeni Paraları	53
3.3. Euro'ya Geçiş Takvimi.....	56
3.4. Euro Dönüşüm Kurları	57
3.5. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi	60

3.6. Avrupa Merkez Bankası (ECB)	61
3.6.1 Avrupa Merkez Bankası'nın Organları	61
3.6.1.1. Yönetim Konseyi	61
3.6.1.2. Yürütme Kurulu	61
3.6.1.3. Genel Konsey	61
3.6.2. Avrupa Merkez Bankası'nın Hedefleri ve Görevleri	62
3.6.3. Avrupa Merkez Bankası'nın Nitelikleri	62
3.6.3.1. AMB Bağımsızlığı	62
3.6.3.2. AMB'nin Kredibilitesi	66
3.6.3.3. AMB'nin Şeffaflığı ve Politikası	66
3.6.4. Target Sistemi	67

IV. AVRUPA TEK PARA BİRİMİNE GEÇİŞİN FİRMALARA ETKİLERİ

4.1. Euro'nun Uluslararası Etkileri	70
4.1.1. Euro'nun Çıpa Görevi	71
4.1.2. Euro'nun Rezerv Para Olma Kabiliyeti	72
4.1.3. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Beklentiler	73
4.1.3.1. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Olumsuz Beklentiler	73
4.1.3.2. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Olumlu Beklentiler	76
4.2. Euro'nun Finansal Piyasalara Etkisi	77
4.2.1. Euro Bölgesi Faiz Oranları	79
4.2.1.1. EURIBOR	79
4.2.1.2. EURO LIBOR	80
4.2.1.3. EONIA	80
4.2.2. Euro'nun Bir Yıllık Seyri	82
4.2.3. Euro Tahvil Piyasası	86
4.2.4. Avrupa Borsaları	88
4.3. Euro'nun Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri	90
4.4. Euro'nun Hukuk Sistemi Üzerine Etkileri	97
4.4.1. Avrupa Birliği'nde Euro'nun Yasal Statüsünü Belirleyen Düzenleme	98
4.4.1.1. 17.06.1997 Tarih Ve (EC) No 1103/97 sayılı Tüzük	98
4.4.1.2. 03.05.1998 Tarih ve (EC) No 974/98 Sayılı Tüzük	99
4.4.2. Euro'nun Sözleşmelere Etkisi	101

4.4.3. Parasal Birliğin Türk Hukuk Sisteminde Yaratacağı Olası Etki ve Sorunlar	105
4.4.3.1. Euro'nun Türk Hukuk Mevzuatına İlişkin Olası Etki ve Sorunları ...	105
4.4.4. Euro'nun Hukuki Araçlara Etkisi Hakkında Kanun	107
4.4.4.1. Kanun Taslağının Hazırlanma Gerekçesi	108
4.4.4.2. Kanun Maddeleri	110
4.5. Euro'nun Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri	112
4.5.1. Euro'nun Türkiye Dış Ticaretine Etkileri	112
4.5.2. Euro'nun Türkiye'nin Dış Finansmanına Etkileri	115
4.6. Euro'nun Firmalar Üzerindeki Etkileri	119
4.6.1. Firmaların Euro'ya Geçiş Tarihi	119
4.6.1.1. Euro'ya Geçişte Yasal Süre	120
4.6.1.2. Firmaların Eğilimleri	120
4.6.1.3. Firmaların Geçiş Döneminde Euro Kullanma Nedenleri	121
4.6.1.4. Firmaların Euro Kullanımını Ocak 2002'ye Kadar Erteleme Nedenleri	123
4.6.2. Euro'nun Firmalar Açısından Ticaret Yaratıcı Etkisi	123
4.6.3. Euro'nun Firmalara Getirdiği Fiyat ve Rekabet Etkisi	125
4.6.4. Euro'nun Firmaların Satış ve Pazarlama Teknikleri Üzerindeki Etkisi	127
4.6.5. Euro'nun Organizasyon Yapısı ve İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkisi	129
4.6.6. Euro'nun Tüketiciler Üzerindeki Etkisi	129
4.6.7. Euro'nun EPB'ne Üye Olmayan Üçüncü Ülke Firmalarına Etkileri	130
4.6.8. Euro'nun Turizm ve Otomotiv Sektörü Üzerindeki Etkisi	132
4.6.9. Parasal Birliğe Geçiş ve Euro'nun Kullanılmaya Başlanmasının Firmalar Üzerindeki Etkileri- TCMB Anketi	134
SONUÇ	142
KAYNAKÇA	144
EK :1	152
EK :2	153
ÖZGEÇMİŞ	155

SEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Emu'ya Katılım.....	18
Şekil 2. Almanya İstatistiki Değerleri	19
Şekil 3. Avusturya İstatistiki Değerleri	22
Şekil 4. Belçika İstatistiki Değerleri.....	25
Şekil 5. Finlandiya İstatistiki Değerleri.....	28
Şekil 6. Fransa İstatistiki Değerleri	30
Şekil 7. Hollanda İstatistiki Değerleri	33
Şekil 8. İrlanda İstatistiki Değerleri.....	35
Şekil 9. İspanya İstatistiki Değerleri.....	38
Şekil 10. İtalya İstatistiki Değerleri	40
Şekil 11. Lüksemburg İstatistiki Değerleri	41
Şekil 12. Portekiz İstatistiki Değerleri	44
Şekil 13. Danimarka İstatistiki Değerleri	46
Şekil 14. İngiltere İstatistiki Değerleri.....	46
Şekil 15. İsveç İstatistiki Değerleri	47
Şekil 16. Yunanistan İstatistiki Değerleri.....	47
Şekil 17. Euro Madeni Paraları.....	55
Şekil 18. Euro Banknotları.....	55
Şekil 19. Euro Takvimi	57
Şekil 20. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi.....	60
Şekil 21. Euro Benchmark ve Piyasa Faiz Oranları	81
Şekil 22. \$/Euro Parite Değişimi	82
Şekil 23. Euro'nun Değerinin Yıllık % Değişimi.....	84
Şekil 24. Orta-Uzun Vadeli Toplam Kamu Dış borç Stokunun Para Birimlerine Göre Ayrımı	118
Şekil 25. Ankete Katılan Firmaların İthalat ve İhracat Verileri	135
Şekil 26. Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı	136
Şekil 27. Euro'nun Firmalara Etkisi.....	139

TABLO LİSTESİ

Tablo I	: AB Üye Devletleri Paralarının ECU Sepeti İçindeki Ağırlıkları.....	10
Tablo II	: AB Üye Devletleri Paralarının ECU Cinsinden Merkezi Kurları.....	11
Tablo III	: Basılacak Euro Banknot Sayıları.....	54
Tablo IV	: İkili Döviz Kurları.....	58
Tablo V	: Avrupa Para Birliğine Üye Ülkelerin Para Birimlerinin EURO Karşısındaki Değerleri	59
Tablo VI	: TARGET Sistemi ile Yapılan Ödemelerin Hacmi (ödeme sayısı).....	68
Tablo VII	: TARGET Sistemi ile Yapılan Ödemelerin Hacmi (Euro milyar).....	69
Tablo VIII	: Euro Alanı Verileri.....	79
Tablo IX	: Euro Bölgesi Faiz Oranları.....	80
Tablo X	: Avrupa Birliği Ülkeleri Sermaye Piyasası Göstergeleri (1998).....	89
Tablo XI	: Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı.....	113
Tablo XII	: 30.9.1999 İtibariyle Orta-Uzun Vadeli Kamu Sektörü Dış Borç Stoğu.....	116
Tablo XIII	: 1996 Yılı İtibariyle Belirli Ürünlerde AB İçi Fiyat Farklılaşması (%).....	126
Tablo XIV	: Firmaların Gelecek Yıla Dönük Planları (%).....	128

KISALTMA LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AMB	: Avrupa Merkez Bankası (ECB)
AMBS	: Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESBC)
APB	: Avrupa Para Birliği
APE	: Avrupa Para Enstitüsü (EMI)
APIF	: Avrupa Parasal İşbirliği Fonu
APS	: Avrupa Para Sistemi
ECU	: Avrupa Para Birimi
EMU	: Avrupa Para Birliği
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERM	: Avrupa Dövizkuru Mekanizması
IMF	: International Monetary Fund (Dünya Para Fonu)
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
MÖHU	: Milletlerarası Özel Hukuku
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TPKK	: Türk Parasını Koruma Kanunu

ÖZET

Yirminci yüzyılın bitimine bir yıl kala yüzyıla damgasını vuran önemli bir olay gerçekleşmiştir : Euro. 1960'lı yılların başından bu yana ekonomik ve parasal birlik ile ilgili sürdürülmekte olan çalışmalar 1 Ocak 1999 tarihinde Euro'nun yürürlüğe girmesiyle birlikte yeni bir boyut kazanmıştır.

1958 yılında Roma Antlaşması ile tohumları atılan ekonomik ve parasal birlik fikri, uzun yıllar boyunca gerek politik gerek sosyal bir takım oluşumlardan dolayı hızlı bir gelişim sergileyememiştir. 1988 yılında Delors raporu ile hız kazanan Ekonomik ve Parasal Birlik fikri, Maastricht Anlaşması ile Avrupa ülkelerinin belli kriterleri yerine getirmeyi kabul etmeleriyle gerçeklik kazanmıştır.

İlk aşamasının 1 Temmuz 1990 tarihinde başladığı Ekonomik ve Parasal Birliğin son aşaması, 1 Ocak 1999'da Euro'nun yürürlüğe girmesi ile tamamlanmıştır. Temmuz 2002'ye kadar kaydi para olarak kullanılacak olan Euro uluslararası piyasalarda yeni bir para birimi olarak yerini almıştır.

Çalışmamızda amaçlanan, Avrupa tek para birimi Euro'nun gelişim aşamalarını ele alarak bu yeni para birimine geçişin firmalar üzerindeki etkisini incelemektir. Ancak Euro'nun istikrarı ile ilgili beklentilerden dolayı firmalar Euro kullanımına geçişte yavaş kalmışlardır, bunun sonucunda çalışmamız da firmalar üzerinde henüz sınırlı etkiye sahip olan Euro'nun firmalardaki yansımalarının yanında; hukuk, finansal piyasalar ve Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerine de yer verilmiştir.

Çalışmamızın uygulama kısmında ise; Euro'nun firmalar üzerindeki etkilerinin en geniş şekilde incelendiği Türkiye Merkez Bankası anketine yer verilmiş, ankette elde edilen bilgiler sunulmuştur.

Doğumundan bugüne henüz onsekiz ay geçmiş olan yeni Avrupa para birimi Euro'nun uluslararası dengeler üzerinde yaptığı değişikliklerle birlikte Euro kullanmaya başlayan veya ileri tarihte başlayacak olan ülkeler ve firmaların karşı karşıya kalabileceği durumların aktarılması çalışmamızın ana hedefi olmuştur.

SUMMARY

We have faced the phenomena of the century, one year just before the end of the twentieth century: Euro. The efforts which have been spent for the Economic and Monetary Union since the beginning of 1960's, has gained another aspect with the realization of Euro on 1st of January, 1999.

The idea of Economic and Monetary Union, starting with Rome Agreement in 1958, has not evolved rapidly due to some political and social reasons. The monetary Union has gained speed with Delors Report in 1988 and has been implemented with Maastricht Agreement as the European Countries have accepted to realize some criteria.

The first step of European and Monetary Union has started on 1st of July 1990, and the final step has been completed on 1st of January 1999 as Euro has been accepted as a single currency. Euro, has taken its place in the international market and its banknotes will be released in July 2002.

The purpose of this work is to observe the affects of Euro on companies by discussing the evolving steps of the single currency of Europe, Euro. But, companies have preferred to be slow on moving to Euro, due to stability expectations of Euro. As a result, not only the affects of Euro on companies have been discussed, but also the affects of Euro on law, financial markets and Turkish Economy have been discussed.

The application part of this work includes the questionnaire of Turkish Central Bank where the affects of Euro on companies have deeply observed. The results of this work has also presented.

As a result, this work aims to give a deep idea on the international balance derivations resulting from just eighteen months old Euro, and the progress that the companies has moved to Euro or plan to move in the future will face with.

GİRİŞ

1940'lı yıllardan bu yana ekonomik alanda birleşmeler için görüşmeler yapan Avrupa ülkeleri Avrupa Birleşik Devletleri düşüncesi ile ABD ve Japonya'nın karşısına üçüncü bir güç olarak çıkmaktadır. Bu hedeflerini gerçekleştirmek için Almanya, Avusturya, Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg ve Portekiz Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin bir üyesi olmayı kabul ederek gerekli şartları yerine getirmiş ve 1 Ocak 1999'dan itibaren ulusal paralarını aşamalı olarak bırakarak Euro'yu Avrupa tek para birimi olarak kullanmaya başlamışlardır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin ilk temellerinin atıldığı Roma Antlaşması'ndan Avrupa Para Sistemi oluşumunun yaşandığı yıla kadar geçen süre içindeki basamaklar sunulmuştur.

İkinci bölümde Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik'in amacına, aşamalarına, birliğe katılma şartlarına ve bu birliğe katılan onbir Avrupa Birliği ülkesi ile katılmayan ülkelerin özelliklerine ve Avrupa Para Birliği ile ilgili senaryolara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde Euro'nun özellikleri, geçiş takvimi, dönüşüm kurları ve Euro'nun geleceğini belirleyecek politikaları yaratacak ve yürütecek olan Avrupa Merkez Bankası ve Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin özellikleri incelenmiştir.

Çalışmamızın dördüncü ve son bölümünde Euro'nun uluslararası etkilerinden, finansal piyasalardaki etkilerinden, bankacılık ve hukuk sistemi üzerindeki etkilerinden, Türkiye ekonomisi üzerindeki ve firmalar üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir. Euro'nun firmalar üzerindeki etkileri ile ilgili ankete de bu son bölümde yer verilmiştir.

Çalışmamızın sonuç kısmında da anket çalışmasının sonucu ve Euro'nun piyasalardaki etkilerinin ışığı altında bir takım değerlendirmeler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA EKONOMİK VE PARASAL BİRLİĞİN TARİHSEL SÜRECİ

Günümüzde son aşamalarının yaşandığı Avrupa Parasal Birliği'nin geçmişi yaklaşık kırkiki yıl öncesine dayanmaktadır. Bu bölümde Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğin ilk temellerinin atıldığı Roma Antlaşması'ndan Avrupa Para Sisteminin oluşmasına kadar geçen süreç incelenmiştir.

1.1. Schuman Deklarasyonu

Fransa'nın eski başbakanlarından Robert Schuman, 9 Mayıs 1950'de yaptığı açıklamayla Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nun kurulmasını önermiştir. Fransa Dışişleri Bakanlığı'nda yapılan ve "Schuman Deklarasyonu" olarak tarihe geçen açıklamada, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa ülkelerinin herşeyden önce dayanışma ihtiyacı içinde oldukları vurgulanmış ve Fransa ile Almanya arasındaki çekişmelere son verilmesi çağrısında bulunulmuştur.

Savaş sonrası Avrupa'nın kurulması projesinden söz eden Schuman, Avrupa'nın bir seferde ve hep birlikte, tüm ulusların katılımıyla oluşturulamayacağı hususu üzerinde durarak, ilk aşamada, isteyen Avrupa ülkelerinin kömür-çelik üretim ve dağıtımını ortak bir uluslarüstü organın yönetimine vermelerini önermiştir. Bir Avrupa Federasyonu'nun ilk adımının atılmasını isteyen Schuman, bu sayede, Fransa ile Almanya arasında bir savaş gerçekleşmesinin zor olacağını vurgulamıştır. Schuman'ın önerisi üzerine, 8 Nisan 1951'de, Fransa, Almanya, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un katılımıyla "Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu" kurulmuştur¹.

1.2. Roma Antlaşması

Ekonomik ve Parasal Birliğin gelişiminde tarihsel sürece baktığımızda Roma Anlaşması (1958) ekonomik entegrasyon sürecinin başlangıcı sayılmaktadır. Avrupa

¹ Dünya Gazetesi, "Avrupa'da 50. Yaş Çoşkusu", 9 Mayıs 2000.

Ekonomik Topluluğu'nu kuran Roma Antlaşması'nın 2. maddesinde Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) amaçları;

“Topluluğun görevi, bir ortak pazarın kurulması ve üye devletlerin ekonomi politikalarının zamanla yakınlaştırılması yoluyla, Topluluğun tümü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli yayılmasını, istikrarın artmasını, hayat seviyesinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı bir işbirliğini gerçekleştirmektir” şeklinde özetlenmiştir.

Roma Anlaşması'nda esas olan, üye devletler arasındaki gümrük vergilerinin ve miktar kısıtlamalarının kaldırılarak üçüncü ülkelere karşı ortak bir gümrük tarifesinin kabul edilmesidir. Anlaşmanın 9. maddesinde açıkça belirtildiği gibi Topluluk bir gümrük birliği üzerine kurulmuştur.

Avrupa Birliği'nin kurucu anlaşması olan Roma Antlaşması'nda gümrük birliğinden başka kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin sebestçe dolaşımını düzenleyen hükümlerde bulunmaktadır. Anlaşma, ortak bir ekonomi ve sosyal politika uygulamasına yönelik ekonomik entegrasyon sürecini kapsamakla birlikte ekonomik ve parasal birlik kavramını ve ona ulaşmayı sağlayacak mekanizmaların hukuki temelini içermemektedir. Anlaşmanın yürürlüğe girdiği 1958 yılında Avrupa Topluluğu'na üye olan altı ülke (Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Batı Almanya) paralarının dış konvertibilitelerini sağlamışlar ve anlaşmanın 105. Maddesinde öngörülen politikaların koordinasyonunu sağlamak üzere danışma organı niteliğindeki Para Komitesi'ni faaliyete geçirmişlerdir².

1.3. Ekonomik ve Parasal Birlik Fikrinin Doğuşu

Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB) fikri, 1959 yılında Jean Monnet başkanlığında kurulan “Birleşik Avrupa İçin Eylem Komitesi”nin "Avrupa Maliye Politikası" oluşturulması amacıyla hazırladığı bir raporda ekonomik ve parasal birliğin ana hatlarının ortaya konulmasıyla doğmuştur.

²GÜNUĞUR, Haluk; *Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)*, TOBB Yayını, Ankara, 1988 ,ss.9-17.

Konsey, üye ülkelerde kısa dönemli ekonomi politikalarının kordinasyonunun sağlanmasını kararlaştırmış ve Monnet başkanlığındaki komite de Avrupa Birliği Para Rezerv Fonu adında bir kuruluş oluşturulmasını ve bu kuruluşun Avrupa Para Birliği'nin öncüsü olmasını önermiştir. Ancak Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET) kurulmasından sonra, öncelik üye ülkeler arasında oluşturulacak gümrük birliğine ve yine oluşturulacak olan Ortak Tarım Politikası'na verildiğinden dolayı EPB çalışmaları hız kaybetmiştir³.

1.4. Barre Raporu

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun 1968 yılında gümrük birliğini gerçekleştirmiş olması, topluluğun en önemli ortak politikalarından biri olan Ortak Tarım Politikası'nın üyeler arasında sabit kur ilişkilerinin kurulmasına sebep olmuştur. 1968 yılında Konsey yaptığı toplantıda Avrupa Birliği'nin ekonomik ve parasal sorunlarına çözüm bulunması için izlenmesi gereken politikaları tartışmış ve rapor halinde sunmuştur. Bu rapor, dönemin Fransa Başbakanı Raymond Barre tarafından hazırlanmıştır ve "Barre Raporu" olarak bilinmektedir. Barre Raporu;

- Dış ödeme zorlukları ile karşılaşan üye ülkelere otomatik olarak ve şarta bağlı olmaksızın kısa vadeli kredi verilmesini,
- Büyüme hızları arasında anlaşma sağlanmasını,
- Devamlı dış ödeme gücünü çeken üyelere orta vadeli kredi açılmasını öngörmüştür.

Topluluk içinde bir karşılıklı finansal yardımlaşma sistemi kurulması ve gereksinimi olan üyelere kısa dönemli parasal destek ile orta dönemli finansal yardım yapılması kararını alan bu plan, ekonomik güçlükler yaşayan üye ülkelerin yararlanabilmesi için kurulması hedeflenen ortak fonun yaratılmamasından dolayı etkili olamamıştır. Barre Raporunda yer alan bir diğer madde de A.B.D. Doları'nın

³AKGÜN, Dr.Yaşar; "Avrupa Para Birliği'ne Doğru", **Süreç Gümrük Birliği Dergisi**, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995, sayı 19-20.

uluslararası para sistemindeki rolünü azaltmak için milli paralar arasındaki parite dalgalanma marjının kaldırılması bir başka deyişle tek para birimine geçiş olmuştur⁴.

1.5. Werner Raporu

Uluslararası para sisteminde 1960'lı yıllar boyunca görülen krizlerin dönem sonuna doğru ağırlaşması ve Avrupa'nın A.B.D. Doları karşısında bir parasal ağırlık oluşturma fikri ile Avrupa'nın ekonomik entegrasyon sürecinin son aşamasını teşkil eden Ekonomik ve Parasal Birliğin temelleri 8 Ekim 1970 tarihinde Werner Raporu ile atılmıştır.

1969 yılında Fransız Frangı serbest piyasada değer kaybettiği için Alman Markı ise aşırı değer kazandığı için devalüe edilmiştir. Bu olaylar üzerine Pierre Werner başkanlığında bir komisyon kurulmasına ve bu komisyonun ekonomik ve parasal birliğin aşamalarını belirlemesine karar verilmiştir. 1970 yılının Mart ayında Lüksemburg Başbakanı Pierre Werner'in başkanlığında bir çalışma grubu ekonomik ve parasal birliği kurmak için çeşitli önerileri analiz etmişler ve Werner Raporu'nu yayınlamışlardır. Bu raporda;

- Topluluk içinde tek bir para birimi oluşturulması veya milli paralar arasındaki dalgalanmaya engel olacak şekilde bir döviz kuru birliği sağlanması ve tam konvertibiliteye geçilmesi,
- Topluluk içinde sermaye hareketlerine konan kısıtlamaların tamamen ortadan kaldırılması,
- Topluluk içi ve uluslararası para politikasını yürütecek bir merkez bankası kurulması ve ortak bir rezerv fonu yaratılması,
- Avrupa Parlamentosuna karşı sorumlu olacak ve uygulanacak ekonomi politikalarını belirleyecek yeni bir organ oluşturulması gerekliliği belirtilmiştir.

1970'de tamamlanan Werner Raporu aşamalı bir strateji ile on yıl içinde EPB 'in kurulabileceğini savunmuştur. Rapor'a göre parasal birlik, "ulusal paraların

⁴KARLUK, Prof.Dr.S.Rıdvan; *Avrupa Birliği ve Türkiye*, 4.Baskı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul 1996, ss.238-239.

topyekün ve geriye dönülemez biçimde konvertibl hale getirilmesini, döviz kurları arasındaki dalgalanmaya son verilmesini, kurların değiştirilemez biçimde sabitleştirilmesini ve kapital hareketlerinin tamamen serbest bırakılmasını” öngörmüştür⁵.

Werner Raporu, Konsey tarafından 1971 yılında kabul edilmiş ve ilk aşamasının 1973’te tamamlanması kararlaştırılmıştır. Raporda öngörülen ekonomik ve parasal birlik amacı, hükümet ve devlet başkanlarından oluşan Konsey tarafından da benimsenmiştir (1972). Buna rağmen Werner Raporu uygulamaya konulmamıştır. Bunun sebeplerinden birincisi, Konsey, mevcut kurumlar dışında yeni kurumlar kurulmasına ve bu amaçla Roma Antlaşması’nın değiştirilmesine gerek görmemiştir. Konsey’in ekonomi politikası için bir karar merkezi kurulmasına karşı çıkmasının bir başka nedeni de ekonomik ve parasal birlik yönünden, maliye politikalarının merkezileştirilmesine gerek olmadığı düşünülmüştür. Bir başka sebep de, bu raporun tartışıldığı 1970’li yılların başlarında IMF-Bretton Woods sisteminin, yani altın-dolar paritesine dayalı sabit kur sisteminin geçerli olmasıdır. Bu sistem içinde döviz kurlarının sabit olması zaten zorunlu olduğu için, bu amaçla ayrı bir kurum oluşturulmasına gerek duyulmamıştır⁶.

1.6. Para Yılanı Sistemi

Werner Raporu’nun yayınlanmasından tam bir yıl sonra, 1971’in Mart ayında Avrupa Ekonomi Topluluğu Werner Raporu’nu kabul edip bir sonraki on yıl içinde tam ekonomik ve parasal olarak birleşmeyi öngördüğü günlerde uluslararası para piyasaları büyük bir buhran içerisindeydi. Aralık 1971 ve Şubat 1973’te iki defa devalüe edilen doların yarattığı kaosa ek olarak, 1971 Ağustos’un da Başkan Nixon, 1944 yılında imzalanan Bretton-Woods Anlaşması ile altına endekslenen döviz kurları arasından doları ayırmıştır.

⁵ WERNER, Pierre; “Report to the Council and the Commission on the realisation by stages of economic and monetary union in the Community”, *Bull. of the European Communities*, Vol.3, 1970.

⁶SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat; *Çağımızın Deneyi Euro*, Siyasal Kitabevi, İstanbul 1999,s.10.

Dolar bunalımının yol açtığı olaylar karşısında Topluluk ülkeleri, Avrupa Para Yılanı (Tüneldeki Yılan) sistemi ile Topluluk içinde döviz kurlarını istikrara kavuşturmaya çalışmışlardır. Mart 1972’de Bretton-Woods sisteminin geçerliliğini yitirmesi ile Para Yılanı’ndaki dalgalanmalara +/- %2,25’lik bir sınır getirilmiştir. Konsey kararları gereğince +/- %2,25 sınırlamasının aşılmaması gerektiği ve aşıldığı takdirde de tedbirler alınması gerektiğine karar verilmiştir. Bu tedbirler arasında en önemli noktalardan biri, dalgalanmalara karşı müdahalenin Topluluk paralarıyla yapılmasının kabul edilmesidir. Bundaki amaç, müdahale parası olarak doların önemini azaltmak ve Topluluk dışındaki bir ülkenin parasının müdahale aracı olarak kullanılmasını önlemektir. Batı Avrupa ülkelerinin bu uygulamasına Avrupa Para Yılanı veya Tüneldeki Yılan denilmiştir.

Bretton Woods Para Sistemi’nin çökmesi, 1973 yılı sonunda petrol fiyatının dört katına çıkması yüzünden oluşan petrol şoku ile Avrupa ülkeleri ekonomileri de etkilenmiş, enflasyon artmış, durgunluk başgöstermiş, işsizlik büyük boyutlara ulaşmıştır. Bu ekonomik ve parasal çalkantı dönemi AET bünyesinde 1970’lerin sonuna kadar bütünleşme sürecini etkilemiştir⁷.

1.7. Avrupa Para Sistemi

1970’lerin başında, Avrupa Ortak Marjlar Anlaşması çerçevesinde “Tüneldeki Yılan” veya “Yılan” olarak adlandırılan kur dalgalanmalarını sınırlı tutma uygulamalarının başarısız olmasından sonra Topluluk üyesi devletler arasında ekonomik ve parasal birlik konusu tekrar gündemdeki yerini almıştır.

Eylül 1978 ‘de Fransa Cumhurbaşkanı Giscard D’Estaing ve Alman Şanşölyesi Helmut Schmidt Avrupa Para Sistemi konusunda anlaşmışlar ve 6-7 Temmuz 1978 tarihli Bremen Zirvesinde, Avrupa’da parasal bir istikrar bölgesi oluşturabilmek için daha yakın parasal işbirliğinin yaratılması planı olarak Avrupa Para Sistemi’nin kurulması gerektiğini belirtmişlerdir. 4-5 Aralık 1978’de Brüksel’deki Konsey Toplantısı’nda Avrupa Para Sistemi’nin yürürlüğe girmesine ilişkin karar kabul

⁷ JACKSON, James O.; ” The One-Way Bridge” , *Time*, 11 Mayıs 1998, Cilt 151, No 19,s.18.

edilmiştir. Bunun üzerine Topluluğun altı üyesi Belçika, Danimarka, Almanya, Fransa, Lüksemburg ve Hollanda yeni sisteme dahil olmuşlardır. İngiltere, sistemi dışardan destekleme kararı almıştır⁸.

1.7.1. Avrupa Para Sisteminin Amacı

Avrupa Para Sisteminin temel amacı Konsey tarafından kabul edilen 5 Aralık 1978 tarihli tasarımın 1.1. nolu paragrafında belirtildiği gibi, Topluluk içinde parasal istikrarı gerçekleştirmek sisteme katılan ülkelerin ekonomilerinin birbirlerine yakınlaştırılmasını sağlamak ve istikrarlı bir Avrupa Para Bölgesi yaratmaktır. Uzun dönemli amaçları ise şunlardır:

- İstikrar içinde büyüme,
- Tam istihdamı sağlama,
- Hayat seviyeleri arasındaki dengesizliği giderme,
- Topluluk bölgeleri arasında farklılıkları asgariye indirme,
- Topluluk üyesi ülkelerin para politikaları arasındaki işbirliğini ve döviz kuru istikrarını sağlama,
- ECU'nun merkezini rolünü geliştirmek ve enflasyonu kontrol altına alma⁹.

1.7.2. Avrupa Para Sisteminin Özellikleri

Avrupa Para Sisteminin özelliği, sabit fakat ayarlanabilir döviz kurları olmasıdır. Sistem içindeki her ülkenin milli parasının merkezi kuru (esas kur) ECU cinsinden ifade edilmiştir. Ülkelerin milli paraları bu merkezi kurlar etrafında +/- %2.25 (sterlin, esküdo ve peseta için +/- %6) dalgalanabilmektedir. İspanya ve Portekiz'de enflasyon oranları yüksek olduğu için bu iki yeni ülke için marj yüksek tutulmuştur. +/- %2.25'lik merkezi kurlardan istisnai olarak diğer bir sapma hakkı, daha önce İtalya'ya verilmiştir. Döviz kuru mekanizması yürürlüğe konduğu zaman İtalyan liri için de +/- %6'luk dalgalanma marjı tanınmıştır. 8 Ocak 1990 tarihinde ise, +/- %2.25'lik marj

⁸BARKIN, Noah, Adam Cox; Reuters; **EMU Explained The Impact of the Euro**, Kogan Page Limited, 1998, ss.5-6.

⁹ İKV, **40 Soruda Avrupa Birliği**, İKV Yayınları, İstanbul, 1998, s.8.

uygulanmaya başlanmıştır. Yukarıda açıklandığı gibi 2.8.1993 tarihinde, DM ve HFL dışında diğer 10 ülkenin parasının merkezi kur etrafında dalgalanma marjı, geçici olarak +/-% 15'e yükseltilmiştir. Sistemin diğer temel özellikleri aşağıda belirtilmiştir:

- Sistem, Topluluk dışı ülkelere açıktır,
- Parasal işlemler ECU'ye dayanmaktadır,
- Birliğe üye her ülkenin özel durumu dikkate alınmaktadır,
- Üye ülkelerin merkez bankalarındaki döviz rezervlerinin bir bölümü ortak kullanıma ayrılmış, böylece önemli ölçüde mali imkan yaratılmıştır,
- Ödemeler bilançosu fazla veren üyelerin de sistem içinde sorumlulukları vardır,
- Sistem, Avrupa Para Yılına kadar sıkı kurallara bağlanmıştır¹⁰.

1.7.3. Avrupa Para Sistemi Enstrümanları

Avrupa Para Sistemi enstrümanları üç ana unsurdan oluşmaktadır. Bu unsurlar Döviz Kuru Mekanizması, ECU ve Kredi Mekanizmasıdır.

1.7.3.1. Döviz Kuru Mekanizması

Avrupa Para Sistemi (APS)'nin Döviz Kuru Mekanizması, sabit fakat değiştirilebilir bir kur sistemidir. Bu sistem, Bretton Woods sistemine benzemektedir ancak döviz kurlarının değiştirilme mekanizması çok farklıdır. Bretton Woods sisteminde, isteyen devlet, diğer devletlere danışma gereği duymadan parasının değerini değiştirme olanağına sahipti. Avrupa Para Sistemi'nde ise döviz kuru şebekesinde yapılacak bir değişiklik, üye ülkelerin hepsinin ortaklaşa alacağı bir kararla yapılabilmekteydi. Bu nedenle her üye ülke, parasının değerini değişim bandı (+/- %2,25) içinde tutmaya özen göstermek ve gerekli müdahaleyi anında yapmak zorundaydı. Buna ek olarak Topluluk, üye ülkeleri döviz kuru istikrarını sağlayacak politikaları (örneğin para arzı artış oranını veya faiz oranını değiştirmek gibi) uygulamaya koymaya zorlayabilir eğer bütün bu önlemlerden istenen sonuç alınmazsa döviz kurunun yeniden belirlenmesi (realignment) yoluna gidilirdi. Nitekim Döviz Kuru

¹⁰ KARLUK, Prof.Dr.S.Rıdvan ; a.g.e., ss.248-249.

Mekanizması'nın uygulamaya konulduğu 1979 yılından 1992 yılı sonuna kadar döviz kuru şebekesinde on kur ayarlaması yapılmıştır¹¹.

1.7.3.2. Avrupa Para Birimi (ECU)

Avrupa para birimi ECU, Avrupa paralarından meydana gelen bir sepete dayanan ve Topluluk para otoriteleri tarafından "ödeme aracı" ve "hesap birimi" olarak kabul edilen resmi ve suni bir para birimidir. EUA(European Unit of Account)'dan farkı, hesap birimi olmasının yanında ödeme aracı özelliğini de taşımasıydı. Bu niteliğiyle bir "rezerv para" durumundaydı. ECU, Birlik içinde bütün faaliyetlerde standart bir hesap birimi olarak kullanılmaktaydı. Başlangıçtaki değeri, EUA sepeti ile aynı idi. Yunan Drahmisi'nin sepete dahil olması ile 17 Eylül 1984'de bileşimi değişmiştir. 21 Eylül 1989 tarihinde İspanyol pesetası ve Portekiz esküdusunun da ECU sepetine girmesi ile bileşimi yeniden belirlenmiştir.

ECU, Birlik üyesi ülkelerin sahip oldukları altın rezervlerinin yüzde 20'si ile brüt dolar rezervlerinin yüzde 20'sinin Avrupa Parasal İşbirliği Fonu'na (APİF) aktarılması sonucunda yaratılmıştır. Topluluk üyesi ülke paralarını içeren bir sepet para olan ECU oluşturulurken her para birimine ait olduğu ülkenin ekonomik gücünü temsil eden bir ağırlık verilmiştir. Ülke ağırlıkları da;

- Ülkenin Topluluk brüt milli geliri içindeki payına,
- Topluluk içi ticaret hacmindeki payına,
- Avrupa Para Sistemi için oluşturulan finansal desteğe olan katkı payına göre belirlenmiştir¹².

¹¹ İKV, a.g.e.,s.12.

¹² SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat ;a.g.e., ss.18-19.

Tablo 1 : AB Üye Devletleri Paralarının ECU Sepeti İçindeki Ağırlıkları

PARA BİRİMİ	AĞIRLIK(%)
BFR(Belçika Frangı)	8.38
DKR(Danimarka Kronu)	2.71
DM(Alman Markı)	32.68
DRA(Drahmi)(*)	0.49
ESC(Escudo)	0.71
FF(Fransız Frangı)	20.79
HFL(Hollanda Florini)	10.21
İRL(İrlanda Poundu)	1.08
LFR(Lüksemburg Frangı)	0.33
LIT(Liret)	7.21
PTA(Peseta)	4.24
UKL(İngiliz Poundu)(*)	11.17

* Bu para birimleri Döviz Kuru Mekanizması'nın dışındadır.

Kaynak: İKV, 40 Soruda Avrupa Birliği, İKV Yayınları, İstanbul,1998,s.14.

Tablo 2 : AB Üye Devletleri Paralarının ECU Cinsinden Merkezi Kurları

PARA BİRİMİ	1ECU=
BFR(Belçika Frangı)	39.3960
DKR(Danimarka Kronu)	7.288580
DM(Alman Markı)	1.91007
DRA(Drahmi)(*)	292.867
ESC(Escudo)	195.792
FF(Fransız Frangı)	6.4068
HFL(Hollanda Florini)	2.15214
İRL(İrlanda poundu)	0.792214
LFR(Lüksemburg Frangı)	39.3960
LIT((Liret)	2106.15
PTA(Peseta)	162.493
UKL(İngiliz Poundu)(*)	0.786652

* Bu para birimleri Döviz Kuru Mekanizması'nın dışındadır.

Kaynak: İKV, 40 Soruda Avrupa Birliği, İKV Yayınları, İstanbul,1998, s.15.

1.7.3.3. Kredi Mekanizması

Avrupa Para Sistemi'ndeki kredi mekanizması Yılan Sistemindeki ile aynıdır. Diğer bir deyişle mevcut sistem aynen APS içinde de korunmuştur. Sistemde üç tür finansman aracı vardır: Çok kısa vadeli, kısa vadeli ve orta vadeli finansman aracı.

Çok Kısa Vadeli Finansman Aracı: Avrupa Para Yılanı'na katılan üyelerin merkez bankalarının birbirlerine bir fon aracılığıyla sağladıkları kredilerdir. Bu krediler, döviz piyasasına müdahale etmek amacıyla kullanılır ve ECU cinsinden belirlenir. Süresi 45 gündür. Bu süre, tavanı aşmamak şartıyla üç ay için otomatik olarak uzatılabilir. Tavan, Fon'dan alacaklı olan merkez bankalarının izni ile yükseltilebilir. Bu

desteğin faizi, Birlik merkez bankalarının uyguladıkları iskonto oranlarının ağırlıklı ortalaması üzerinden hesaplanmaktadır.

Kısa Vadeli Finansman Aracı: Sisteme dahil olan üye ülkelerin ödemeler dengesinde ortaya çıkabilecek geçici açıkların finansmanı amacıyla oluşturulmuştur. Bu aracın kaynağı, sisteme dahil merkez bankalarının belirlenen kotalar içinde sağlayacakları kredilerden oluşur.

Mekanizma, üye ülkelerin merkez bankalarının borç ve alacak kotalarına dayanır. Bazı özel durumlarda üye ülkeler borçlu kotasını aşabilir. Bu finansmandan yararlanma herhangi bir şarta bağlanmamıştır. Kredilerin süresi, üç aydır. İki defa, toplam altı ay uzatılabilir. 3 Nisan 1973'de, üye ülkeler arasındaki döviz kurları arasındaki dalgalanma marjını azaltmak için yürürlüğe giren Avrupa Parasal İşbirliği Fonu , çok kısa vadeli ve kısa vadeli finansmanın yönetiminden sorumlu olmuştur.

Orta Vadeli Finansman Aracı: Topluluk içinde bir nevi karşılıklı yardımlaşma mekanizmasıdır. 22 Mart 1971'de Konsey kararı ile oluşturulmuştur. Birlik üyelerinden biri, eğer bir dış denge sorunu ile karşılaşır, Konsey bu üyeye orta vadeli finansal yardımda bulunur. Bu destek, üye ülkelerin belli tavan limitleri içinde verdikleri krediler ile oluşur. Krediler şarta bağlanmıştır. Krediyi alan ülkenin kendisine önerilen para, maliye ve ekonomi politikalarını izleyeceğini taahhüt etmesi gerekir. Kredilerin geri ödenme süresi, 2-5 yıl arasındadır ve ECU cinsindedir¹³.

¹³ BOLAT,Ömer; **Avrupa Para Sistemi**, İKV Yayınları, No.88, İstanbul, 1990,ss.25-26.

İKİNCİ BÖLÜM

EKONOMİK ve PARASAL BİRLİĞİN KURULUŞU

Bu bölümde Ekonomik ve Parasal Birliğin kuruluşu, aşamaları ve birliğe üye olan ülkelerin Maastricht Anlaşması kriterlerine olan uygunluklarının incelenmesine ek olarak Ekonomik ve Parasal Birlik ile ilgili senaryolara değinilmiştir.

Avrupa ülkelerinin ekonomik ve parasal birleşme yolunda ilk adımı attıkları 1958 yılından bu yana önemli adımlar atılmış ve Avrupa Para Sistemi'nin getirdiği para birimi ECU'dan sonra Topluluk içi ekonomik ilişkileri genişletmek, hızlandırmak ve işlem maliyetini azaltmak yönünden yararlı olacak olan Euro'ya geçişi öngörmüşlerdir.

1992 yılında Tek Pazar'ın gerçekleşmesi, Doğu Almanya ile Batı Almanya'nın beklenmeyen birleşmesi gibi olaylar Avrupa ülkelerinin daha sıkı bağlarla birbirlerine bağlanma isteklerini kamçılamıştır. Bu gelişmelerin sonucunda 1988 Hanover zirvesinde Avrupa Birliği Komisyonu, Jacques Delors'un başkanlığında ve başlıca merkez bankalarının direktörlerinden oluşan bir komiteye Avrupa ülkelerinin arasında sıkı bir bağ kurabilmek için bir başka deyişle ekonomik ve parasal birliğin kurulması için alınması gereken önlemleri içeren bir rapor hazırlama görevini vermiştir.

2.1. Delors Raporu

1988 yılında Komisyon tarafından görevlendirilen Delors başkanlığındaki komite çalışmalarını kısa bir sürede tamamlayarak 12 Nisan 1989 tarihinde Ekonomik ve Parasal Birlik için gereken üç ön koşulu açıklamışlardır:

- Bütün ulusal paraların sınırsız ve değiştirilemez biçimde konvertibl olması,
- Kapital akımlarının tümüyle liberalleştirilmesi ve bankacılık sektörü ve diğer finansal piyasaların tam entegrasyonu,

- Geriye dönülmez biçimde sabitleştirilmiş döviz kurlarının belirlenmesi ve dolayısıyla kur değişimlerinin ortadan kaldırılması¹⁴.

Delors Raporu, bu üç koşula ek olarak ortak para biriminin kabulünü de tavsiye etmiştir. Delors Komitesi Ekonomik ve Parasal Birlik'e üç aşamalı bir geçiş planı öngörmüştür.

2.1.1. Ekonomik ve Parasal Birliğin Birinci Aşaması

Birinci aşama, 1 Temmuz 1990 tarihinde başlamıştır. Bu aşamanın en önemli unsuru sermaye hareketlerinde tam liberalizasyonun sağlanması ve üye ülke ekonomi ve maliye politikalarının birbirine yakınlaştırılmasıdır. Bu aşama, 31 Aralık 1993 tarihinde sona ermiştir.

2.1.2. Ekonomik ve Parasal Birliğin İkinci Aşaması

1 Ocak 1994 tarihinde başlayan ikinci aşamada, bir Avrupa Para Enstitüsü kurulması ve Parasal Birliğin tamamlanması ile birlikte bu kurumun Avrupa Merkez Bankasına dönüşerek özerk bir şekilde Topluluk para politikasını yönlendirmesi öngörülmüştür.

Bu aşamanın başlangıcından itibaren kamu açıklarının Merkez bankalarınca finanse edilmesi engellenmiş ve parasal politikaların daha yakından takibi mümkün olmuştur. 1 Haziran 1994 tarihinde Parasal Birliğin üçüncü aşaması için gerekli yapısal, yasal ve teknik alt yapı çalışmalarını ve ön hazırlıklarını tamamlamak üzere Avrupa Para Enstitüsü kurulmuştur.

¹⁴ SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat ;a.g.e., ss.27-30.

2.1.3. Ekonomik ve Parasal Birliğin Üçüncü Aşaması

Son aşamanın üyeler arasında belirli kriterlere göre yaklaşmanın gerçekleşmesiyle başlaması düşünülmüş ve Delors Raporu'nun üçüncü aşaması hangi tarihte başlayacağı konusunda var olan belirsizlik ile ilgili tartışmalar Maastricht zirvesinde netleştirilmiştir. Maastricht Zirvesi'nde varılan kararlar uyarınca, üçüncü aşamaya, en erken 1 Ocak 1997'de, en geç 1 Ocak 1999'da geçilmesi öngörülmüştür.

1996'da Avrupa Konseyi ve aynı zamanda Avrupa Para Enstitüsü tarafından hazırlanacak raporlar doğrultusunda, Maliye Bakanları hangi ülkelerin Tek Para'ya geçiş için gerekli kriterleri yerine getirdiğini tespit etmesi kararlaştırılmıştır. İngiltere ve Danimarka geçici olarak Birliğin dışında kalmıştır.

1 Temmuz 1998'den önce devlet ve hükümet başkanları, nitelikli çoğunlukla ve Konseyin tavsiyesi üzerine hangi üye devletlerin tek para için gerekli koşulları yerine getirdiğini tespit etmiştir. Bu durumda tek paraya geçiş için dört devlet yeterli olmuştur. Bu şartlar altında Konsey, Komisyonun tavsiyesi üzerine, nitelikli çoğunlukla, hangi ülkelerin istisna tutulacağını tespit etmiştir.

Üçüncü aşamanın başlaması ile birlikte bağımsız Avrupa Merkez Bankası oluşmuştur. Bu doğrultuda Temmuz 1994'de kurulan Avrupa Para Enstitüsü 1 Haziran 1998 tarihinden itibaren görevlerini Avrupa Merkez Bankası'na devretmiştir.

EPB'nin son aşamasına geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini sağlamak için bazı makro büyüklükler açısından yaklaşma kriterleri tespit edilmiş ve bunlara uyulmaması durumunda uygulanacak yaptırımlar belirlenmiştir¹⁵.

¹⁵ Dış Ticaret Müsteşarlığı; **Parasal Birlik Raporu**, <http://www.dtm.gov.tr/AB/AB%20Sayfasi/euroasilkitap.htm>.

2.2. Ekonomik ve Parasal Birliğin Amacı

Avrupa Birliği'nin nihai hedefi olan siyasi birliği gerçekleştirmek için ilk önce üye ülkelerin ekonomik anlamda birleşmeleri gerekmektedir. Avrupa'nın ekonomik entegrasyon sürecinin gelinen en son ve kapsamlı aşaması olarak nitelendirilebileceğimiz "Ekonomik ve Parasal Birlik" ile amaçlanan;

- Malların,
- Hizmetlerin,
- Kişilerin,
- Sermayenin serbest dolaşımının sağlanmasıdır¹⁶.

2.3. Ekonomik ve Parasal Birliğe Katılma Şartları ve Maastricht Anlaşması

Delors Raporu'nda belirtilen üç aşamanın ikinci ve üçüncüsünün başlama tarihleriyle ilgili belirsizlikler Maastricht Anlaşması ile netleştirilmiş, Delors Raporu'nun aşamaları bir uygulama takvimine kavuşturulmuştur.

Delors Raporu, Avrupa Birliği ülkelerinin arasında ekonomi ve maliye politikalarının da yakınlaştırılması gerekliliğini belirtmiş ancak bu yakınlaştırmanın ne kriterlere göre gerçekleştirileceğini net biçimde ortaya koymamıştır. Maastricht Anlaşması ile bu konuya da açıklık getirilmiş, Ekonomik ve Parasal Birliğe üye ülke olabilmek için kriterler belirlenmiştir. Uyum kriterleri, Maastricht Anlaşması'nın 109. Maddesinin J fıkrasında ve 104. Maddenin C fıkrasında belirtilmiştir.

Buna göre;

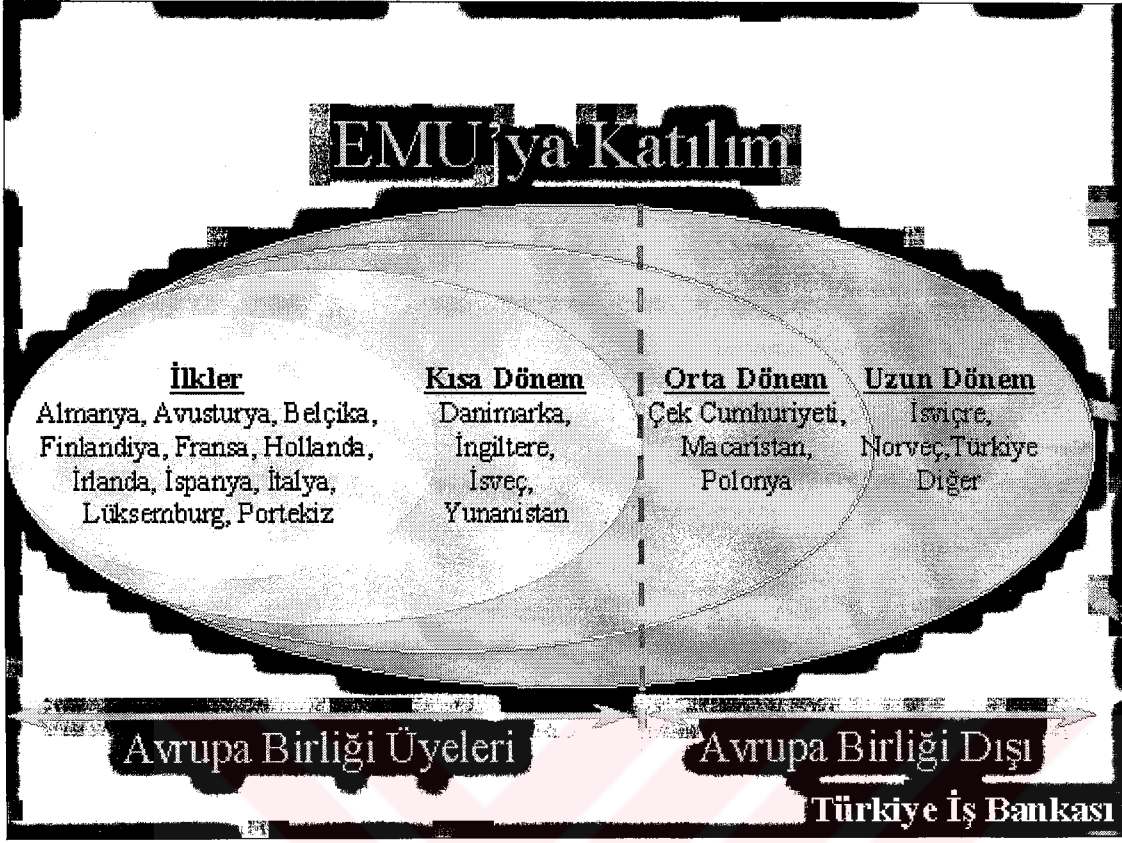
- **Düşük Göreceli Enflasyon:** Toplukta en düşük enflasyona sahip (en iyi performans gösteren) üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ile ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1.5 puanı geçmemelidir.
- **Borç Disiplini:** Üye ülke devlet borçlarının GSYİH(Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)'sına oranı %60'ı geçmemelidir veya en azından bu orana doğru tatmin edici bir düşüş göstermelidir.

- **Bütçe Disiplini:** Üye ülke bütçe açığının GSYİH'sının %3'ünü aşmamalıdır veya bu değere yaklaşacak şekilde sürekli bir azalma eğilimi göstermelidir. Veya istisnai ve geçici olmak kaydıyla bu değere yakın olmalıdır.
- **Düşük Faiz Oranı:** Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren 3 ülkenin faiz oranını 2 puandan fazla aşmamalıdır.
- **İstikrarlı Döviz Kuru:** Avrupa Konseyi tarafından Birliğe üye seçilmeden önce, en az iki yıl boyunca, para biriminin Avrupa Para Sistemi tarafından belirlenmiş marjlar içindeki dalgalanmalarının (+/-%2,5) izlenmesi olarak sıralanmaktadır.

EMU'nun başlangıç tarihinde uyum ölçütlerine uymayan ülkelerin durumu her iki senede bir tekrar gözden geçirilecektir. Yeni üyelik için başvuru talepleri ya 2 senelik dönemlerde ya da talep anında değerlendirilecektir¹⁷.

¹⁶ Akbank; Avrupa'da Çok Para Biriminden Tek Para Birimine Geçiş: Euro Broşürü, Kasım 1998, s.1

¹⁷ Dış Ticaret Müsteşarlığı, Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri, 1998, <http://www.dtm.gov.tr>

Şekil 1. EMU'ya Katılım

Kaynak: <http://www.isbank.com.tr/sayfalar/emu.htm>

- **1.1.1999 tarihinden itibaren EMU'ya katılan ülkeler**
Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Finlandiya, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz.
- **Kısa Dönemde EMU'ya Katılabilecek Ülkeler**
Danimarka, İngiltere, İsveç, Yunanistan.
- **Orta Dönemde EMU'ya Katılabilecek Ülkeler**
Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Polonya .
- **Uzun Dönemde EMU'ya Katılabilecek Ülkeler**
İsviçre, Norveç, Türkiye ve diğer.

2.4. Avrupa Para Birliğine Katılan Ülkeler

Almanya, Avusturya, Belçika, Fransa, Finlandiya, Hollanda, İrlanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Portekiz olmak üzere 11 Avrupa Birliği (AB) üyesi EMU'ya ilk aşamada katılan ülkelerdir. Yunanistan, İsveç, İngiltere ve Danimarka Avrupa Birliği'ne üye ancak ilk aşamada Avrupa Parasal Birliği (EMU)'ne üye olmayan ülkelerdir¹⁸.

Bu bölümde Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne üye onbir ülke ile Birlik dışında kalan dört ülkenin Maastricht kriterlerine göre incelemesi yer almaktadır.

2.4.1. Almanya

GSMH (x1000 ECU, 1997)	1,853,922
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%9,7
NÜFUS (x1000, 1996)	81,818
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%40
Hayır	%45

Şekil 2. Almanya İstatistikî Değerleri

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, , Kogan Page Ltd. 1998, s.35

Maastricht Antlaşması ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS) statüsünde merkez bankası bağımsızlığı konusunda öngörülen koşullarla Deutsche Bundesbank'ın statüsü arasında uyum gerektiren bir kaç husus bulunmaktaydı.

Kurumsal bağımsızlık açısından; Hükümetin, Merkez Bankası Konseyi'nin kararlarını iki haftalık bir süreyle erteleme yetkisi bulunması, Antlaşmanın, AMBS'nin üçüncü kişilerden talimat almaksızın bağımsız olarak faaliyet göstermesini öngören, 107. maddesi ile uyumlu değildi.

¹⁸ PETERSON, Thane; "Sefasıyla Cefasıyla Euro Geliyor", *Hürriyet Business Week*, 19 Nisan 1998, s.88.

Bireysel bağımsızlık konusunda, Deutsche Bundesbank'ın karar organlarında görevli üyelerin, görev süreleri için en az beş yıllık bir süre tanımının bulunmaması nedeniyle, bu süreyi en az beş yıl olarak öngören AMBS statüsünün 14(2). maddesi ile Banka statüsü arasında uyumun sağlanması gerekmektedir. Ayrıca Banka'nın yönetiminde görevli üyelerin iş akitlerinde, görevin sona ermesine ilişkin hususların yine madde 14(2)'de tanımlanan hususlar dikkate alınarak yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

İşlevsel açıdan bakıldığında, Deutsche Bundesbank'ın statüsünde fiyat istikrarının sağlanması hedefi açık bir ifade ile tanımlanmamış idi. Deutsche Bundesbank'ın statüsünde değişiklik yapılmasına ilişkin kararlar alınmıştır¹⁹.

Almanya, Avrupa Para Birliği (EMU)'nin ikinci aşamasının daha başlangıcında Merkez Bankası'nın nisbi olarak yüksek olan bağımsızlığını, 1957 tarihli Merkez Bankası kanunu ile sağlamaktaydı. EMU'nun üçüncü aşamasında ise Alman hükümetinin Merkez Bankası Kanunu'nu değiştirme önerisi, Parlamento tarafından Aralık 1997'de kabul edilmiş, 1957 tarihli Alman Merkez Bankası Kanunu'nu değiştiren bu yasa, Almanya'nın tek paraya girdiği tarihe kadar yürürlükte kalmıştır. Yasanın değişmesi ile Almanya, Anlaşmanın 107 ve 108.'nci maddesinde Merkez bankası konusyla ilgili belirtilen yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaktadır²⁰.

Merkez Bankası ile ilgili bir takım düzenlemeler yaparak uyum sağlayan Almanya'nın *enflasyon oranı* ortalaması 1998 Ocak ayında %1.4 olarak referans değerinin altında gerçekleşmiştir.

Konsey kararında belirtilen *bütçe açığı* kriteri açısından inceleyecek olursak Almanya'nın bütçe açığı 1996'da GSMYİH (gayrisafi milli yurtiçihasıla) 'nın yüzde 3.4'üne, 1997 yılında ise yüzde 2.7'sine inerek referans değerinin altına düşmüştür.

Almanya'nın birleşmesinin yarattığı beklenmeyen maliyetler *kamu borçlarının*

¹⁹ALPARSLAN, Melike; **Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Milli Merkez Bankaları**, Şubat 1997 Türkiye Bankalar Birliği Yayınları,s.16.

²⁰ BARKIN,Noah, Adam Cox, Reuters; a.g.e., p.36.

artmasına sebep olmuş ve bunun sonucunda kamu borç rasyosu yükselmiştir. Kamu borcu 1996'da GSMH'nin yüzde 60'ı olmuş, 1997'de tekrar yükselip yüzde 61.3'e çıkmıştır. Bununla beraber, borç rasyosunun 1998'de düşmeye başlaması ve GSMH referans değeri olan yüzde 60'a yakın olarak gerçekleşmesi, olumlu gelişmenin işareti bulunmuştur.

Son iki yıl boyunca Avrupa Faiz Mekanizması (ERM)'nin bir üyesi olan Almanya'da, bu süre içinde DEM Avrupa Faiz Mekanizması sistemi içindeki üye ülke paralarının ortalama değerlerinin +/- %2.25 civarında seyretmiş ve Merkez Bankası kurunda dalgalanmıştır. Bu özelliğinden dolayı Almanya *döviz kuru kriterini* de yerine getirmektedir.

Ocak 1998'de Almanya'nın ortalama uzun vadeli faiz oranı yüzde 5.6 olarak gerçekleşmiş ve referans değeri olan yüzde 7.8'in altında kalmıştır. Aralık 1996'dan beri Almanya tarafından referans değere uyulmaktadır. Üye ülkeler içinde en düşük uzun vadeli faiz oranlarına sahip bulunan Almanya *faiz oranı kriterine* uyum sağlamıştır²¹.

Maastricht Anlaşması kriterlerine uygunluğu yukarı da belirtilen ve bu kriterlere uygunluğundan dolayı otomatik olarak Avrupa Parasal Birliği'ne üye olan Almanya, Nisan 1996'da bankalararası ulusal ödemelere ilişkin temel bir anlaşma imzalamış olup bu anlaşma uyarınca, Ocak 1999 tarihinden itibaren, bankalararası ulusal ödemelerin gerek DEM, gerekse Euro cinsinden yapılabilme imkanı yaratmıştır.

Almanya'da Ocak 2002 tarihinden itibaren, kamu idarelerinde muhasebe kayıtları ve bütçe hesapları Euro cinsinden gerçekleştirilecektir. Özel sektörde ise, Ocak 1999'dan itibaren, şirket sermayeleri Euro cinsinden belirlenmekte olup, tüm şirket bildirimleri ve şirket muhasebesi Euro cinsinden yapılmaktadır.

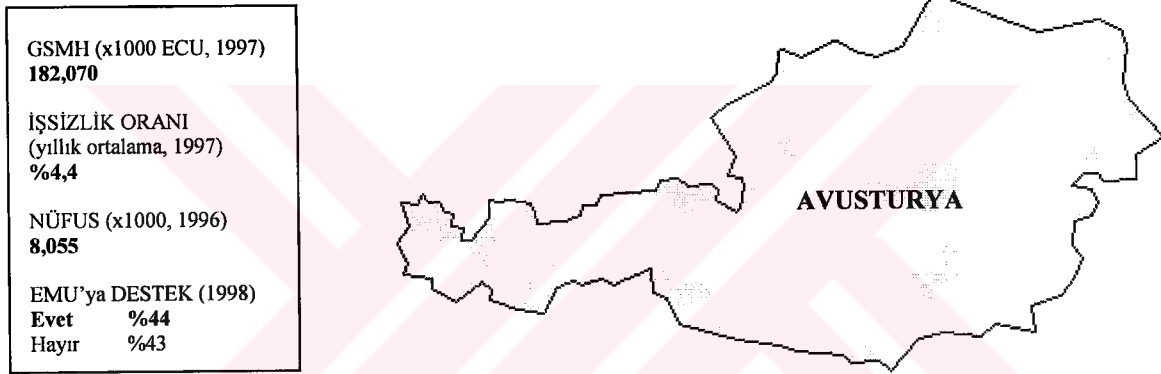
Ayrıca, vergi beyan ve ödemeleri, sigorta ödemeleri ile mali denetim işlemleri Ocak 1999 itibarıyla, Euro cinsinden yapılmaya başlanmış olup, sigorta beyanları ise

²¹Council of the European Union; **Broad guidelines of the economic policies**, Brüksel, Şubat 1999, ss.10-11.

Ocak 2002 tarihinden sonra Euro cinsinden yapılacaktır. Bireysel bazda ise, vergi beyanları Ocak 2002, vergi ödemeleri ise Ocak 1999 itibariyle Euro cinsinden yapılabilmektedir.

Euro'ya hazırlık çerçevesinde, Mayıs 1995'de mali piyasalara ilişkin, Ocak 1996'da sosyal idarelere ilişkin, Mart 1997'de istatistiki verilere ilişkin, Nisan 1997'de mali idarelere ilişkin ve Haziran 1997'de elektronik veri işlemeye ilişkin çalışma grupları oluşturulmuştur. Mayıs 1995'den bu yana, özel sektör ile hükümet arasında bilgi alışverişinde bulunmaktadır²².

2.4.2. Avusturya

Şekil 3. Avusturya İstatistiki Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.57

Avusturya hükümeti yetkililerinin Merkez Bankasının faaliyetlerinin denetlenmesi ve Maliye Bakanı tarafından, Bankaca alınan kararların ertelenmesi ya da başka bir kararla ikame edilmesi hususları AMBS faaliyetleri ile ilgili konularda Bankanın bağımsızlığı ilkeleriyle uyumsuzluk içermekte idi.

Genel Konsey para politikasında karar alan bir konumda olmakla birlikte çeşitli sektör (bankalar, tarım, işçi ve memur, sanayi temsilcileri vb.) temsilcilerinden oluşmaktaydı. Bu durum, potansiyel bir çıkar tartışması riski taşıdığından Antlaşma ve

²² AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.; "Avrupa Birliği'nde Euro Hazırlıkları", Türkiye Bankalar Birliği Raporu, Aralık 1997, s.6.

AMBS statüsünün kriterlerine ters düşmekteydi. Bireysel bağımsızlık konusunda Banka statüsünde, Yürütme Kurulu üyeleri için en az beş yıllık görev süresinin teminat altına alınması gerekmekte ve aynı zamanda fiyat istikrarı hedefi Banka statüsünde kesin bir ifade ile yer almalıydı²³.

Avusturya hükümeti, Antlaşmanın 107 ve 108.'nci maddelerinin gereklerine uygun olarak 1997 yılı Ekim ayı ve 1998 Mart ayında parlamentolarına kanun tasarıları sunmuştur. Avusturya Merkez Bankası'nın statüsünün ESBC'nin öngördüğü şekilde olmasını sağlayan kanunlar, ESCB'nin kuruluş günüyle birlikte yürürlüğe girmiştir. Ulusal mevzuatın uyumluluğu ile ilgili diğer hazırlıklar ise tek paraya geçiş tarihi itibarıyla yürürlük kazanmıştır.

Antlaşmanın 109.Maddesi'nin 1. Fıkrasında belirtilen kriterlere uygunluk açısından Avusturya incelenecek olursa;

Ocak 1998'e kadar olan oniki ayda Avusturya'nın ortalama *enflasyon oranı* yüzde 1.1 olup, referans değer olan yüzde 2.7'nin altında gerçekleşmiştir. Ek olarak Avusturya, en iyi performans gösteren 3 üye ülke arasında yer almakta, bu referans değerinin hesaplanmasında enflasyon oranı datası olarak kullanılmaktadır.

Başlangıçta aşırı *bütçe açığı* konusunda bir dizi önlemlere ihtiyaç duymuş olan Avusturya, kamu açığını 1995 sonlarında GSMH'nin yüzde 5.2'sine, 1997'de de yüzde 2.5'ine indirerek referans değerinin altına çekmiştir. 1998'de bu açık yüzde 2 oranı ile gerçekleştirilerek daha da olumlu hale getirilmiştir.

1993'te GSMH'nin yüzde 62.7'si olan kamu borç rasyosu, 1996'da yüzde 69.5'e yükselmekle beraber 1998'de bu oran yüzde 67.3 seviyesinde seyretmiştir. Avusturya şilini son iki yıldan beri ERM'nin bir üyesi olmuş ve bu dönem içinde Avusturya Şilini (ATS) ile ilgili önemli bir sorun yaşanmamıştır. Avusturya şilini her zaman yüzde +/- 2.25'lik band içinde hareket ederek döviz kuru kriteri yerine getirmiştir.

Ocak 1998'e kadar olan oniki aylık süre içinde Avusturya'da ortalama uzun

²³ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s.21.

vadeli faiz oranı yüzde 5.6 olup, referans değerinin altında bulunmaktadır. Bu değer 1998 yılının tümünde de aynen devam ettiği görülmekte olup, üye ülkeler içinde uzun vadeli faiz oranları en düşük olan ülkelere birisi konumundadır. *Faiz oranı kriteri* yükümlüğünü en iyi şekilde yerine tamamlamış olan Avusturya, tek para birimine geçiş koşullarına tamamen uyan bir ülkedir²⁴.

Avusturya kamu idarelerinde, muhasebe kayıtları ve bütçe hesaplamaları Ocak 2002 tarihi itibarıyla Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Özel sektörde ise, Ocak 1999'dan itibaren şirket sermayeleri Euro cinsinden belirlenmekte olup tüm şirket bildirimleri ve şirket muhasebesi Euro cinsinden yapılmaktadır.

Ayrıca, vergi beyan ve ödemeleri, sigorta ödemeleri ile mali denetim işlemleri Ocak 1999 itibarıyla, sigorta beyanları ise Ocak 2002 itibarıyla Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Bireysel bazda ise, vergi beyanları Ocak 2002, vergi ödemeleri ise Ocak 1999 itibarıyla Euro cinsinden yapılmaya başlanmıştır. Diğer taraftan, 1995 ve 1996 yıllarında kurulan çalışma grupları ;

- Bankalar ve mali piyasalar,
- Mevzuat,
- Kamu idareleri,
- Ekonomik politika,
- Bilgi toplama konularında faaliyet göstermektedirler²⁵.

²⁴ PEKCAN, Erdoğan ; **Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, Eylül 1999, s.54

²⁵<http://garanti.com.tr/raporlar/euro/euro.htm>

2.4.3. Belçika

GSMH (x1000 ECU, 1997)	213,701
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%9,2
NÜFUS (x1000, 1996)	10,143
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%57
Hayır	%32

Şekil 4. Belçika İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.51

Para politikasıyla ilgili olarak National Bank of Belgium'in bağımsızlığı yönünde Bankanın kanun ve statüsünde yapılan değişiklikler 22 Mart 1993 tarihinde kabul edilmiştir. Ancak 1993 yılında yapılan bu değişikliklere rağmen National Bank of Belgium'in statüsünde Antlaşma ve AMBS statüsü ile uyum göstermeyen hususlar bulunmaktaydı.

Kurumsal bağımsızlığa ilişkin olarak; Hükümet yetkililerinin Bankanın aldığı kararlar üzerinde erteleme yetkisinin 1993 yılındaki düzenlemelere rağmen halen devam etmesi ve münzam karşılıklarda yapılan ayarlamaların Hükümetin onayını gerektirmesi, para politikasının bağımsız olarak yönetimini öngören Antlaşmanın 107. maddesiyle uyum gerektiren konulardı.

Merkez bankası guvernörü ve yönetim kurulu üyelerinin görevden alınma koşullarına ilişkin olarak Banka statüsünde bir tanımlama olmamasından dolayı, konunun AMBS statüsünün 14(2). maddesine göre düzenlenmesi gerekmekteydi. Ayrıca, kredi, avans, iskonto oranlarını belirleme ve Banka faaliyetlerine ilişkin yıllık raporu onaylama yetkilerine sahip olan konseyin, görev ve sorumluluklarının da yeniden gözden geçirilmesi gerekmekteydi.

İşlevsel bağımsızlığa ilişkin olarak, Banka statüsü, fiyat istikrarı hedefini belirten açık bir ifade taşımamaktaydı. Belçika hükümeti 1996 yılında yeni bir merkez bankası kanunu ve statüsü hazırlamış ve APE'nin görüşüne sunmuştur. Yeni kanun tasarısında, National Bank of Belgium'ın bağımsızlığının en geç AMBS'nin kurulmasına kadar gerçekleştirileceği, Antlaşma ve AMBS statüsüne uyum için gerekli düzenlemelere ilişkin hükümlerin ise Parasal Birliğin üçüncü aşamasının başlamasıyla birlikte yürürlüğe gireceği tanımlanmaktadır.

Belçika, Anlaşmanın 107 ve 108. Maddeleri ile Avrupa Merkez Bankaları Sisteminin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirebilmek amacıyla Merkez Bankası yasasında önemli değişiklikleri 1998'in Şubat ayında gerçekleştirmiştir. Bu yasa değişiklikleri ışığında yapılması gereken düzenlemeler; Belçika'nın Euro'ya girdiği zaman Avrupa Merkez Bankaları Birliği'ne Merkez Bankası'nın entegrasyonunu Avrupa Merkez Bankası'nın kuruluşundaki düzenlemeleri içermekteydi. Şu anda Belçika'daki mevzuat, antlaşmalar ve Merkez Bankaları Birliği kurallarına uygun bulunmaktadır²⁶.

Belçika'nın ortalama *enflasyon oranı* Ocak 1998'e kadar olan oniki ay boyunca yüzde 1.4 olmakla, referans değerinin altında seyretmiştir. Aralık 1996'dan bugüne kadar olan dönemde referans değerinin altında seyreden enflasyon oranıyla Belçika, fiyat istikrarı kriterini yerine getirmiştir.

Bütçe açığı konusunda oldukça yüksek oranlara sahip olan Belçika, yoğun ve etkin çalışmalar sonucu, Konseyin karar verme tarihi 26 Eylül 1994'e kadar önemli ve olumlu gelişmeler sağlamış, kamu açığı da kayda değer bir şekilde düşerek GSMH'nin yüzde 7.1'inden 1997'de yüzde 2.1'ine inmiş, böylece referans değerinin altında gerçekleşmiştir. 1998'de de sözkonusu açığın daha da azalmasıyla Belçika'nın bütçe açığı konusundaki kriterle uyum içinde olduğu göstermiştir.

Kamu borcunun GSMH'nin yüzde 60'nın altında olması kriterini

²⁶ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., ss. 16-17.

gerçekleştirmekte zorlanan Belçika, 1993 yılında gayrisafi yurtiçi hasıla'nın yüzde 135.2'si olarak en yüksek noktasına ulaşan kamu borçlanma rasyosunu, her yıl azaltmaya devam ederek 1997'de yüzde 122.2 oranında gerçekleştirmiştir. Kamu kesimi borçlanma oranı da 1994 yılından beri GSMH'nin yüzde 5'ini biraz aşsa da borç rasyosundaki düşüş devam etmiştir. 1998 yılında da düşmeye devam eden borç rasyosu ve orta vadede bütçede fazlalık sağlama taahhüdünü yerine getiren Belçika'nın bu kriteri de yerine getirdiği Konsey tarafından kabul edilmiştir.

Belçika döviz kuru sistemine (ERM) katıldığından bu yana ciddi bir sorun yaşamamış, son 2 yıl içinde Belçika Frank(BEF)'inin yüzde +/- 2.5 bandında hareket etmesiyle *döviz kuru kriterini* yerine getirmiş bulunmaktadır.

Ocak 1998 itibariyle yüzde 5.7 uzun vadeli ortalama *faiz oranına* sahip olan Belçika, bu oranla referans değer olan yüzde 7.8'in altında bir faiz oranına ulaşmıştır. Belçika Aralık 1996'dan beri referans değer kuralına uygun hareket ederek faiz oranlarını birbirine yaklaştırma kriterini de yerine getirmektedir²⁷.

Merkez Bankasının ve mevzuatın kriterlere uygun olması için yürürlükteki kanunlarında değişiklikler yapan Belçika, Temmuz 1996'dan beri, Euro'ya geçiş çerçevesinde kamu idareleri bakımından yönlendirici nitelikte resmi belgeler yayınlanmaktadır.

Sektörler itibariyle ise, kamu idarelerinde; muhasebe kayıtları ve bütçe hesaplamaları Ocak 2002 tarihinden itibaren Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Özel sektörde ise, Ocak 1999'dan itibaren Euro kullanılmaya başlanmıştır. Ocak 1999 itibariyle şirket sermayeleri Euro cinsinden yeniden belirlenmiş, şirketlerin her türlü mali beyanları ve şirket muhasebesi Euro cinsinden yapılmaya başlanmıştır. Aynı şekilde, vergi beyan ve ödemeleri, sigorta ödemeleri ile mali denetim işlemleri Ocak 1999 itibariyle, sigorta beyanları ise Ocak 2002 itibariyle Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Bireysel bazda ise, vergi beyanları Ocak 2002, vergi ödemeleri ise Ocak

²⁷ PEKCAN, Erdoğan ; a.g.e., s.47.

1999 itibariyle Euro cinsinden yapılacaktır.

Diğer taraftan, Kasım 1996 tarihinde Euro Genel Komiserliği kurulmuş ve Ocak 1997'de de, çeşitli alanlarda çalışma grupları oluşturulmuştur. Bu alanlar şunlardır:

- Bilgi – işlem,
- Bütçe ve kamu finansmanı,
- Yönetmelikler,
- Haberleşme,
- Yerel idareler²⁸.

2.4.4. Finlandiya

GSMH (x1000 ECU, 1997)	105,098
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%14,0
NÜFUS (x1000, 1996)	5,117
EMU'ya DESTEK (1998)	Evet %33
	Havır %62

Şekil 5. Finlandiya İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998,s.54

Finlandiya Merkez Bankası'nın kanuni durumu (Suomen Pankki), Parlamenter Gözetim Konseyi'nin Banka faaliyetlerinin değerlendirilmesindeki rolüne ek olarak; Banka Guvernörü ve Yönetim Kurulu'nun görev süreleri ve ayrıca fiyat istikrarı hedefinin Banka statüsünde kesin bir ifade ile belirtilmemiş olmasından dolayı Antlaşma ve AMBS Statüsü ile uyumsuzluk halindeydi.

²⁸ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.; "Avrupa Birliği'nde Euro Hazırlıkları", Türkiye Bankalar Birliği Raporu, Aralık 1997, s.4-5.

Finlandiya Anlaşmanın 107 ve 108.'nci maddeleri ile AMBS'nin öngördüğü yükümlülükleri yerine getirebilmek amacıyla 1993 yılında Merkez Bankası yasası üzerinde çalışmalar başlatmıştır. Finlandiya'nın yasama otoriteleri Merkez Bankası ile birlikte yeni düzenlemeler içeren bir taslak hazırlamışlardır. APE, kendilerine sunulan taslak hakkındaki görüşlerini 13 Mayıs 1996 tarihinde bildirmiştir. Buna göre, Parlamenter Gözetim Konseyi'nin para politikası konusundaki rolü nütürlenirken, görev süresi tanımına ilişkin olarak yeni Merkez Bankası Yasası'nın gereği olarak en az beş yıllık görev süresi merkez bankası guvernörü için tanımlanmakta ve yönetim kurulunun diğer üyelerini de kapsamaktadır. Görevden alınma koşulları da yine statünün aynı maddesi gereğine uygun duruma getirilmektedir. Ayrıca Andlaşmanın 104. maddesi gereği kamu kurum ve kuruluşlarına kredi açılması konusundaki yasaklama da bu yeni düzenlemeler içinde yer almıştır.

Bu kanun 1 Ocak 1998'de yürürlüğe girmiş, bankanın bağımsızlığını getirmiş, ancak ESCB'ye girişine yeterli görülmemiştir. 1998 yılının ilk aylarında Finlandiya Merkez Bankası Kanunu'nu Likidite ve Emisyon kanunları ile ilgili değişiklikleri içeren kanunları kabul etmiştir. Merkez Bankası Kanunu ile ilgili yapılan değişikliklerin Euro'ya geçiş tarihi olan 1 Ocak 1999 itibariyle yürürlüğe girmesiyle birlikte, Finlandiya'nın Anlaşma maddelerine ve ESBC'ne karşı olan sorumluluklarını tamamlamıştır²⁹.

Ocak 1998'e kadar olan geriye dönük oniki aylık dönem içinde Finlandiya'nın ortalama *enflasyon oranı* yüzde 1.3 olup, referans değer olan yüzde 2.7'nin altında seyretmiştir. Bütçe açığı kriterine göre Finlandiya'yı inceleyecek olursak; Finlandiya'nın *bütçe açığı* 1993 yılında GSMH'nin yüzde 8 olarak gerçekleşmiş, 1997'de yüzde 0.9'a düşürülerek "bütçe açığının GSMH'nin yüzde 3'nün altında olma" kriterine uygunluk sağlanmıştır. 1998 itibariyle Finlandiya'nın bütçe fazlalığı mevcut olup, 1999'da da aynı netice beklenmektedir.

1994 yılından beri, Finlandiya'nın *kamu borç oranı* GSMH'sinin yüzde 59.6 'sına denk gelmekteydi. 1997 yılında kamu borç oranı değerinin yüzde 55.8 olarak

²⁹ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s.21.

gerçekleşmesi sonucunda, referans değerinin altında kalmış ve bütçe kriterine uygun hareket ettiğini ispatlamıştır.

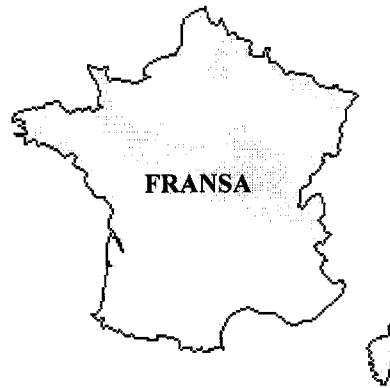
1996 yılından beri ERM'nin bir üyesi olan Finlandiya Markka(FIM)'sı Mart 1996 ile Ekim 1996 tarihleri arasında diğer ERM paralarına karşı değerini daima muhafaza etmiştir. ERM'ye katıldığı 1996 yılından günümüze kadar bir sorun yaşamamış olan Markka, Komisyonun öngördüğü *döviz kuru* istikrarı kriterine uyumluluk göstermektedir.

Finlandiya'nın uzun vadeli *faiz oranı* 1998 yılı dahil olmak üzere yüzde 5.9 olarak gerçekleşmiştir. Böylece yüzde 7.8'lik referans değerinin altında kalarak üye ülkeler arasında uzun vadeli faiz oranı en düşük ülkelerden birisi olmuştur.

Ülkenin Euro'ya yönelik hazırlıkları çerçevesinde, Nisan 1997'de Ulusal Geçiş Planı yapılmış, Haziran 1997'de ulusal mevzuttaki değişiklikler hakkında raporlar yayınlamıştır. Bunlara ek olarak, 1996 yılında kurulan "EPB Proje Grubu" tarafından yapılan çalışmalar yürütülmekte olup, Nisan 1996'da kurulan bir çalışma grubu da kamu kesimindeki faaliyetlerini sürdürmektedir³⁰.

2.4.5. Fransa

GSMH (x1000 ECU, 1997)	1,224,405
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%12.4
NÜFUS (x1000, 1996)	58,256
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%58
Hayır	%36

Şekil 6. Fransa İstatistiksel Değerleri

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998,s.38.

³⁰ AB Danışmanlık A.Ş., "Avrupa Birliği'nde Euro Hazırlıkları", Türkiye Bankalar Birliği Raporu, Aralık 1997,s.13.

Banque de France'ın statüsünde 4 Ağustos ve 31 Ekim 1993 tarihlerinde yapılan yasal düzenlemeler, Antlaşmanın merkez bankası ile ilgili hükümlerine uyum sağlayacak hükümleri kapsamaktadır. Ancak yine de Antlaşma ve AMBS statüsü ile uyum gerektiren bazı hususlar bulunmaktaydı.

Merkez bankasının kurumsal bağımsızlığının sağlanması yönünde; Banque de France'ın karar organlarının bağımsızlığı yalnızca para politikası ile sınırlı kalmamalı, AMBS ile ilgili tüm alanları da içine almalı ayrıca Merkez bankası guvernörünün, Parlamentonun Maliye Komitesine rapor verme yükümlülüğü konusundaki düzenlemelerde, kurumsal bağımsızlık konusunda geçen üçüncü şahıslara ait yetki sınırlamalarının dikkate alınması gerekmektedir.

Anlaşmanın 107 ve 108.maddesi ve ayrıca ESBC ile merkez bankasının statüsünü düzenlemek için 1953 tarihli yasında değişiklikler yapan Fransa'nın, merkez bankasının statüsü ile ilgili kriterlere uygun olduğu görülmektedir. Avrupa Merkez Bankası'nın kuruluşu ile birlikte yürürlüğe girmesi planlanan bu ve diğer değişiklikler 1 Ocak 1999'da yürürlüğe girmiştir³¹.

Ocak 1998'e kadar, geçen oniki aylık süre içinde Fransa'nın ortalama enflasyon oranı yüzde 1.2 olup, referans değer olan yüzde 2.7'nin altındadır. Buna ek olarak, 1996'dan beri referans değerinin altında seyreden *enflasyon oranına* sahip olan Fransa bu konuda üye ülkeler arasında en iyi durumda olan üç ülkeden birisidir. Nitekim 1998 yılında da 1.2 oranıyla Anlaşmadaki enflasyon kriterini yerine getirdiğini görmekteyiz. Fransa'nın enflasyon oranı, referans değerinin hesaplanmasında en iyi üç ülkenin ortalaması prensibine göre ortalamaya dahil edilmektedir.

Başlangıçta aşırı *bütçe açığı* konusu ile karşı karşıya bulunmuş olmakla beraber 1994 yılı sonunda kamu açığı GSMH'nin yüzde 5.8'ine, 1997'de yüzde 3'üne inmiş, 1997 yılı değeri, referans değeriyle eşitlenmiştir. 1998 yılında bütçe açığının daha da

³¹ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s 21.

azalmasıyla “bütçe açığının GSMH’nın yüzde 3’nün altında olma” yükümlüğününü yerine getirmiş bulunmaktadır.

Sürekli yükselme eğilimi gösteren *kamu borç oranı*, Fransız Hükümetinin bir takım uygulamaları sonucunda 1997 yılında GSMH’nın yüzde 58’ine ulaşmış ve 1998 yılında bu değer referans değerinin altında gerçekleşmiştir.

Ocak 1998’de Fransa’nın uzun vadeli ortalama *faiz oranı* yüzde 5.5 olup yüzde 7.8’lik referans değerinin altında seyretmiştir. Aralık 1996’dan günümüze kadar olan dönem içinde Fransa, referans değerinin üzerine çıkmamakla üye ülkeler içinde uzun vadeli faiz oranlarının en düşük olduğu ülkelerden biri konumundadır. Komisyon, faiz oranı yaklaşımını da yerine getiren Fransa’nın, uyum ve kuralları en üst düzeyde gerçekleştirdiğini kabul etmektedir³².

Maastricht Anlaşması’nda belirtilen kriterlere uyumlu olabilmek için ilgili mevzuat çalışmalarını tamamlayan Fransa, sözkonusu çalışmaları ve mevzuat değişikliklerini 1 Ocak 1999 tarihi itibariyle yürürlüğe sokmuştur.

24 Kasım 1997 tarihinde, Euro’ya ilişkin Ulusal Geçiş Planı yayınlanmıştır. Ayrıca, 1996 yılından beri yapılan çeşitli yayınlarla, ülke Euro’ya hazırlanmıştır. Ülkede Şubat 1997’de bankacılık ve finans konusunda bir Genel Plan kabul edilmiştir.

Sektörel düzeyde ise, kamu idarelerinde muhasebe kayıtları ve bütçe hesaplamaları, Ocak 2002 itibariyle Euro cinsinden yapılacaktır. Diğer taraftan özel sektörde, Ocak 1999 itibariyle, şirket sermayeleri Euro cinsinden belirlenmekte olup, şirketlerin tüm bildirimleri ve şirket muhasebesi Euro cinsinden yapılmaya başlanmıştır. Ayrıca, vergi beyan ve ödemeleri, sigorta ödemeleri ile mali denetim işlemleri Ocak 1999 itibariyle, sigorta beyanları ise Ocak 2002 itibariyle Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Bireysel bazda ise, vergi beyanları Ocak 2002, vergi ödemeleri ise Ocak 1999 itibariyle Euro cinsinden yapılmaya başlanmıştır.

³² <http://europa.eu.int/euro/html/dossiers/00140/00140-en.pdf>

Euro'ya hazırlık çerçevesinde, kamu muhasebesi, bilgi işlem, mevzuat, haberleşme, yerel merciler ve tüketiciler konularında çalışmalar yapmak üzere gruplar oluşturulmuştur³³.

2.4.6. Hollanda

GSMH (x1000 ECU, 1997)	315,612
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%5,2
NÜFUS (x1000, 1996)	15,494
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%57
Hayır	%37

Şekil 7. Hollanda İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.49.

9 Aralık 1993 tarihli Kanun ile merkez bankalarına ilişkin Antlaşma hükümleriyle uyum sağlayacak yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bununla birlikte Antlaşma ve AMBS statüsü ile Banka statüsü arasında uyum gerektiren bazı hususlar bulunmaktaydı.

Maliyeden sorumlu Bakanın Bankaya talimat verme yetkisi, merkez bankasının kurumsal bağımsızlığı ile çelişmekteydi. Bu yetkinin kaldırılması Bakanın gözetim ve denetimindeki yetkilerinin yeniden gözden geçirilmesini gerektirmekteydi. Maliye Bakanı'nın talimatlarına uyulmaması durumunun görevden alınma ile son bulabilecek olması nedeniyle, merkez bankası guvernörünün görevden alınması konusunda, Banka statüsü ile AMBS statüsünün 14(2). maddesi arasında uyumun sağlanması gerekmektedir. Bunlara ek olarak, fiyat istikrarı hedefi Banka statüsünde kesin bir ifade ile belirtilmemiştir. Hollanda hükümeti, Anlaşmanın 107 ve 108'nci maddeleri ve

³³ <http://gbcom/raporlar/euro/euro.htm>

AMBS'nin öngördüğü yükümlüklerini, gerekli yasal düzenlemeleri yaparak yerine getirmiştir³⁴.

Ocak 1998'e kadar gelen oniki ay boyunca, Hollanda'nın ortalama *enflasyon oranı* yüzde 1.8 olarak gerçekleşmiş ve referans değerinin altında kalmıştır. Hollanda'nın *bütçe açığı* 1995'te GSMH'nin yüzde 4'ü, 1997'de yüzde 1.4'ü olup referans değerinin altında görülmüştür. *Kamu borç oranı* da 1993'te en yüksek değerine ulaşarak GSMH'nin yüzde 81.2'sine, 1997'de de yüzde 72.1'sine ulaşmıştır. 1998'de düşmeye devam eden kamu borç oranı nedeniyle Hollanda'nın kamu bütçesi kriterini yerine getirdiği kabul edilmektedir. Nitekim 1999 yılı ilk üç aylık döneminde de olumlu seyir bu kabulü teyid etmektedir.

Döviz kuru istikrarı açısından Hollanda, ERM'ye katıldığı üç yıldan beri ciddi bir sorun yaşamamış olup, Hollanda Guldeni(NLG) Merkez Bankası kurunun +/- yüzde 2.25 dalgalanma marjının içinde seyretmiştir. Uzun vadeli *faiz oranı* kriterine de yüzde 5.5'lik değeriyle uyumlu olduğunu gösteren Hollanda, üye ülkeler içinde en düşük uzun vadeli faiz oranına sahip ülkelerden birisi olmuştur.

Hollanda, ulusal geçiş planı çerçevesinde Ocak 1999 itibariyle bankaların Euro cinsinden hizmet vermeye başlamış ve toptan ödeme sistemleri de Euro cinsinden işlem görmeye başlamıştır. Ancak perakende ödeme sistemlerinde denkleştirme, 1 Ocak 2002 tarihine kadar Gulden cinsinden yapılacaktır³⁵.

³⁴ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s 21.

³⁵ Council of the European Union; **Broad guidelines of the economic policies**, Brüksel, Şubat 1999,25-26.

2.4.7. İrlanda

GSMH (x1000 ECU, 1997)	65,149
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%10,2
NÜFUS (x1000, 1996)	3,616
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%67
Hayır	%18

Şekil 8. İrlanda İstatistik Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.59.

İrlanda Merkez Bankası'nın statüsü çeşitli yönleriyle Antlaşma ve AMBS statüsü hükümleri ile uyum gerektirmekteydi. Central Bank of Ireland guvernörü ve yönetim kurulunun, Maliye Bakanı'na danışma yükümlülüğünün bulunması ve bunun karar alma mekanizmasında yasal bir süreç olarak işlemesi, merkez bankasının kurumsal bağımsızlık unsuruyla ilgili Antlaşmanın 107. maddesiyle uyum gerektirmekteydi. Ayrıca Merkez Bankası guvernörünün, parlamentonun tüm partilerin temsil edildiği bir komisyon oturumuna katılması konusundaki uygulamada yine kurumsal bağımsızlık konusunda üçüncü şahıslar için belirtilen yetki sınırlamalarının dikkate alınması gerekmektedir.

Banka guvernörü ve yönetim kurulu üyelerinin görevden alınma koşullarının Maastricht Anlaşması'nın 14.madde 2. fıkrası ile uyumlu hale getirilmesi, işlevsel bağımsızlık açısından da Banka statüsü fiyat istikrarı hedefini açıkça belirtmesi gerekmektedir. Finansal yönden, Maliye Bakanının periyodik olarak Banka bütçesinin belirlenmesi ve karın dağıtılması konusundaki düzenleme ve yönetme yetkisine, AMBS işlevlerinin Antlaşma ve ABMS statüsüne uygun olarak yürütülmesini engellemeyecek şekilde, koruyucu bir yasal hüküm getirilmesi zorunluluğu ile karşı karşıya olan İrlanda yeni bir kanun tasarısı hazırlamış ve 25 Mart 1996 tarihinde APE'nin görüşüne sunmuştur. APE, Antlaşma ve AMBS statüsüne uyum yönünde önemli bir adım olarak

gördüğünü ifade ettiği tasarı hakkındaki görüşlerini 28 Mayıs 1996 tarihinde bildirmiştir.

Yeni kanun tasarısı, Central Bank of Ireland'ın ödeme sistemindeki katılımı, istatistiki bilgilerin toplanılması, denetim ve gözetimdeki rolü gibi konularda yeni hükümler içermektedir. Ayrıca Banka guvernörünün kredi kurumları ile diğer mali kurumlarda hisse edinmesini yasaklamakta ve görev süresindeki 5 yıllık standart süreyi tanımlamaktaydı.

İrlanda'da Mart 1998'de parlamentoda kabul edilmiş olan Merkez Bankası kanunu 1997 tarihli Merkez Bankası kanununu değiştirerek EMU ile birçok konuda paralellik sağlamıştır. İrlanda'nın yasal düzenlemeleri, Antlaşma ve Avrupa Merkez Bankaları Yasası ile uyumlu hale getirilmiştir.

Ocak 1998'de İrlanda'nın ortalama *enflasyon oranı* yüzde 1.2'lik seviyesiyle, yüzde 2.7' lik referans değerinin altında tutulmuştur. İrlanda, üye ülkeler arasında en iyi performansı gösteren üç ülke arasındadır ve referans değerinin hesaplanmasında verileri kullanılmaktadır.

Enflasyon oranındaki istikrarını *bütçe açıkları* kriterine (GSMH'nin %3'nün altında olması) de taşıyabilmiş olan İrlanda'nın kamu açığı da her zaman referans değerinin altında seyretmiş ve 1997'de GSMH'ya oranı yüzde 0.9 olarak gerçekleşmiştir. 1993'te GSMH'sının yüzde 96.3 *kamu borcu* olan İrlanda, 1997 yılında bu oranı yüzde 66.3 olarak gerçekleştirmiş ve 1998 yılında ise bu oranı referans değerinin altına çekmeyi başarabilmiştir.³⁶

Uzun bir süredir ERM'ye dahil olan İrlanda Paundu, son iki yıl boyunca ciddi bir *döviz kuru* sorunu yaşamamış fakat İrlanda yetkilileri isteği doğrultusunda diğer ERM paralarına karşı Mart 1998'de yüzde 3 revalüe edilmiştir. Ayrıca, ERM paralarına göre daha fazla dalgalanma yaşayan İrlanda Paundu +/- 2.25 marjını pek aşmamış; Merkez Bankası oranını aştığı durumlarda da ülke ekonomisi bu durumu tekrar eski

³⁶ BARKIN, Noah & Adam Cox ; a.g.e.,p.55.

konumuna çevirebilmiştir.

İrlanda'yı *faiz oranı* açısından inceleyecek olursak, Ocak 1998'e kadar olan bir yıllık dönemde ortalama uzun vadeli faiz oranı yüzde 6.2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Mayıs 1997'de İrlanda'nın Euro'ya ilişkin Ulusal Geçiş Planı yayınlanmıştır. Ayrıca, yapılan bankalararası bir anlaşmayla, Anında Brüt Denkleştirme Sistemlerinde, Ocak 1999 itibariyle, ödemelerin Euro cinsinden gerçekleştirilmesi karara bağlanmıştır. Kamu idarelerinde muhasebe kayıtları Ocak 2002 tarihinden itibaren Euro cinsinden tutulacaktır. Ayrıca, gerek muhasebe gerekse bütçe hesaplarının, Ocak 1999'dan itibaren Euro cinsinden özetleri yayınlanmaya başlanmıştır.

İrlanda'da özel sektörde Ocak 1999 itibariyle şirket sermayeleri Euro cinsinden belirlenmeye başlanmış olup şirketlerin tüm bildirimleri ve şirket muhasebesi Euro cinsinden işlenmektedir. Ayrıca, vergi beyan ve ödemeleri, sigorta ödemeleri ile mali denetim işlemleri Ocak 1999 itibariyle, sigorta beyanları ise Ocak 2002 itibariyle Euro cinsinden yapılmaya başlanacaktır. Bireysel bazda ise, vergi beyanları Ocak 2002, vergi ödemeleri ise Ocak 1999 itibariyle Euro cinsinden yapılmaya başlanmıştır.

İrlanda'da Euro'ya hazırlık çerçevesinde, Eylül 1995'te Tek Para Görevlileri Grubu Haziran 1997'de ise Euro Geçiş Grubu faaliyete geçmiştir³⁷.

³⁷ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.;a.g.e., s.8-9.

2.4.8. İspanya

GSMH (x1000 ECU, 1997)	472,056
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%20,8
NÜFUS (x1000, 1996)	39,242
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%61
Hayır	%23

Şekil 9. İspanya İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.44

Banco de Espana'nın özerkliği konusundaki 1 Temmuz 1994 tarihli Kanun ile Antlaşmanın merkez bankasına ilişkin hükümleri milli mevzuata taşınmış olmasına rağmen halen uyum gerektiren bir kaç konu bulunmaktaydı.

Kurumsal bağımsızlık konusunda Antlaşmanın 107. maddesi gereğince; Bankasının İdari Konseyi'nde, görevli oldukları kurumlardan dolayı üye olan Hazine ve Mali Politikalar Genel Müdürü ile Menkul Kıymetler Borsası Komisyon Başkanı'nın oy kullanma yetkisinin sadece para politikası ile ilgili konularda olmaması yeterli olmayıp, AMBS ile ilgili tüm işlevler için söz konusu yetkinin alınması gerekmektedir.

Bankanın İdari Konsey üyeleri için tanımlanan 4 yıllık görev süresinin AMBS statüsü 14(2). maddesine uygun olarak en az 5 yıl olarak değiştirilmesi gerekmektedir. İspanya Hükümeti tarafından Banco de Espana'nın statüsünde değişiklik yapılmasını öngören yeni bir tasarı APE'ye 1997 yılının sonunda sunularak ESBC'nin öngördüğü yükümlülüklerini tam anlamıyla yerine getirmiş olup, daha sonradan mevzuatında yaptığı değişikliklerle Anlaşmanın maddelerine de uyum sağlamıştır³⁸.

³⁸ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s 18.

Ocak 1998'e kadar olan son oniki ay boyunca İspanya'nın ortalama *enflasyon oranı* yüzde 1.8 olarak gerçekleşmiştir. 1998 yılı referans değeri olan yüzde 2.7'nin altında seyreden enflasyon oranıyla İspanya, enflasyon oranı kriterine uygun hareket ettiğini göstermiştir.

Başlangıçta büyük bir *bütçe açığı* sorunu ile karşı karşıya olan İspanya, kamu açığını 1995 yılında gayrisafi yurtiçi hasılanın yüzde 7.3'ünden, 1997'de yüzde 2.6 sını gibi oldukça dikkat çekici bir oranda azaltmış ve referans değerinin altına inmiştir. 1998 yılında bu oranın daha da inmesi sağlanmıştır.

Kamu borçlanma oranı 1993 yılında GSMH'nin yüzde 60'ı iken 1996 yılında yüzde 70.1'ine yükselmiş, 1997'de ise yüzde 68.8'e ancak düşürülebilmektedir. 1998'de yüzde 55'ler seviyesinde bulunan borç oranının müteakip yıllarda daha da düşebileceği ifade edilmektedir.

İspanyol Pesetası incelenen yakın zaman içinde ciddi bir sorun yaşamamış ve ERM'ye dahil olduğundan bugüne kadar +/- 2.25 dalgalanma marjının içinde yer almış ve *döviz kurunda* istikrarı sağlamıştır.

Ocak 1998'de ortalama uzun vadeli *faiz oranı* yüzde 6.3 olup, referans değeri olan yüzde 7.8'in altındadır. Uzun vadeli faiz oranlarındaki farklılıklar itibariyle, üye ülkeler içinde en düşük faiz oranına sahip ülke olarak İspanya'yı gösterebiliriz.

Euro'ya hazırlık çerçevesinde, Temmuz 1997 itibariyle bankalararası bir komisyon oluşturulmuş ve ayrıca Özel Komisyonlar kurulmuştur. Bu Özel Komisyonlar; ödemeler, yasal konular, muhasebe, vergiler, istatistik konular, bilgi-işlem konularında faaliyet göstermektedirler³⁹.

³⁹ <http://gbcom/raporlar/euro/euro.htm>

2.4.9. İtalya

GSMH (x1000 ECU, 1997)	1,011,080
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%12,1
NÜFUS (x1000, 1996)	57,333
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%78
Havır	%11

Şekil 10. İtalya İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.41.

Merkez bankasının bağımsızlığı konusunda Banka statüsü ile Antlaşma ve AMBS statüsü arasında bir kaç konuda uyumun sağlanması gerekmektedir. Kurumsal açıdan; Hazine ile ilgili bakanlığın yasal olarak, Banka'daki cari mevduat hesapları faiz oranlarını sabitleme yetkisine sahip olması, Antlaşma ve AMBS statüsü hükümleriyle uyum gerektiren bir konuydu. Ayrıca Banka guvernörünün ekonomik planlama ile ilgili bakanlararası komite çalışmalarına katılması konusunda da kurumsal bağımsızlığa ilişkin üçüncü şahısların yetkilerine getirilen sınırlamaların dikkate alınması ve bu yönde aykırılık yaratacak düzenlemelerin bulunmaması gerekmektedir. Bunlara ek olarak AMBS'nin statüsünde yer alan fiyat istikrarı hedefi kesin bir ifade ile tanımlanmamıştı.

İtalya hükümeti tarafından Banque de France'ın statüsünde yapılması öngörülen bir değişiklik tasarısı APE'ye sunulmuş ve 1998 yılında yapılan yasa ve mevzuat değişiklikleriyle, Anlaşma ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemiyle, İtalyan Merkez Bankası'nın bağımsızlığı ve İtalyan kanunlarının uyum sağlamış bulunmaktadır⁴⁰.

1996 ve 1997 yıllarında mevcut enflasyon düşüşü, ortalama enflasyon oranının aşağıya çekilmesini sağlamıştır. Haziran 1997'den sonra referans değer altına inen

⁴⁰ Council of the European Union; **Broad guidelines of the economic policies**, Brüksel, Şubat 1999, ss.18-19.

İtalya *enflasyon oranı*, 1998 yılında yüzde 1.9 olarak tesbit edilmiştir. İtalya başlangıçta aşırı *bütçe açığı* sorunu ile karşı karşıya bulunmakla beraber, kamu açığı 1993 yılında GDP'nin yüzde 9.5'ini teşkil ederken, önemli ve sürekli bir daralma göstermiş, 1997 yılında yüzde 2.7'lik seviyeyle referans değere eşit bir konuma gelmiştir.

1996 ve 1997'de İtalya'daki enflasyon oranındaki azalma, ortalama *faiz oranını* da düşürmüştü ve 1997 Haziran'ında referans değerini daha da altına inmiştir. Ocak 1998'de 6.7 değerini gerçekleştiren İtalya, böylece faiz oranı kriterini yerine getirmiştir.

1994 yılında *kamu borç oranı* GSMH'nin yüzde 124.9'u ile tepe noktaya çıkmış, ilerleyen yıllar içinde gerileyerek 1997'de yüzde 121.6 değerinde gerçekleşmiştir. Borç rasyosunun 1998 yılında olduğu gibi ilerki yıllarda daha da düşmesi beklenmektedir.

İtalyan Lireti, Kasım 1996'dan beri ERM'ye dahildir. 1999 yılına gelinceye kadar ve Ocak 1999 itibariyle Lireti, ERM paralarına karşı değer kazanmış ve Merkez Bankası kurunun, +/- yüzde 2.25'i civarında hareket göstermiştir. Lireti, sadece Kasım 1996'dan beri ERM'ye dahil olmasına rağmen, önceki dönemlerde de önemli bir gerginlik yaşamamış ve böylece *döviz kuru kriteri* açısından yeterli istikrarı sergilemiştir.

2.4.10. Lüksemburg

GSMH (x1000 ECU, 1997)	13,909
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%3,7
NÜFUS (x1000, 1996)	413
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%62
Hayır	%28

Şekil 11. Lüksemburg İstatistiksel Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.51.

Lüksemburg Merkez Bankasının statüsü, Antlaşma ve AMBS statüsüyle çeşitli yönleriyle uyum gerektirmekteydi. Para politikasında yetki Merkez Bankası yerine hükümete bırakılmıştı. Parasal Birliğin üçüncü aşamasına geçişle birlikte para politikasının belirlenmesi AMB Konseyi'nin sorumluluğunda olacağı ve Merkez Bankası da AMBS'nin bir üyesi olacağı için bu yetkinin kendisine bırakılması gerekmektedir.

Banka Konseyi, AMBS'ne ilişkin konularda karar alma organı olarak görev yapacak ise Konsey üyelerinin görev süresi tanımları ve görevden alınma kriterlerinin AMBS statüsünün 14(2) maddesiyle uyumlu hale getirilmeli ayrıca Konsey üyelerinin AMBS ile ilgili görevleri ile Bankanın diğer işlevlerine ilişkin görevleri arasında çıkar tartışması yaratacak durumların söz konusu olmayacağını da güvence altına almalıydı. Hükümetin Banka yönetimini, aralarında çıkan temel bir anlaşmazlığa dayandırarak görevden alma yetkisi de yine madde 14(2) ile uyum gerektirmekteydi.

Fiyat istikrarı hedefi Lüksemburg Merkez Bankasının statüsünde kesin bir ifade ile tanımlanmamış olup Hükümetin Bankanın karar organları üyelerinin sorumluluklarını alma yetkisinin, AMBS'nin işlevselliğinin etkin olarak sürmesine engel olmayacak şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Finansal açıdan bakıldığında; Bankanın finansal varlıklarının, AMBS'nin işlevlerini engellemeyecek ve AMB'ye karşı sorumluluklarını sürdürülmesini sağlayacak şekilde idare edilmesi gerekmektedir.

Anlaşmanın 107 ve 108'nci maddeleri ile ESBC'nin öngördüğü yükümlülükleri tam olarak yerine getirebilmek için Lüksemburg kanun değişiklikleri tasarısını parlamentosuna sunmuştur. Bu kanun tasarısında bağımsızlıkla ve ESCB'ye girişle ilgili birçok konu bulunmakla beraber yine de yeterli görülmemiştir. Fakat parlamentonun kabul ettiği şekliyle bile olsa Lüksemburg'un anlaşmalar ve ESCB statüsüne uyumlu olduğu kabul edilmektedir⁴¹.

Ocak 1998'e kadar olan oniki aylık sürede Lüksemburg'un ortalama *enflasyon*

⁴¹ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., a.g.e., s.10.

oranı yüzde 1.4 olup, yüzde 2.7 olan referans değerin altında bulunmaktaydı. 1998 yılının tümü içinde yüzde 1.5 olan sözkonusu oran Aralık 1996'dan beri referans değerin altında seyretmektedir.

Lüksemburg, hiç bir zaman aşırı *bütçe açığına* sahne olmamıştır. Kamu hesapları fazlalık arz etmektedir ve 1997 `de bu fazlalık GSMH'nin yüzde 1.7'sini teşkil etmiştir. *Kamu borç oranı* da düşük oranla referans değerin çok altında ve GSMH'nin sadece yüzde 6.7'si olarak gerçekleşmiştir.

Lüksemburg frangı geçmişe dönük iki yıldan daha uzun süredir ERM'ye katılmış bulunmakla, dönem içinde ciddi bir sorun yaşamamıştır. Lüksemburg frangı Merkez Bankası kurunun +/- yüzde 2.25 bandında hareket etmektedir ve *döviz kuru* kriteri yerine getirilmiştir.

Ocak 1998'e kadar olan bir yıllık sürede yüzde 5.6 olan ve referans değer yüzde 7.8'in altında görülen uzun vadeli ortalama *faiz oranı* 1998 yılında da aynen devam etmektedir. Aralık 1996'dan beri referans değere karşı uyuma ek olarak Lüksemburg üye ülkeler içinde en düşük uzun vadeli faiz oranlarına sahip ülkelerden birisidir.

Lüksemburg'ta Euro'ya hazırlık çerçevesinde, mevzuat, bilgi-işlem , eğitim haberleşme alanlarında çalışma grupları oluşturulmuştur. Ayrıca, Temmuz 1996'dan beri bir İdari Grup da faaliyetlerini bu gruplara paralel olarak sürdürmektedir.

2.4.11. Portekiz

GSMH (x1000 ECU, 1997)	89,415
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%6,8
NÜFUS (x1000, 1996)	9,921
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%45
Havır	%29

Şekil 12. Portekiz İstatistiki Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.46.

Merkez bankasının bağımsızlığı konusunda Banka statüsü Antlaşma ve AMBS statüsü bazı hususlarda uyum gerekmekteydi. Bankanın statüsüne göre; Banco de Portugal para politikasından sorumlu olmakla birlikte Maliye Bakanı'nın munzam karşılıklar ve iskonto oranlarının belirlenmesi hususunda Banka görüşünü imzalama yetkisinde olması ve Banco de Portugal guvernörünün, Banka yönetim kurulu kararlarına ilişkin veto kararını Hükümete bildirmesi gerekliliği, merkez bankasının bağımsızlığı konusunda Antlaşma ve AMBS statüsüne ters düşmekteydi. Para politikası ile ilgili konularda Banka guvernörünün Parlamento'yu bilgilendirmesine ilişkin bir prosedürün bulunması dolayısıyla bu uygulamanın kurumsal bağımsızlığa engel teşkil edecek yetkileri içermemesi konusunda gereğinin yapılması gerekmekteydi.

Portekiz, para birliğinin ihtiyaçları doğrultusunda kanunlarında değişiklik yapmıştır. Yeni kanunla Merkez Bankasının bağımsızlığı yanında diğer değişiklikler de Euro'ya kabul edilişiyle uygulamaya girmiş, böylece Portekiz'in mevzuat, Anlaşma ve ESCB'ye uygunluğu Konsey tarafından tescil edilmiştir⁴².

Ocak 1998'e kadar olan oniki aylık sürede Portekiz'de ortalama enflasyon oranı yüzde 1.8 olup, yüzde 2.7 olan referans değerinin altında bulunmuştur. 1998 yılının

⁴² ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s 22.

tümünde de bu oran devam etmiştir. Portekiz'in başlangıçta aşırı *bütçe açığı* konusunda bir takım sorunları olmuş ve alınan önlemlerle kamu açığını önemli ölçüde azaltarak 1994 sonunda GSMH'nın yüzde 6.1'ine, 1997'de de yüzde 2.5'ine indirmişlerdir. *Kamu borç oranı*, 1995'te GSMH'sının yüzde 65.9'u ile en yüksek değerine ulaşmış, 1997'de yüzde 62'ye inmiş, 1998'de de yüzde 60'lık borç oranına inerek Maastricht Anlaşması kriterlerine uyumlu olmuştur.

ERM'ye üç yıldan beri katılımı olan Portekiz Escudo'su, dönem içinde önemli bir sorun yaşamamış, her zaman yüzde +/- %2.25'lik band içinde hareket etmiştir. Bu istikrarlı durumu ile Portekiz *döviz kuru* kriterini yerine getirmektedir. Ocak 1998'den geriye doğru oniki aylık gelişmeler sonucu uzun vadeli ortalama *faiz oranı* yüzde 6.2 olmuş, böylece yüzde 7.8 olan referans değerinin altında seyretmiştir. Üye ülkeler içinde Portekiz uzun vadeli faiz oranı seviyesi en düşük ülkelerden birisi olarak kabul edilmektedir.

Euro'ya yönelik hazırlıklar çerçevesinde, kamu borcu, bütçe prosedürleri, vergiler ve gümrükler, sosyal güvenlik, mali sistem, yasal konular, bilgi-işlem ve haberleşme konularında çalışmalar yapmak üzere çalışma grupları kurulmuştur ve halen bu gruplar çalışmalarını sürdürmektedirler.

2.5. Avrupa Para Birliğine Katılmayan Ülkeler

Avrupa Para Birliği'ne katılabilmesi için ilk etapta yeterli bulunmayan Yunanistan ile Danimarka, İngiltere ve İsveç bu birliğin dışında yer alan Avrupa ülkeleri olmuşlardır.

2.5.1. Danimarka

GSMH (x1000 ECU, 1997)	142,271
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%6,1
NÜFUS (x1000, 1996)	5,251
EMU'ya DESTEK (1998)	Evet %32
	Havır %62

Şekil 13. Danimarka İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.65.

2.5.2. İngiltere

GSMH (x1000 ECU, 1997)	1,133,252
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%7,1
NÜFUS (x1000, 1996)	58,694
EMU'ya DESTEK (1998)	Evet %29
	Havır %59

Şekil 14. İngiltere İstatistikî Değerleri.

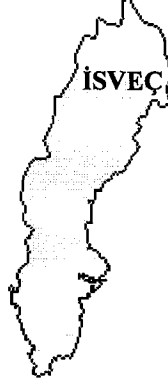
Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.62

İlk etapta Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğin dışında yer almayı tercih eden İngiltere, başarılı ve ekonomik avantajlarının daha açık olması halinde Avrupa Birliği para birimi Euro'yu onaylayabileceğini bildirmiştir. İngiltere'nin Avrupa İşlerinden Sorumlu Bakanı Joyce Quin, Avrupa Birliği'nin para ve ekonomi politikası ile ilgili 15 Şubat 1999' da Paris'te düzenlenen konferansta yaptığı konuşmada, Euro'nun, refah seviyesinin artırılması ve işsizlik gibi Avrupa Birliği'nin gerçek sorunlarına yanıt bulması gerektiğini belirtmiştir. İngiltere'nin Euro'ya geçmesi için ilk olarak önündeki

ekonomik engelleri ortadan kaldırması gerekmektedir ve bu aşamadan sonra Euro'nun kabul edilmesi için, İngiliz halkının referanduma gitmesi beklenmektedir⁴³.

2.5.3. İsveç

GSMH (x1000 ECU, 1997)	201,672
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%10,2
NÜFUS (x1000, 1996)	8,838
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%34
Havır	%56

Şekil 15. İsveç İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.67.

2.5.4. Yunanistan

GSMH (x1000 ECU, 1997)	106,674
İŞSİZLİK ORANI (yıllık ortalama, 1997)	%9,6
NÜFUS (x1000, 1996)	10,465
EMU'ya DESTEK (1998)	
Evet	%59
Havır	%27

Şekil 16. Yunanistan İstatistikî Değerleri.

Kaynak: BARKIN, Noah & Adam Cox ; EMU Explained, Kogan Page Ltd. 1998, s.70

2000 Nisan ayının içerisinde Yunanistan'ın Ekonomik ve Parasal Birliğe katılabilmesi için gerekli şartları yerine getirdiği öne sürülerek üye ülke olabilmesi için

⁴³ Hürriyet, "İngiltere'den 'Euro'yu onaylayabiliriz mesajı", 16 Şubat 1999.

başvuruda bulunulmuştur. Avrupa Birliği'nde geçen yıl en iyi performans gösteren borsalardan birine sahip olan Yunanistan'ın enflasyon oranı 1999 yılında yüzde 2,6 olarak gerçekleşmiştir. Bu olumlu gelişmenin yanında yüzde 10 olan faiz oranının yüzde 3'e düşmesi gerekmektedir⁴⁴.

Bu üyeliğin erken ve Topluluk için riskli olacağı Alman ekonomistler tarafından irdelenmiştir. Enflasyon oranını Maastricht kriterlerine iyice yakınlaştıran Yunanistan yıllar boyunca kolay kolay kapatamayacağı kamu borçları olan bir ülkedir ve bu konumu ile Topluluk'a finansal yükler yükleyeceği için Euro'nun değerini de olumsuz yönde etkileyeceği düşünceleri ağır basmaktadır⁴⁵.

2.6. Senaryolar

Uzun yıllar boyunca Avrupa ülkelerinin yürüttüğü çalışmalar son yıllarda Ekonomik ve Parasal Birlik çerçevesinde toplanmıştır. Temeli yaklaşık kırkiki yıl öncesinde Roma Antlaşması ile atılan Ekonomik ve Parasal Birlik sürecinin, günümüzde son aşamaları yaşanmaktadır. Bütün ekonomistlerin, akademisyenlerin ve devlet adamlarının ilgisinin en üst düzeyde odaklandığı Ekonomik ve Parasal Birlikle ilgili dört senaryo yaratılmıştır. Bunlar sırasıyla;

- 1. Senaryo: Parasal birlik gerçekleşmez ve Avrupa Birliği dağılır,
- 2. Senaryo: Parasal birlik gerçekleşmez ve Tek Pazar devam eder,
- 3. Senaryo: Parasal birlik bazı üyeleri kapsar, Avrupa Birliği "içerideki üyeler" ve "dışarıdaki üyeler" olarak ikiye bölünür,
- 4. Senaryo: Parasal birlik gerçekleşir ve Avrupa Birleşik Devletleri kurulur şeklindedir⁴⁶.

⁴⁴ **The economist**, "Ever closer to the euro club", January 22nd-28th 2000.

⁴⁵ **Hürriyet**, "Yunanistan'ın Euro'ya girişine Almanya Engeli", 5 Mayıs 2000

⁴⁶ SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat; a.g.e., sekizinci bölümden büyük ölçüde yararlanılmıştır, ss.265-272.

2.6.1. Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşmez ve Avrupa Birliği Dağılır

Bu senaryo "bisiklet teorisi" diye bilinen yaklaşıma dayanmaktadır: Düşmemek için devamlı olarak pedal çevirmek gerekir. Buna göre Parasal birliğin kurulması ile birlikte üye devletlerde ekonomik büyümenin devamlı olması gerekir. Oysa ki Avrupa'da son yıllarda büyüme hızı düşmüştür. Bunda uygulanan sıkı para politikasının ve kısılan devlet harcamalarının da etkisi vardır. Bu durumda Maastricht kriterlerini, sadece az sayıda üyenin gerçekleştirmesi mümkün olacaktır. Geri kalan üyeler, bu nedenle; tek paraya geçişin ertelenmesini isteyecektir. Bu istekleri kabul edilmediği takdirde, üyeler arasında şimdiden mevcut olan "içerideki" ve "dışarıdaki" üyeler ayrımı daha da şiddetlenecek ve aralarında bir gerginlik ortaya çıkacaktır.

Buna ek olarak, birlik üyelerinin hemen hepsinde mevcut olan yüksek işsizlik oranının yaratacağı ekonomik, ve politik baskılar, bazı üyelerde bütçe açığı vermeyi, para arzını arttırmayı ve faiz oranlarını düşürmeyi ve hatta devalüasyon yapmayı zorunlu kılabilir. Daha kötüsü Avrupa Merkez Bankası da bu baskılara karşı koyamayıp para arzını arttırmak durumunda kalabilir.

Bütün bunlar, Maastricht kriterlerini güçlükle, hatta hazı muhasebe hileleri ile gerçekleştirmiş olan üyeleri; parasal birlikten çıkmaya mecbur bırakabilir. Bu durumda başta Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Avrupa Merkez Bankası olmak üzere parasal birlik ile ilgili bütün yasal ve kurumsal yapı çöker. Yaşanan büyük hayal kırıklığı, üyelerim bir kısmının ticari ve finansal ilişkilerini başka bölgelere kaydırma çareleri aramaya itebilir ve Avrupa Birliği dağılır.

2.6.2. Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşmez, Tek Pazar Devam Eder

Bu senaryoya göre, parasal birliğe geçiş döneminin son aşamasını oluşturan 1 Ocak 1999 - 1 Temmuz 2002 döneminde Birinci senaryoda sözü edilen güçlükler ortaya çıkarsa; parasal birlikten vazgeçilir, Avrupa Tek Pazarının devamına ve gelişmesine önem verilir. Ülkeler kendi paralarını, Avrupa Para Sistemi içinde tutmaya ve döviz kurlarında istikrarı sağlamaya devam eder. İşsizlik ve enflasyon gibi sorunlar için, üye

lkeler sececekleri para ve maliye politikalarını, döviz kuru istikrarını korumak koşuluyla istedikleri gibi uygulayabilirler.

Üyeler arasında parasal birlik içinde olanlar ve olmayanlar diye bir ayırım olmayacağı için, bir taraftan Tek Pazarın daha düzgün işlemlerini sağlayacak önlemleri alırken; diğler taraftan da Doğu ve Orta Avrupa ülkelerine doğru yayılma politikaları sürdürülebilir.

Kuşkusuz olayların bu şekilde gelişmesi Birlik içinde çok ciddi sorunları da beraberinde getirecektir. Tıpkı Birinci Senaryo'da olduğu gibi burada da Avrupa Merkez Bankası'nın ve bununla ilgili olarak gerçekleştirilmiş yasal ve kurumsal düzenlemelerin kolayca ortadan kaldırılması mümkün olmayacaktır. Bu şekilde gelişmeler olursa, bazı yelerin Avrupa Birliği'nden çıkması ve Avrupa Para Sistemi'nin dağılması bile söz konusu olabilir.

2.6.3.Senaryo: Parasal Birlik Bazı yeleri Kapsar, Avrupa Birliği "İçerideki" ve "Dışarıdaki" yeler Olarak İkiye Bölünür

Bu senaryo, 1999 yılı başındaki duruma en uygun görünen senaryodur. Bilindiği gibi parasal birlik on bir ye ile kurulmuş, dört ye dışarıda kalmıştır. Henüz bu dört üyeden Birlik'ten ayrılmak gibi bir istek gelmemiştir. Yunanistan, 2001 yılında parasal birliğe katılmayı hedeflediğini bildirmişse de; İngiltere, İsveç ve Danimarka'dan böyle kesin bir bildirim yapılmamıştır. Öte yandan İtalya, 1998 yılında bütçe açığına Maastricht Antlaşması kriterine uyduramamıştır. Belçika'da dış borçlar yönünden aynı durumdadır. 2002'ye kadar benzer olumsuzlukların diğler bazı ye ülkelerde de ortaya çıkması kuvvetle mümkündür.

Buna karşılık parasal birliği kurmakta kararlı olan ülkeler, en başta Almanya ve Fransa olmak üzere, 1 Ocak 1999'da başlayan euro sürecini, hiçbir nedenle durdurmak istemeyecektir. Atılan adımların ciddiyeti, önemi ve maliyeti dikkate alındığında 1 Ocak 1999'da başlayan süreç, geri dönüşü mümkün olmayan bir süreçtir. O nedenle, parasal birlik içinde bulunan ye devletlerin karşısındaki seçenek ya öngörülen koşulları

gerçekleştirip parasal birliğe "devam" demek ya da bu koşulları yerine getiremeyeceğini ilan edip birlikten çıkmak olacaktır.

Bu durumda parasal birlik az sayıda üye arasında devam edecektir. Almanya ve Fransa, parasal birliği sürdürmekte ısrarlı olacaktır. Alman markı bölgesinde yer alan Benelüks ülkelerinin de birlikten ayrılmayacağı söylenebilir. Tek pazarın varlığı, parasal birlikten ayrılan üyeleri, yine Avrupa Birliği içinde tutacak kadar önemli olduğu için parasal birlik az sayıda üye ile, Avrupa Birliği de şimdiki üyeleri ile varlıklarını devam ettirirler.

Sonuçta az sayıda üyenin gerçekleştirdiği parasal birlik, Avrupa Birliği içinde özel bir "ada" olarak varlığını sürdürür. Avrupa Birliği de, başta genişleme politikası olmak üzere dış ilişkiler ve güvenlik politikası ile diğer politikalarını uygulamaya devam eder. Böyle bir sonuç Avrupa Birleşik Devletleri amacının bir süre ertelenmesine neden olacaktır.

2.6.4.Senaryo: Parasal Birlik Gerçekleşir ve Avrupa Birleşik Devletleri Kurulur

Bu senaryo en iyimser olanıdır. Buna göre 1 Ocak 1999 da yola çıkan on bir üye parasal birliği, geriye dönüşü olmayan bir biçimde sürdürecektir. Atılan adımların ciddiyeti, önemi ve maliyeti dikkate alınarak, karşılarına çıkan sorunlarla birlikte mücadele edip parasal birliği koruyacaklardır. Parasal birliği korumak, Birlik içindeki ilişkiler için önemli olduğu kadar, Birlik'in dünyadaki ekonomik ve politik konumu için de önemlidir. Parasal birliğin şu veya bu şekilde bir başarısızlıkla sonuçlanıp dağılması, üye devletlerin hem ekonomik ve hem de siyasal yönden büyük ölçüde itibar ve güven kaybına neden olur.

Ok yaydan çıkmıştır ve geri dönülmesi söz konusu değildir. Üye devletler, ne yapıp edip, bu birliği başarıya ulaştırmak zorundadır. Bu nedenle parasal birliğe henüz katılmamış bulunan üyeleri de çeşitli yöntemlerle ikna edip gerekirse mali destek sağlamak suretiyle parasal birliğe katılmalarını sağlama yoluna gidilecektir. İkinci

Döviz Kuru mekanizması (ERM2) bu amaca yönelik bir önlem olarak değerlendirilmelidir.

Bu dört senaryodan hangisinin gerçekleşeceğini önümüzdeki günler gösterecektir. Bu dört senaryo, Ekonomik ve Parasal Birlik'in başta Amerika ve Japonya olmak üzere, kendi dışındaki dünyada hiçbir değişiklik olmaması ve bu Birlik'e karşı herhangi bir önlem almaması ve bir "karşı politika" oluşturulmaması halinde gerçekleşmesi düşünülmüş senaryolardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA TEK PARA BİRİMİ EURO

Bu bölümde Euro'nun özelliklerine, geçiş takvimine ve önümüzdeki yıllarda Euro'nun değerinin belirlenmesinde en önemli rolü oynayacak olan Avrupa Merkez Bankası (ECB) ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESCB) ile Euro Bölgesi Faiz oranlarına değinilmiştir.

3.1. Avrupa Tek Para Birimi Euro'nun Tanımı

15 Kasım 1995 tarihinde Madrid'de yapılan Avrupa Birliği Konsey toplantısında, Avrupalı Devlet ve Hükümet Başkanları, Avrupa tek para birimine 'euro' adını vermeyi kararlaştırmışlardır⁴⁷.

ECU'nun yerini alan Euro, Avrupa tek para birimi, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ni oluşturan 11 ülkenin ilk etapta kaydi olarak kullanacağı para birimidir. EURO Alman Markı (DEM)'nin, Fransız Frangı (FF)'nin, Hollanda Florini (NLG)'nin, Belçika Frangı (BEF)'nin, Lüksemburg Frangı (LUF)'nin, İtalyan Lireti (ITL)'nin, İrlanda Lirası (IEP)'nin, İspanyol Pezetası (ESP)'nin, Fin Markkası (FIM)'nin, Portekiz Esküdosu (PTE)'nin ve Avusturya Şilini (ATS)'nin yerini alan para birimidir. Kısaltması EUR olan Euro € şeklinde sembolleştirilmiştir⁴⁸.

3.2. Euro Banknot ve Madeni Paraları

1 Ocak 2002 tarihinde Euro 5, 10, 20, 50, 100, 200 ve 500'lük banknotlar halinde ve ½, 1, 2, 5, 10, 20 ve 50 centlik madeni paralar olarak tedavüle girecektir. Euro'nun madeni para ve banknotlarında bir yüz aynı olup, diğer yüz ise her ülke için ülkelerin sembollerinin yer aldığı şekilde dizayn edilmiştir⁴⁹.

⁴⁷ Quest; Euro ve Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik Üzerine Soru ve Cevaplar, Arupa Birliği Komisyonu Yayınları 1998, s.115.

⁴⁸ Hürriyet, "Avrupa'da Euro Bayramı", 2 Ocak 1999.

⁴⁹ TCMB DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; Euro'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar, Kasım 1998, s.2.

Avrupa Merkez Bankası 1999 yılı Temmuz ayı içinde euro banknotlarının basılmasına başlama kararı vermiştir. İlk uygulamaya önce Belçika, Almanya, İtalya, Hollanda ve İspanya'da başlanacak diğer üye ülkelerde basım işlemi daha sonra yapılacaktır.

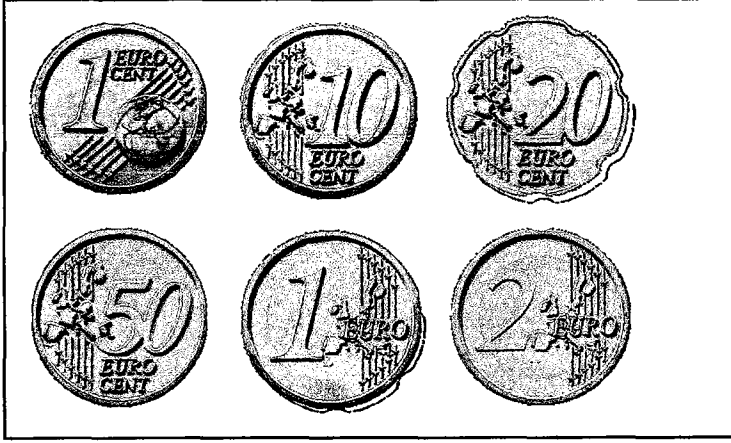
Euro banknotları ve madeni paraları 1 Ocak 2002'de dolaşıma çıkacaktır. Bu tarihten önce yaklaşık 13 milyar adet euro banknotu basılacaktır. Bunun 9 milyarlık kısmı on bir üye ülkenin ulusal paralarının yerini alacak 4 milyarı da yedek stok olarak tutulacaktır. Üye devletler banknotları kendi ülkelerinde bastırabilecekleri gibi her hangi bir başka üye ülkede de bastırabileceklerdir. Bu 13 milyar banknot yaklaşık 600 milyar euro (EUR) değerinde olacaktır. On bir üye ülkede basılacak banknot sayıları aşağıdaki şekildedir⁵⁰.

Tablo III : Basılacak Euro Banknot Sayıları

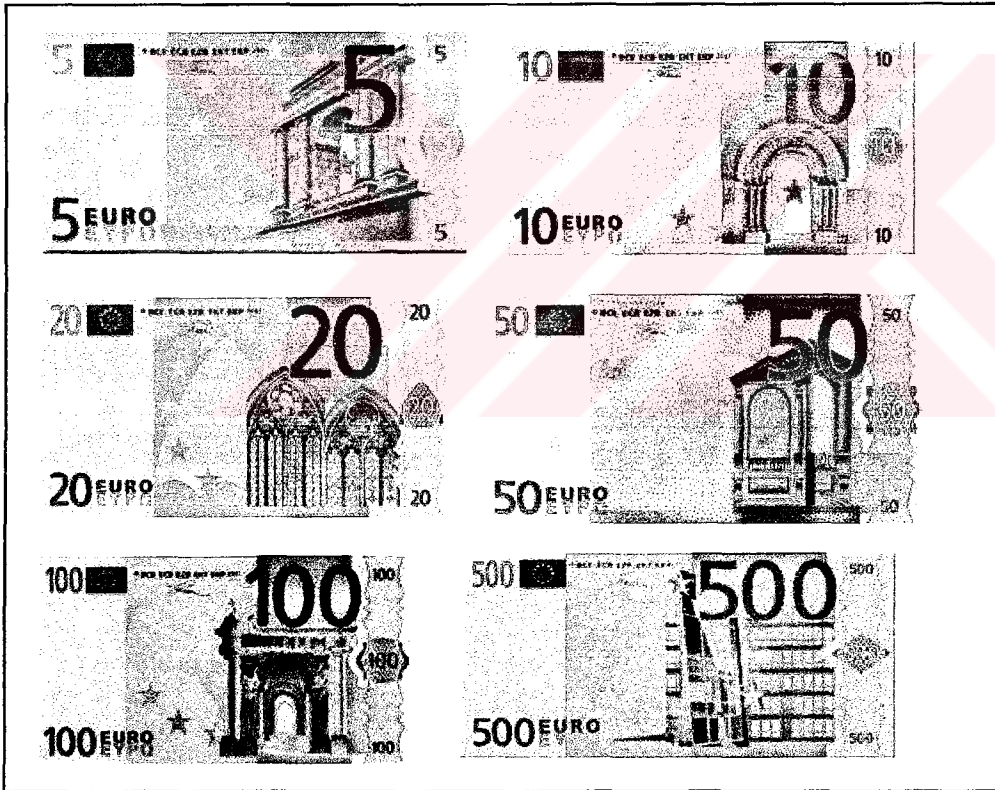
Almanya	4,030 milyon adet
Avusturya	520 milyon adet
Belçika	530 milyon adet
Finlandiya	170 milyon adet
Fransa	2,585 milyon adet
Hollanda	605 milyon adet
İrlanda	180 milyon adet
İspanya	1,925 milyon adet
İtalya	1,950 milyon adet
Lüksemburg	45 milyon adet
Portekiz	450 milyon adet

Kaynak : SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat; **Çağımızın Deneyi Euro**, Siyasal Kitabevi, İstanbul 1999,s.10

⁵⁰ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.; "Euro Banknotlarının Basımı", **Türkiye Bankalar Birliği Raporu**, Mayıs 1998(II).

Şekil 17. Euro Madeni Paraları.

Şekil 18. Euro Banknotları.

Kaynak:Avrupa Merkez Bankası, <http://www.ecb.int/banknotes>

3.3. Euro'ya Geçiş Takvimi

Aralık 1995'de, Madrid'de Maastricht Anlaşması ile adının "EURO" olması kararlaştırılan tek para biriminin yürürlüğe sokulması için üç aşama belirlenmiştir.

Birinci aşama, 1 Ocak 1998 ile 1 Ocak 1999 arasındaki süreci kapsamaktadır. Ekonomik ve Parasal Birliğe hazırlık olarak tanımlayabileceğimiz bu ilk aşamada yapılması gerekenler:

- Katılımcı ülkelerin belirlenmesi (Mayıs 1999),
- Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS)'nin oluşturulması,
- Para birimlerinin değiştirilmesine ilişkin mevzuatın oluşturulması,
- Euro cinsinden banknot ve madeni para basımının başlatılması,
- Özellikle mali piyasa ve bankacılık sektöründe tek para birimine geçiş için hazırlıkların hızlandırılması.

İkinci aşama 1 Ocak 1999 ile 1 Ocak 2002 yılları arası olarak belirlenmiştir. Ekonomik ve Parasal Birliğin başlatıldığı bu etapda yapılacaklar şu şekilde sıralanmıştır:

- Dönüşüm kurlarının geri dönülemez şekilde sabitleştirilmesi,
- Para konusunda sorumluluğun Avrupa Merkez Bankası'na devri; AMBS tüm para piyasaları ve döviz işlemlerini EURO cinsinden yürütmesi ve bütün hesaplarını EURO'ya çevirmesi,
- EURO'nun kaydi para ve hesap birimi olarak yürürlüğe konulması,
- Özellikle vadesi 01.01.2002 tarihinin aşan yeni kamu bonolarının Euro cinsinden piyasaya çıkması.

Dolaşımda olan onbir ülke banknot ve madeni paraların yeni basılan Euro madeni paraları ve banknotları ile değiştirileceği, ulusal paraların dönüşümünün tamamlanacağı üçüncü aşama ise azami 6 aylık bir süre olarak belirlenmiştir ve en geç 1 Temmuz 2002 tarihinde tamamlanması öngörülmüştür. Bu süreçte;

- Euro metal paraları ve banknotlarının en geç 01. 01 2002 'de dolaşıma sunulacaktır,

- Kamu ve özel sektör için Euro'ya geçişin son bölümü bu aşamada gerçekleşecektir,
- En geç 01.07.2002 tarihinde Euro'nun tam anlamıyla milli para olarak kullanılmaya başlanacak ve milli banknot ve madeni paralar yasal geçerliliğini yitirecektir⁵¹.

Şekil 19. Euro Takvimi

Kaynak : Şekil tarafımızdan geliştirilmiştir.

3.4. Euro Dönüşüm Kurları

Avrupa Parasal Birliği'ne ilk aşamada katılan ülkelerde ortak para birimi olarak kullanılmaya başlanan euro, 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Alman markı, Fransız frangı, İtalyan lireti, İrlanda lirası, Hollanda florini, Belçika frangı, İspanyol pezatası, Portekiz esküdosu, Lüksemburg frangı, Avusturya şilini ve Fin markkasının yerini almıştır.

2-3 Mayıs 1998 tarihinde yapılan Brüksel zirvesi ile EMU'ya katılacak üye ülke paralarının birbirlerine karşı ikili dönüşüm oranları belirlenmiş ve 31 Aralık 1998 tarihinde açıklanmıştır.

⁵¹ <http://www.dtm.gov.tr/AB/AB%20Sayfasi/euroasilkitap.htm>

Tablo IV : İkili Döviz Kurları

	100 DEM	100 BEF/LUF	100 ESP	100 FRF	1 IEP	1000 ITL	100 NLG	100 ATS	100 PTE	100 FIM
DEM										
BEF/LUF	2062.55									
ESP	8507.22	412.462								
FRF	335.386	16.2608	3.94237							
IEP	40.2676	1.95232	0.473335	12.0063						
ITL	99000.2	4799.9	1163.72	29518.3	2458.56					
NLG	112.674	5.46285	1.32445	33.5953	2.79812	1.13812				
ATS	703.552	34.1118	8.27006	209.774	17.4719	7.10657	624.415			
PTE	10250.5	496.984	120.492	3056.34	254.56	103.541	9097.53	1456.97		
FIM	304.001	14.7391	3.57345	90.642	7.54951	3.07071	269.806	43.2094	2.96571	

Kaynak: TCMB EURO'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar

Tabloda;

DEM: Alman Markı

BEF/LUF: Belçika / Luksemburg Frankı

ESP: İspanyol Pezetası

FRF: Fransız Frankı

IEP: İrlanda Lirası

ITL: İtalyan Lireti

NLG: Hollanda Florini

ATS: Avusturya Şilini

PTE: Portekiz Esküdosu

FIM: Finlandiya Markkası'dır.

EMU'ya katılan üye ülkelerin ulusal paralarının birbirlerine karşı ikili dönüşüm oranları piyasalarda olabilecek spekülasyonları önlemek üzere EMU'nun başlamasından bir hayli önce belirlenmiştir. Euro'nun katılımcı ülke paralarına karşı değeri ise Avrupa Birliği'ne üye ülke ve devlet başkanlarınca yapılmış olan AB Konseyi zirvesinde, 31 Aralık 1998 tarihi itibarıyla belirlenen ikili kurlar kullanılarak euro ile söz konusu ulusal paraların arasındaki dönüşüm oranları geri dönülemez bir şekilde sabitlenmiştir. ECU sepetinde yer alan ancak EMU'ya ilk aşamada katılmayan üye ülkeler (Danimarka, Yunanistan ve İngiltere gibi) bulunduğundan, ulusal paraların euroya karşı değerinin 31 Aralık 1998 tarihinden önce açıklanamamıştır.

1 Ocak 1999 tarihine kadar Avrupa Para Sisteminin para birimi olarak kabul edilen ve oniki ülkenin para birimlerinden (DEM, GBP, NLG, ITL , BEF, PTE, DKK, ESP, LUG, IEP, ATS, FRF) oluşan bir sepet niteliğindeki ECU, bire-bir oranında (1 ECU=1 EURO) Euro'ya çevrilmiştir. Bu tarihten itibaren de ECU sepeti ortadan kalkmıştır.

Tablo V: Avrupa Para Birliğine Üye Ülkelerin Para Birimlerinin EURO Karşısındaki Değerleri

1 E U R	40.3399 BEF
	1.95583 DEM
	166.386 ESP
	6.55957 FRF
	.787564 IEP
	1936.27 ITL
	40.3399 LUF
	2.20371 NLG
	13.7603 ATS
	200.482 PTE
	5.94573 FIM

Kaynak: <http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/emu/euroconv.html>

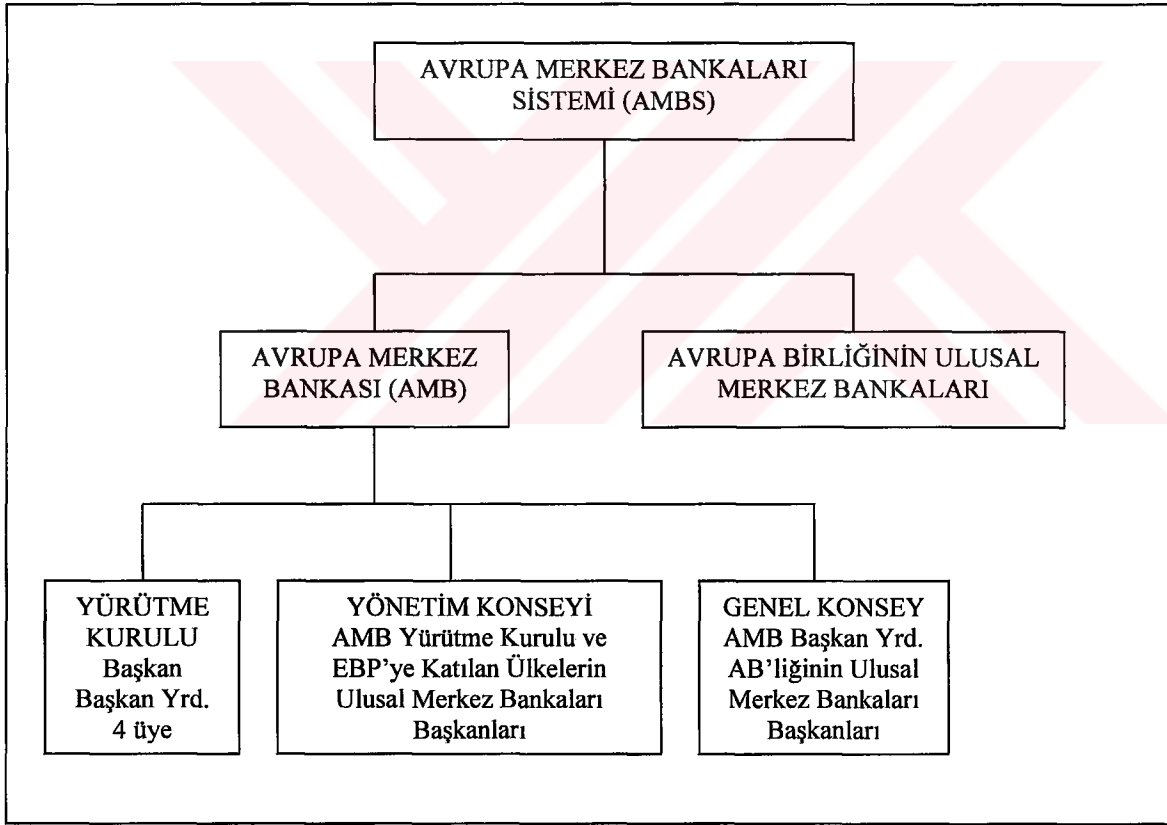
Ekonomik ve Parasal Birlik üyesi ülkelerin para birimlerinin euro karşısındaki değeri Avrupa Birliği'nin belirlediği bir yöntemle hesap edilecektir. Bu yöntemde "Yuvarlama-Rounding" adı verilen ilke kullanılmaktadır. Yuvarlama İlkesine göre; dönüşümden sonra bulunan değerlerin virgülden sonra iki haneye tamamlanması gerekir. Örnek verecek olursak;

1 euro = 2.18546 Hollanda Florini (NLG) olsun. 1000 NLG'nin euro karşılığını bulmak için çevirdiğimizde çıkan rakam virgülden sonra iki haneye yuvarlanmaktadır. Yani; $1000/2.18546 = 457.5695$ EUR. 457'den sonraki **5695**, iki haneye

yuvarlanacağından 57 olarak kabul edilir. Böylece 1000 NLG = 457.57 EUR olarak bulunur. Ters oranların kullanılması ise yasaklanmıştır. Yani 1 NLG = EUR 0.45757 olarak kote edilemeyecek, yerine 1 NLG = EUR 1/2.18546 olarak kote edilecektir.

3.5. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi

AMBS, Alman Bundesbank ve Amerikan Fed'in organizasyon yapısı esas alınarak şekillendirilmiş olup, Avrupa Merkez Bankası (AMB) ve Avrupa Birliği'ne üye 15 ülkenin Ulusal Merkez Bankalarından oluşmaktadır. Parasal Birlik alanında para politikası Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (ESBC)'nin sorumluluğu altında bulunmaktadır.

Şekil 20. Avrupa Merkez Bankaları Sistemi

Kaynak: Şekil tarafımızdan hazırlanmıştır.

3.6. Avrupa Merkez Bankası (ECB)

1 Haziran 1994 tarihinde kurulan ve amacı, Parasal Birliğin üçüncü aşaması (1 Ocak 1999 - 30 Haziran 2002) için gerekli yasal, yapısal ve teknik alt yapı çalışmalarını ve ön hazırlıklarını tamamlamak olan Avrupa Para Enstitüsü (EMI), 1 Haziran 1998 tarihinden itibaren görevlerini Avrupa Merkez Bankası'na devretmiştir. Bir başka deyişle, Euro ile beraber, AB üyesi ülke hükümetleri, makroekonomik dengeleri sağlamak için gerekli olan en önemli araçlardan biri olan para ve faiz politikasının belirlenmesi ve idaresi yetkisini, Avrupa Merkez Bankası(ECB)'na devretmişlerdir⁵².

3.6.1 Avrupa Merkez Bankası'nın Organları

Avrupa Merkez Bankası'nın Yürütme Kurulu, Yönetim Konseyi ve Genel Konsey olmak üzere üç organı vardır.

3.6.1.1.Yönetim Konseyi: Bu Konsey, Ekonomik ve Parasal Birliğe üye ulusal merkez bankalarının başkanları ile Avrupa Merkez Bankası Yürütme Kurulu üyelerinden oluşmaktadır. Topluluğun para politikasını belirlemektedir.

3.6.1.2.Yürütme Kurulu: Bu kurul üye ülkelerin hükümet ve devlet başkanları tarafından seçilen bir başkan, bir başkan yardımcısı ve dört üyeden oluşmaktadır. Görevi, Yönetim Konseyi'nin belirlediği para politikasını uygulamaktır.

3.6.1.3.Genel Konsey: Parasal Birliğe katılmayan AB ülkelerinin (Danimarka, Yunanistan, İsveç ve İngiltere) Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne katılımını sağlamak amacıyla kurulmuştur. Parasal Birliğe katılmayan ülkeler ile katılan ülkeler arasındaki para politikasını koordine etmektedir. Genel Konsey Avrupa Merkez Bankası başkanı, başkan yardımcısı ve AB'ye üye ulusal merkez bankaları başkanlarından oluşmaktadır⁵³.

⁵²ÇAVUŞOĞLU, Mehmed Sami ; "Euro Şans Tanımıyor", TÜSİAD Görüş Dergisi, Ağustos 1998,s.22.

⁵³European Central Bank;"Organisations in the European System of Central Banks", <http://www.ecb.org/>

3.6.2. Avrupa Merkez Bankası'nın Hedefleri ve Görevleri

Avrupa Merkez Bankası'nın birinci hedefi, fiyat istikrarı sağlamaktır. İkinci hedefi ise fiyat istikrarını bozmayacak şekilde Avrupa Para Birliği içerisinde uygulanan genel ekonomi politikalarını desteklemektir.

Avrupa Merkez Bankası'nın görevleri;

- Belirlenen parasal politikaları üye ülkeler merkez bankaları ile işbirliği içinde yürütmek,
- Birliğin kur politikasını belirlemek,
- Euro'nun dolaşımını sağlamak,
- Resmi döviz işlemlerini yönlendirmek,
- Ödemeler sisteminin iyi işleyişini teşvik etmek şeklinde sıralamak mümkündür⁵⁴.

3.6.3. Avrupa Merkez Bankası'nın Nitelikleri

Avrupa Merkez Bankası'nın dört önemli özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki bağımsızlığıdır. Sırasıyla kredibilitesi, şeffaflığı ve politikasıdır.

3.6.3.1. AMB Bağımsızlığı

Avrupa Merkez Bankası (ECB)'nin en önemli niteliği olarak bağımsızlığını sayabiliriz. Bağımsızlıktan amaç fiyat istikrarını korurken uygulayacağı para politikası stratejisini ve başta faiz oranlarını belirlemek olmak üzere kullanacağı parasal araçları kendi kararları ile seçmek ve yürürlüğe koymak şeklinde tanımlanabilir. Merkez Bankasının bağımsızlık özelliğini kurumsal, bireysel, işlevsel ve finansal bağımsızlık olmak üzere dört başlık altında toplayabiliriz.

Merkez Bankasının kurumsal olarak bağımsızlığı, Maastricht Antlaşmasının, - AMBS'nin üçüncü kişilerden talimat almaksızın bağımsız olarak faaliyetini

⁵⁴ PAYA, Prof.Dr.Merih; Euro ve Türk Finans Sistemi Semineri, İKV Yayınları, İstanbul 1998, s 33.

sürdüreceğini ifade eden- 107. maddesi ile AMBS statüsünün ilgili 7. maddesinde yer almaktadır.

Madde 107’de ; “Bu Andlaşma ve AMBS statüsünün tanıdığı yetkilerin kullanımında ve bu misyonlar ile ilgili görevlerin yerine getirilmesinde, ne AMB, ne milli merkez bankaları, ne de karar organlarının herhangi bir üyesi, Birlik kurumlarının ya da organlarının, üye devlet hükümetlerinin ya da diğer herhangi bir kuruluşun talimatlarını alabilirler ya da kabul edebilirler. Birlik kurumları ve organları ile üye devlet hükümetleri bu ilkeye saygı göstermeyi ve misyonlarının yerine getirilmesinde AMB’nin ya da milli merkez bankalarının karar organları üyelerini etkileme yolunu aramamayı taahhüt ederler” hükmü yer almaktadır.

APE tarafından 107.madde kapsamında, merkez bankasının kurumsal bağımsızlığına ilişkin olarak hem AMBS statüsü hem de AMBS’nin işlevleri ile ters düşecek yetkiler olarak değerlendirilen, üçüncü şahıslara ait yetkiler ise şöyle tanımlanmaktadır:

- Üçüncü şahısların milli merkez bankaları ya da karar organlarına talimat verme yetkisi,
- Üçüncü şahısların milli merkez bankalarınca alınan kararları onaylama, erteleme ve/veya değiştirme yetkisi,
- Üçüncü şahısların AMBS ile ilgili görevlerde yasal temellere dayanarak kararlara ilişkin ön denetim yapma yetkisi,
- Üçüncü şahısların merkez bankası organlarında oy hakkı ile karar alma sürecine katılma yetkisi,
- Üçüncü şahıslara, merkez bankası ile ilgili karar alma mekanizmasının bir uzantısı olarak, danışılmasını zorunlu hale getirecek yasal bir tanımlama bulunması.

Avrupa Merkez Bankası’nın bağımsızlığının bir diğer özelliği de bireysel bağımsızlık sağlayabilmesidir. Bunun için, milli merkez bankaları guvernörlerinin, AMB Konseyi üyesi olmalarından ve bu vasıfla yüklendikleri görevleri gereği AMBS’nin sorumluluğunu paylaşacakları düşüncesinden hareketle, merkez bankası

governörlerinin görev süresi AMBS statüsünün 14(2) maddesinde güvence altına alınmıştır.

AMBS statüsü madde 14(2)'de; "Her ülkenin milli merkez bankası statüsünde, merkez bankası guvernörünün çalışma süresinin beş yıldan az olmayacağı hükme bağlanmalıdır" ifadesi yer almaktadır. Bir merkez bankası guvernörü ancak, görevini yerine getirmek için gerekli koşulları kişisel olarak sağlayamıyorsa ya da önemli bir dizi yanlış icraatta bulunması nedeniyle görevinden alınabilir..." denilmektedir. Statünün 14(2). maddesinde ifade edildiği üzere, merkez bankası guvernörü için görev süresi en az 5 yıl olarak belirlenmiş ancak görev süresinin daha uzun olmasına ilişkin bir kısıtlama getirilmemiştir. Merkez bankası guvernörünün görevden alınmasını gerektirecek hususlar ise; Banka yönetimine ilişkin konularda üst üste ciddi yanlışlıklar yapması ya da kişisel nedenlerden dolayı görevinin gereklerini yerine getirememesi durumu olarak ifade edilmektedir.

APE'nin görüşünde; bireysel anlamda merkez bankası bağımsızlığının bir başka göstergesi ise milli merkez bankalarının karar organları üyelerinin AMBS ile ilgili görev ve sorumlulukları ile Bankanın diğer işlevlerine ilişkin görev ve sorumlulukları arasında, herhangi bir çıkar tartışmasına yol açacak bir tanımlamanın ve düzenlemenin bulunmaması konusudur. APE, bu prensibin uygulanması ile ilgili yorumlamalara yön verebilecektir.

Milli merkez bankaları, Parasal Birliğin üçüncü aşamasına geçilmesiyle birlikte AMBS'nin birer parçası olacakları için işlevsel açıdan da bağımsız olmaları gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Andlaşma'nın 105(1) ve AMBS statüsünün 2. maddesinde tanımlandığı şekilde AMBS'nin hedeflerini kendi hedefleri olarak görüp, bu hedefler doğrultusunda faaliyetlerini sürdüreceklerdir. Dolayısıyla, AMBS'nin işlevsel bağımsızlığı milli merkez bankalarının Sisteme entegre olma özelliğiyle doğrudan ilişkilidir. Andlaşmanın 106(1). maddesi ile AMBS statüsünün 1(2). maddesinde geçen "Avrupa Merkez Bankaları Sistemi (AMBS), Avrupa Merkez Bankası ve milli merkez bankalarından teşekkül etmektedir" ifadesiyle de AMBS, 'AMB ve milli merkez bankaları arasındaki bu ilişki tanımlanmıştır.

Andlaşmanın 105(1).maddesinde; “AMBS’nin temel hedefi fiyat istikrarını sağlamaktır. Bu hedefe aykırılık olmaksızın, AMBS, statünün 2. maddesinde tanımlandığı şekli ve Birliğin hedeflerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak gayesi ile Birliğin genel ekonomik politikalarına destek verir....” denilmektedir.

Andlaşmanın 106 ve AMBS statüsünün 1(2). maddesinde; AMBS’nin AMB ve üye ülkelerin merkez bankalarının katılımıyla oluştuğunun tanımlanması dolayısıyla, madde 105(1)de AMBS’ne atfedilen fiyat istikrarını sağlama görevi, AMB ile birlikte milli merkez bankalarının da temel hedefi olmaktadır. Andlaşma ve AMBS statüsünde yapılan bu yorumlama gereği, milli merkez bankaları statülerinin bu madde ile uyumlu olması öngörülmektedir. Diğer yanda, AMBS statüsünün 14(4). maddesinde; milli merkez bankalarının kendi sorumlulukları içinde olmak koşulu ile Andlaşma ve AMBS statüsünde Sistem için belirlenmiş olanlar dışındaki işlevlerini de sürdürebilecekleri öngörülmektedir.

Merkez bankasının kurumsal, bireysel ve işlevsel bağımsızlığının yanısıra finansal olarak da bağımsız olması para politikasının bağımsızca uygulanması açısından son derece önem taşımaktadır. Merkez bankası statüsünde, Bankanın mali hesaplarının dönem sonlarında incelenmesinin merkez bankasının bağımsızlığını ihlal etmeyeceğinin güvence altına alınması durumunda, söz konusu inceleme Bankanın sermayedarlarına karşı olan sorumluluğu şeklinde yorumlanabilmektedir. Ancak üçüncü şahısların, özellikle hükümet ve/veya parlamentonun doğrudan ya da dolaylı olarak merkez bankası mali araçlarının kullanılması, merkez bankası bütçesinin hazırlanması ya da kar payı dağılımı yapılması gibi konularda yetki sahibi olması durumunda, merkez bankasının bağımsızlığı ihlal edilmiş olacaktır. Bu nedenle, milli merkez bankalarının statülerinde benzeri düzenlemeler olduğu taktirde söz konusu uygulamanın AMBS ile ilgili işlevlerin yürütülmesini engellemeyeceğine dair koruyucu hükümlerin ilave edilmesi gerekmektedir⁵⁵.

⁵⁵ ALPARSLAN, Melike; a.g.e., s 7-9.

3.6.3.2. AMB'nin Kredibilitesi

Avrupa Merkez Bankası'nın ikinci önemli niteliği kredibilitesidir. Yüksek kredibilite hem politikalarına hem de amaçlarına olan güveni yükseltecek, bu ise temel amacına daha kolaylıkla ulaşılabilmesine olanak tanıyacaktır. Bunun için ise açıklık ve belirlediği parasal politika hedeflerine ulaşma da önem taşımaktadır. Uzun yıllardan beri başta Alman, İngiliz ve Fransız Merkez Bankaları olmak üzere kredibilite açısından önemli mesafeler almışlardır. Bu kurumlara piyasaların, firmaların, kişilerin güveni önemli ölçüde artmıştır. Böyle bir güven ortamını da arkasına alarak kurulan Avrupa Merkez Bankası, kredibiliteyi daha da ileriye taşımının uygulayacağı para politikalarına güveni yükselteceği kanısındadır.

3.6.3.3. AMB'nin Şeffaflığı ve Politikası

Kredibiliteyi yükseltmenin bir önemli yolu, Avrupa Merkez Bankası'nın üçüncü niteliğini öne çıkartmaktadır. Bu da şeffaflıktır. Şeffaflık ise Bankanın amaçlarında, uygulamalarında, ileriye dönük politikalarında ve para politikası tartışmalarında kendini ortaya çıkarmaktadır.

Avrupa Merkez Bankası, amaç ve stratejisini açıkça ortaya koymuştur: fiyat istikrarını sağlamak. Bu konunun sürekli yayınlarla desteklenmesi, Avrupa Merkez Bankası ilgililerince yapılacak açıklamalar, konuşmalar ve görüş alışverişleri ile daha şeffaflaştırılması Bankanın önemli niteliklerinden biri olacaktır.

Avrupa Merkez Bankası'nın dördüncü ve önemli niteliği belirsizlikleri azaltmak amacı ile politikalarını ve göstergelerini ileriye dönük bir biçimde belirlemesidir. Belirsizliğin istikrarı bozucu en önemli öge olması nedeniyle, ileriye dönük bekleyişleri belirli hale getirmek Bankanın temel stratejilerinden birini oluşturmaktadır⁵⁶.

⁵⁶ ERÇEL, Gazi; Euro ve Türk Finans Sistemi Semineri, İKV Yayınları, İstanbul 1998, ss 21-22.

3.6.4.Target Sistemi

TARGET, Avrupa Para Birliği sürecinde, AB ülkelerinin RTGS (Gerçek Zamanlı Toptan Mutabakat – Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer System) isimli sistemlerini; aynı teknik ile bağlayarak, sınır ötesi euro ödemelerini yapmalarını sağlayacak olan ödeme sistemidir.

TARGET sisteminde yapılan ödemeler, tüm RTGS sistemlerinde olduğu gibi geri alınamaz ve nihai özelliktedir. Ödemeler Euro cinsinden yapılmakta ve 15 dakikalık bir sürede, gönderen RTGS'den alan RTGS'ye ulaşmaktadır.Gönderen kurumdan alan kuruma ulaşmadaki süre ise en geç 30 dakika olarak gerçekleşmektedir.

TARGET sistemi kullanıldığı takdirde aynı gün valörlü işlem yapılabilir. EMU üyesi ülkelerde ödemelerin yapıldığı bu sistem bir yıl boyunca Cumartesi ve Pazar ile Noel ve Yılbaşı günü dışında her gün sabah 7'den akşam 18'e kadar çalışacak ve aynı saatlerde çalışmakta olan Federal Reserve Bank'ın sistemine ve sabah saatlerinde de Japon Merkez Bankası Ödeme sistemine de bağlı kalacaktır⁵⁷.

Target sistemini kullanılarak yapılan ödemelerden işlem sayısına göre ücret alınacaktır. İşlem başına ödenecek ücret, işlem sayısı arttıkça azalacaktır. İşlem başına alınacak ücretler bir ayda yapılacak ilk 100 işlem için işlem başına 1,75 euro sonrası için 0,80 euro olarak belirlenmiştir⁵⁸.

⁵⁷ <http://ecb.int/target>

⁵⁸ "Euro'nun Türkiye'ye Etkileri", Denizbank Haftalık Ekonomi Bülteni, 28-31 Aralık 1998,s.6.

Tablo VI : TARGET Sistemi ile Yapılan Ödemelerin Hacmi (ödeme sayısı)

1999	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	99 Ort
ELLIPS (BEL)													
Toplam Değer	28,672	35,563	44,743	43,293	40,706	50,219	48,758	46,046	51,648	55,376	57,483	63,162	
Günlük Ort.	1,434	1,778	1,945	1,968	1,938	2,283	2,216	2,093	2,348	2,637	2,613	2,871	2,184.1
ELS (ALM)													
Toplam Değer	155,496	194,072	232,966	207,102	200,319	240,326	239,699	220,813	233,941	238,456	246,603	258,252	
Günlük Ort.	7,775	9,704	10,129	9,414	9,539	10,924	10,895	10,037	10,634	11,355	11,209	11,739	10,301.3
SLBE (İSP)													
Toplam Değer	9,655	13,113	15,095	13,758	14,183	16,219	16,161	13,657	16,164	15,870	15,697	16,681	
Günlük Ort.	483	656	656	625	675	737	735	621	735	756	714	758	680.5
TBF (FRA)													
Toplam Değer	40,612	57,968	70,414	65,260	66,044	85,003	83,912	78,107	84,648	84,178	81,830	81,279	
Günlük Ort.	2,031	2,898	3,061	2,966	3,145	3,864	3,814	3,550	3,848	4,008	3,720	3,695	3,394.8
IRIS (IE)													
Toplam Değer	10,478	10,647	12,402	11,857	11,101	13,581	13,320	12,107	12,793	13,060	14,327	11,810	
Günlük Ort.	524	532	539	539	529	617	605	550	582	622	651	537	569.4
BI-REL (ITA)													
Toplam Değer	48,353	57,906	72,070	66,506	66,783	76,443	76,363	67,200	75,348	78,088	75,499	79,087	
Günlük Ort.	2,418	2,895	3,133	3,023	3,180	3,475	3,471	3,055	3,425	3,718	3,432	3,595	3,241.9
LIPS-Gross (LU)													
Toplam Değer	9,499	10,624	13,843	12,999	12,057	14,466	15,014	13,586	14,101	14,433	14,996	15,287	
Günlük Ort.	475	531	602	591	574	658	682	618	641	687	682	695	621.3
TOP (HOL)													
Toplam Değer	21,271	24,320	28,989	26,887	25,428	33,008	32,236	30,504	33,428	34,290	34,172	33,854	
Günlük Ort.	1,064	1,216	1,260	1,222	1,211	1,500	1,465	1,387	1,519	1,633	1,553	1,539	1,383.7
ARTIS (AT)													
Toplam Değer	15,787	35,609	43,285	37,598	32,524	40,110	38,316	35,080	33,406	31,193	29,586	22,381	
Günlük Ort.	789	1,780	1,882	1,709	1,549	1,823	1,742	1,595	1,518	1,485	1,345	1,017	1,524.6
SPGT (POR)													
Toplam Değer	9,257	11,209	16,216	19,180	17,382	15,427	15,917	14,430	16,778	15,926	16,494	14,818	
Günlük Ort.	463	560	705	872	828	701	724	656	763	758	750	674	706.7
BOF-RTGS (FIN)													
Toplam Değer	6,638	7,277	8,886	7,520	5,827	6,766	6,773	6,257	7,607	7,836	8,070	7,796	
Günlük Ort.	332	364	386	342	277	308	308	284	346	373	367	354	336.9
EPM (ECB)													
Toplam Değer	901	1,040	1,170	1,142	1,104	1,119	1,133	1,199	1,276	1,158	1,194	1,213	
Günlük Ort.	45	52	51	52	53	51	52	55	58	55	54	55	52.7
DEBES (DAN)													
Toplam Değer	2,240	3,642	5,350	4,400	4,026	5,376	5,371	5,096	5,582	5,363	5,461	4,465	
Günlük Ort.	112	182	233	200	192	244	244	232	254	255	248	203	217.7
HERMES euro (YUN)													
Toplam Değer	1,474	1,631	1,560	1,330	1,266	1,340	1,399	1,253	1,497	2,168	3,794	4,472	
Günlük Ort.	74	82	68	60	60	61	64	57	68	103	172	203	89.5
Euro RIX (İSV)													
Toplam Değer	2,976	3,602	4,599	3,658	3,024	3,976	3,338	3,143	3,789	3,946	4,079	4,065	
Günlük Ort.	149	180	200	166	144	181	152	143	172	188	185	185	170.6
CHAPS Euro (İNG)													
Toplam Değer	38,957	51,980	68,176	65,909	63,928	79,955	81,311	77,887	82,875	81,919	82,181	80,043	
Günlük Ort.	1,948	2,599	2,964	2,996	3,044	3,634	3,696	3,540	3,767	3,901	3,736	3,638	3,301.6

Kaynak : European Central Bank , <http://www.ecb.int/target>

Tablo VII : TARGET Sistemi ile Yapılan Ödemelerin Hacmi (Euro milyar)

1999	Oca	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas	Ara	99 Ort
ELLIPS (BEL)													
Toplam Değer	634.8	609.8	668.8	644.0	538.2	627.9	667.3	619.7	665.1	718.9	776.8	747.8	
Günlük Ort.	31.7	30.5	29.1	29.3	25.6	28.5	30.3	28.2	30.2	34.2	35.3	34.0	30.6
ELS (ALM)													
Toplam Değer	1,996.0	1,917.0	1,986.9	2,003.2	1,835.2	2,172.6	2,063.7	1,969.9	1,968.4	2,274.2	2,211.5	2,172.8	
Günlük Ort.	99.8	95.9	86.4	91.1	87.4	98.8	93.8	89.5	89.5	108.3	100.5	98.8	94.9
SLBE (İSP)													
Toplam Değer	288.6	319.9	315.0	295.0	308.3	321.1	332.6	266.8	274.5	270.5	269.8	338.5	
Günlük Ort.	14.4	16.0	13.7	13.4	14.7	14.6	15.1	12.1	12.5	12.9	12.3	15.4	13.9
TBF (FRA)													
Toplam Değer	989.5	1,116.5	1,280.5	1,178.4	1,095.8	1,344.3	1,316.2	1,237.0	1,182.7	1,204.4	1,142.4	1,177.4	
Günlük Ort.	49.5	55.8	55.7	53.6	52.2	61.1	59.8	56.2	53.8	57.4	51.9	53.5	55.1
IRIS (IE)													
Toplam Değer	81.0	65.1	97.0	89.9	82.7	88.9	99.5	80.4	80.6	103.9	109.0	91.9	
Günlük Ort.	4.1	3.3	4.2	4.1	3.9	4.0	4.5	3.7	3.7	4.9	5.0	4.2	4.1
BI-REL (ITA)													
Toplam Değer	540.9	501.6	589.5	541.3	496.6	560.3	601.3	594.3	599.7	619.1	652.4	701.3	
Günlük Ort.	27.0	25.1	25.6	24.6	23.6	25.5	27.3	27.0	27.3	29.5	29.7	31.9	27.0
LIPS-Gross (LU)													
Toplam Değer	164.2	142.1	181.3	192.5	149.6	195.2	184.8	175.7	164.4	198.8	182.6	184.9	
Günlük Ort.	8.2	7.1	7.9	8.8	7.1	8.9	8.4	8.0	7.5	9.5	8.3	8.4	8.2
TOP (HOL)													
Toplam Değer	649.0	550.8	589.6	605.9	561.5	647.5	669.2	536.5	642.7	801.7	814.1	782.6	
Günlük Ort.	32.4	27.5	25.6	27.5	26.7	29.4	30.4	24.4	29.2	38.2	37.0	35.6	30.3
ARTIS (AT)													
Toplam Değer	120.4	143.9	181.3	184.8	123.3	161.6	168.1	160.5	172.2	210.3	185.5	179.5	
Günlük Ort.	6.0	7.2	7.9	8.4	5.9	7.3	7.6	7.3	7.8	10.0	8.4	8.2	7.7
SPGT (POR)													
Toplam Değer	73.0	58.1	64.2	61.4	60.1	60.2	71.1	69.4	69.8	79.1	71.3	70.5	
Günlük Ort.	3.6	2.9	2.8	2.8	2.9	2.7	3.2	3.2	3.2	3.8	3.2	3.2	3.1
BOF-RTGS (FIN)													
Toplam Değer	143.8	127.6	136.3	126.4	103.8	121.1	113.8	120.1	120.4	115.5	132.8	128.8	
Günlük Ort.	7.2	6.4	5.9	5.7	4.9	5.5	5.2	5.5	5.5	5.5	6.0	5.9	5.8
EPM (ECB)													
Toplam Değer	197.7	181.8	209.9	202.2	181.3	192.1	184.8	191.5	196.1	203.1	202.5	192.9	
Günlük Ort.	9.9	9.1	9.1	9.2	8.6	8.7	8.4	8.7	8.9	9.7	9.2	8.8	9.0
DEBES (DAN)													
Toplam Değer	79.0	83.8	101.7	114.9	100.0	110.8	110.6	95.5	101.1	98.5	112.4	100.9	
Günlük Ort.	4.0	4.2	4.4	5.2	4.8	5.0	5.0	4.3	4.6	4.7	5.1	4.6	4.7
HERMES euro (YUN)													
Toplam Değer	22.8	25.8	28.1	26.4	26.3	29.8	29.4	27.4	27.2	26.7	26.8	28.8	
Günlük Ort.	1.1	1.3	1.2	1.2	1.3	1.4	1.3	1.2	1.2	1.3	1.2	1.3	1.3
Euro RIX (İSV)													
Toplam Değer	102.3	100.8	109.6	122.5	113.6	124.6	107.5	105.0	114.2	116.3	128.3	126.1	
Günlük Ort.	5.1	5.0	4.8	5.6	5.4	5.7	4.9	4.8	5.2	5.5	5.8	5.7	5.3
CHAPS Euro (UK)													
Toplam Değer	1,024.1	1,060.8	1,317.0	1,315.6	1,228.5	1,370.8	1,368.2	1,276.9	1,372.0	1,373.6	1,330.1	1,275.2	
Günlük Ort.	51.2	53.0	57.3	59.8	58.5	62.3	62.2	58.0	62.4	65.4	60.5	58.0	59.1

Kaynak : European Central Bank , <http://www.ecb.int/target>

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AVRUPA TEK PARA BİRİMİNE GEÇİŞİN FİRMALARA ETKİLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde, 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren ilk etapta kaydi para olarak kullanılmaya başlanan Euro'nun firmalar üzerindeki etkileri incelenecektir. İlk yılında istikrarı konusunda değişik beklentiler bulunduğundan dolayı firmalar tarafından yoğun olarak kullanılmayan Euro'nun, firmalar üzerinde oluşan sınırlı etkilerini daha iyi bir şekilde akarabilmek için önceden önce, Euro'nun uluslararası piyasalarda yarattığı etkiler ile finansal piyasalardaki, bankacılık sektöründeki, hukuk sistemindeki ve Türk ekonomisindeki yansımalarına değinilmiştir. Son olarak Euro'nun firmalar üzerindeki etkileri ve bu etkileri inceleyen Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın anketine yer verilmiştir.

4.1. Euro'nun Uluslararası Etkileri

1 Ocak 1999 tarihinden itibaren mali piyasalarda kaydi olarak kullanılmaya başlanan Euro'nun uluslararası piyasalarda dört önemli yansıması olacağı beklenmektedir.

Birincisi, Euro bir döviz kuru olarak sisteme girecektir. A.B.D. doları, Japon Yeni ve Euro üçlü para sistemi oluşturacaktır. İkincisi, Avrupa Merkez Bankası'nın kredibilitesinin göstergesi Euro'nun değeri ile özdeş olacaktır. Paritesi az dalgalanan, Avrupa ekonomisinde istikrarı sağlayan ve faiz volatilitesi düşük Euro AMB'nin kredibilitesini arttıracaktır. Üçüncüsü, Euro bir çıpa kuru olacaktır. Avrupa Para Sistemi dışında birçok ülke Euro'ya bağlanacak, onu izleyen bir döviz kuru politikası çizecektir. Dördüncüsü, Euro uluslararası rezervlerin tutulduğu bir para birimi olacak olmasıdır⁵⁹.

⁵⁹ ERÇEL, Gazi ; Dünya Gazetesi tarafından düzenlenen "Euro' nun Bankacılık ve Sermaye Piyasalarına Etkileri" Seminerine sunulan Tebliğ, 27 Kasım 1998, İstanbul.

4.1.1. Euro'nun Çıpa Görevi

1973 yılında Bretton-Woods sisteminin çöküşünden sonra döviz kurlarında esnek yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Bir başka deyişle, ulusal paraların herhangi bir sağlam paraya ve paralar sepetine bağlanması ve bu döviz kurunun istikrarlı olmasına verilen önem her geçen gün azalmaktadır. 1975 yılında IMF üyelerinin % 86,8'i ulusal paralarını başka bir paraya bağlamışken 1996 yılında bu oran % 44,2'ye düşmüştür. Çıpa döviz olarak A.B.D. doları ve Fransız frankı kullanılmaktaydı. Son günlerde ise birçok Avrupa ülkesinin döviz piyasasındaki çıpası Alman markı'dır.

Bir dövizin çıpa olarak kullanılmaya uygun olup olmadığını gösteren üç kriter vardır. Bunlar;

- çıpa olarak seçilen ülkeyle varolan ticaret ilişkisinin seviyesi,
- çıpa olarak seçilen ülkeyle varolan finansal ilişkinin seviyesi ve
- çıpa olarak seçilen ülkenin parasının istikrarıdır.

Bu kriterlere göre Euro'nun döviz kuru çıpası olarak kullanılabilirliğine bakacak olursak; Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla Euroland'de ticaretin yoğunlaşacak ve buna ek olarak para ve sermaye piyasaları genişleyecektir. Bu durum Euro'nun çıpa görevini yapabileceğini göstermektedir. Ancak Euro'nun istikrarlı bir para olup olamayacağını göstermesi için belli bir zaman gerekmektedir⁶⁰.

Euro'yu çıpa kur olarak kullanma trendi her geçen gün ilerlemektedir. Euro'yu çıpa kuru olarak ilk kullanan ülkelerden biri Macaristan olmuştur. Bugüne kadar kullandığı Euro/\$ sepetinden vazgeçerek ulusal parasını direkt olarak Euro'ya bağlamıştır⁶¹.

⁶⁰ BEKX, Peter ; **The Implications of the Introduction of the Euro for non-EU countries**, <http://www.ecu-activities.be/document/europaper>

⁶¹ LIEBSCHER, Dr.Klaus ; "The Euro - one year on", **BIS Review**, 30/2000, <http://www.bis.org>

4.1.2. Euro'nun Rezerv Para Olma Kabiliyeti

Bir paranın rezerv para olabilme kabiliyeti açısından şu beş nokta özellikle önemsenmektedir:

- Ekonominin boyutları, global ticaretteki ağırlığı,
- Ekonominin dış kısıtlardan bağımsızlığı,
- Döviz kontrollerinin olup olmadığı, sermaye hareketlerinde serbestlik,
- Sermaye piyasalarının derinliği, genişliği, likiditesi,
- Ekonominin gücü, istikrarı ve dış dünya karşısındaki konumu.

Avrupa Birliği ülkelerinin 1996 yılı GSYİH'sı 8.4 trilyon \$, ABD'nin ise 7.2 trilyon \$'dır. Yine 1996 itibarıyla AB ülkelerinin dış ticaret hacmi 1.9 trilyon \$, ABD'nin 1.7 trilyon \$'dır.

AB ve ABD dışı bağımlılık bakımından benzer konumdadır. Dış ticaret ve hizmetlerin payı AB'de % 22.5, ABD'de % 23.1'dir. AB ve ABD'de döviz kontrolleri bulunmamakta, sermayenin serbest dolaşımı geniş ölçüde sağlanmıştır. Euro'ya geçişle birlikte AB'nin sermaye piyasalarının genişlik, derinlik ve likidite açısından ABD'ye yaklaşabileceğini söyleyebiliriz.

Ekonomik güç ve istikrar açısından AB'nin ABD'nin gerisinde kaldığını söylemek mümkün değildir. AB cari işlemler açısından daha güvenilir bir konumdadır. ABD'nin cari işlemler tablosunda son on-onbeş yılda çok önemli açıklar ortaya çıkmış; ABD'nin net dış borcu bir trilyon \$'ı aşmıştır.

Bu salt ekonomik kriterler çerçevesinde yapılacak bir değerlendirme, bize Euro'nun dolara ciddi bir alternatif oluşturabileceğini gösterecektir. Ancak tarihe baktığımızda, kurumların ve insanların davranış kalıplarının pek kolay değişmediğini görmekteyiz. Örneğin ABD, İngiltere'nin ekonomik gücünü çoktan yakalayıp geçmesine rağmen, Sterlin rezerv para olma özelliğini uzun süre koruyabilmiştir. Kısaca, "Tarihsel Katılıklar" başlığı altında toplayabileceğimiz faktörler, ekonomik

verilerin uygun olmasına rağmen, yeni bir rezerv paranın devreye girmesine karşı direnç oluşturmaktadır. Çok kullanılan paranın değişim maliyetleri de düşük olmaktadır. Bu nedenle kendini rezerv para olarak kabul ettirmiş bulunan para başka rezerv para oluşumlarını güçleştirmektedir. Ayrıca, yeni para birimi başlangıçta önemli bir belirsizlik ortamı yaratacağı için de dezavantajlıdır.

Ancak son tahlilde, rezerv paraların konumu bu konuda rekabet eden ülkelerin ilerideki ekonomik performansı tarafından belirlenecektir. Ekonomik performanslarda önemli bir farklılaşma olmadığı takdirde Euro'nun Dolar'a rakip bir konuma gelmesi aşamalı bir süreç içerecektir ve bu da uluslararası para sistemi açısından son derece olumludur⁶².

4.1.3. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Beklentiler

Yüzyılın oluşumu olarak nitelendirilen Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin parası Euro'nun uluslararası piyasalarda derin etkilerde bulunması beklenmektedir. Bu beklentiler olumlu ve olumsuz olmak üzere iki grupta toplanabilmektedir.

4.1.3.1. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Olumsuz Beklentiler

- 1 Ocak 1999 tarihi itibarıyla kullanılmaya başlanacak olan Euro'nun geleceğini belirleyecek en önemli kurumlardan biri olan AMB'nin fiyat istikrarını sağlamada ne derecede başarılı olacağı konusunda bir takım şüpheler bulunmaktadır. Maastricht kriterlere uyum sağlamakla yükümlü olan onbir üye ülke arasındaki farklılıkların azaltılabilmesi için AMB'nin uygulayacağı politikalarda onbir ülkeyi birden memnun etmenin zorluğunu düşünecek olursak AMB'nin zorluklarla karşılaşması beklenmektedir⁶³.
- APB'ne (EMU) dahil olan onbir ülke maliye bakanları geniş yetkilere sahiptir. Bu yetkilerini Maastricht kriterlerini yerine getirmek ve korumakta değilse, kambiyo

⁶² PAYA, Prof.Dr.Merih, a.g.e.,s. 36-37.

⁶³ ARAS, Güler; Friedrich Ebert Vakfı, Euro'nun Türk Ekonomisi Üzerine Beklenen Etkileri konulu seminer notları, İstanbul, 27 Şubat 1999.

kontrolleri getirme ve sermaye hareketlerini sadece birlik içinde değil dışa dönük olarak sınırlama şeklinde hareket edebilecek olmalarının getirdiği bir takım endişeler mevcuttur.

- Euro'nun Avrupa'da yeni bir büyüme ve istihdam yaratacağı bir dönem beklenmektedir. Fakat bu tip gelişmelerin sonucu yıllar içinde belirginleşeceğinden dolayı EPB tamamlanana kadar Avrupalı politikacıların ve Avrupalıların ne kadar sabırlı olabileceği hakkında bir takım şüpheler bulunmaktadır.
- Euro'nun onbir üye ülke tarafından tek para birimi olarak kullanılmaya başlanmasıyla birlikte ihracatı arttırmak için döviz kurları ile oynamak, yani uluslararası pazarlarda rekabet gücü kazanmak için devalüasyon yapma imkanı yok olduğundan büyüme ve istihdam sorunları böyle dönemlerde üyeler arasında sürtüşmelere yol açabilir ve bunun sonucunda siyasal bütünleşme ile parasal birliğin gelişmesinde zorluklar yaşanabilir⁶⁴.
- Euro cinsinden yapılan fiyatlamaların kıyaslanması sonucunda ortaya çıkacak olan rekabetin ücretleri düşüreceği ve işsizliği arttırması beklenmektedir. Serbest sermayenin yüksek maliyetli alanlardan düşük maliyetli alanlara geçişi Birliği bugüne kadar iyi halli ülkelerde bugüne kadar çalışma kuralları ve ücret talepleri ile ilgili olarak aldığı kararlardan vazgeçmesine sebep olabilir⁶⁵.
- Euro, yeni rekabetçi ortamda zorlanan küçük firmaların kapatılmasına, pek çok firmanın küçülme dahil yeniden yapılanmaya gitmesine ek olarak verimlilik ve etkinlik arayışı içindeki firmaların evlilik ve devir alma faaliyetlerine başvurmalarına yol açacaktır.
- Bankacılık sektöründe ise kendi ulusal pazarı içinde rahat kar marjları ile çalışan bankalar daha saydam, rekabetçi bir pazarda aynı rahatlığı bulamayacağı için banka birleşmeleri, şube kapatmalarının yaygın bir şekilde yaşanacağı beklenmektedir.

⁶⁴ CANEVİ, Yavuz; "Euro Vizyon", TÜSİAD Görüş Dergisi, Ağustos 1998,s.13.

⁶⁵ JACKSON, James O.; a.g.e., s.18.

Sadece İtalya'da banka sayısının ilk etapta 967'ye; 2000 yılında 100'e ineceği tahmin edilmekte olup bu durumun yaratacağı negatif istihdam etkisi ise konun ayrı bir boyutunu oluşturmaktadır.

- 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren, pek çok yatırım aracı, yabancı olmaktan çıkarak ulusal hale gelmesi sonrasında, ülkelerin çoğunda sigorta şirketleri, yatırım fonları, emekli sandıkları fonlarının ulusal yatırım araçlarına (tahvil ve bono) yatırma zorunluluğunun sermaye piyasaları ve korumacılığın kalkacağı ulusal piyasaları oldukça sert bir biçimde etkileme olasılığı olumsuz beklentilerden biridir.

Bu olumsuz eleştirilere bir ilave de ünlü ekonomist Milton Friedman 'dan gelmiştir. Bir röportajında “ortak bir para kullanımı için Avrupa'da hiçbir yeterli koşulun mevcut olmadığını, tarihin ortak para yaratmak için değil ama ortak pazar için uygun olduğunu” belirtmiştir. Ayrıca “Euro'nun siyasi açıdan bir uyum yaratmak yerine ekonomi politikası alanındaki görüş ayrılıklarına yenilerini ekleyeceğini beklediğini ve ortak bir para oluşturmak için Euro'nun gerekli olmadığını, bunun yerine her AB ülkesinin kendi parasını örneğin Alman markına bağlamasının ortak bir para yaratmaya yeterli olacağını” belirtmiştir⁶⁶.

Milton Friedman'ın bu görüşüne bir destekte İngiltere eski Başbakanı Margaret Thatcher'in Baş Ekonomi Danışmanı Sir Alan Walters'dan gelmiştir. Walters Avrupa'nın, ortak para birimi Euro'ya geçmesine karşı olduğunu belirtmiştir. AB'ye girmek için Euro'ya geçmeyi koşul olarak öne sürmenin yanlış olduğuna değinen Walters, mark gibi güçlü bir paranın Avrupa'nın ortak para birimi olması gerektiğini söylemiştir⁶⁷.

⁶⁶ ALAGÖZ, Aylin , “Yeni bir Para Yeni bir Avrupa”, **İKV Dergisi**, Eylül-Aralık 1998, Sayı 142, ss.12-13.

⁶⁷ **Milliyet** , “Ortak para mark olmalı”, 18 Mayıs 2000.

4.1.3.2. Euro'nun Uluslararası Etkileri ile İlgili Olumlu Beklentiler

Uzun yıllardır kurulması için yoğun çabalar harcanan Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin tek para birimi olan Euro ile ilgili olumlu eleştirileri sıralanacak olursa;

- Euro'nun ilk etapta kaydi para olarak kullanılmaya başlanması ve 2002 yılında banknotların tedavüle çıkarılacak olması başarılı bir plan olarak nitelendirilmektedir. Euro'nun geçiş dönemini başarıyla tamamlayacağı varsayılırsa piyasaların bir üye ülkeyi Euro Sistemi dışına itmesi oldukça zor olacağı gibi üye ülkenin kendi isteğiyle Euro Sistemi terketme imkanları da o derece zor olacaktır.
- Euro büyük ve daha likit sermaye piyasası oluşturmuştur. Bu birikimler ve yatırımlar için, faizlerin düşmesi için, gezgin sermaye ve uluslararası finansal hizmetler için daha iyi koşullar sağlayacaktır⁶⁸.
- Euroland bünyesindeki bir ülke, aşırı bütçe açıkları verirse, Maastricht Anlaşması ile İstikrar İttifakı yapmış ülkelerin baskısı ve uyarısıyla karşılaşacaktır. Anlaşmaya göre ittifak içinde kurtarma operasyonu olmayacak ve bu ülkeye hiçbir şekilde mali destek verilmeyecektir.
- Üye ülkeler, önceden reket edebilmek için ulusal paralarını devalüe ediyorlardı. Euro'ya geçişi kabul etmeleriyle reketçi devalüasyon yetkilerden de gönüllü olarak vazgeçmişlerdir.
- Euro'nun kullanılması ile gerçekleşecek derinleşmenin Avrupa Birliği içi ticareti patlatacağı beklentisi mevcuttur.
- APB (EMU) entegre daha büyük bir piyasa yaratmanın yanında, bir blok olarak teker teker onbir üyeden daha güçlü bir şekilde global şoklara ve gelişmelere karşı korumalı olacaktır. Aynı şekilde, içe dönük olarak da para ve bütçe politikalarını

⁶⁸ HEISTER, Johannes; "The Pros and Cons of the single European currency"; **Prometheus-Europe Discussion Paper**, No.1,ss..3-4.

yönlendirmekte blok olarak teker teker üyelerin yapamadığını yapacak bir güçte olacaktır.

- Euro'nun AB pazarında yaratacağı derinlik ve genişlik, şirketlerin üretim, yatırım, pazarlama stratejilerini ve metodlarını yeniden düzenlemelerini gerektirecek bu da ekonomide bir yenilenme dalgalanması yaratacaktır.
- Yeni durumda, şeffaf ve daha etkin bilgilenme ortamı doğacağı için fiyatların aşağı çekilmesi ve kalite rekabeti olacak bu da tüketicinin lehine bir durum yaratacaktır.
- Avrupa'nın ihtiyacı olan reformlar topluca daha etkin bir şekilde gerçekleştirilebilecektir.
- Sermaye akışı maliyetlerin düşük olduğu yöne doğru olacak, bu durum sendikaların tavırlarını etkileyerek daha esnek davranmaya yöneltebilecektir. Bu ise rekabeti artıran diğer bir etken olacaktır.
- Yeni düzende rekabetçi ortamın hakim olması kalkınma ve büyümeyi de artıracak ve bu dünya ekonomisine de olumlu yansımalar yapacaktır. Parasal Birliğin özellikle 2001 yılından sonra, Avrupa Birliği içerisinde büyüme üzerinde pozitif bir etki yaratması beklenmektedir. Ancak, büyük ekonomiler içerisinde mevcut bölgelerarası fiskal transferlerin Parasal Birlik sonrası ortadan kalkması nedeniyle Parasal Birliğin topluluk üyesi gelişmiş ülke ekonomilerinde durgunluğa yol açarak ekonomik büyümeyi olumsuz etkileyebileceği endişesi de dile getirilmektedir⁶⁹.

4.2. Euro'nun Finansal Piyasalara Etkisi

Ekonomik ve Parasal Birliğe geçiş Avrupa para piyasalarında radikal değişiklikler gündeme getirmiştir. Bu değişikliklerin en önemlisi Birlik içinde tek para birimi Euro'nun kullanılmaya başlanması ile kur riskinin ortadan kalkması, ikinci önemli değişiklik ise para politikasının ulusal Merkez Bankalarından alınarak Avrupa

⁶⁹ ARAS, Güler; a.g.e.

Merkez Bankası (AMB)'na ve Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'ne bırakılmış olmasıdır.

Avrupa Para Birliği'ne geçilmesi ile birlikte Avrupa, dünyanın en büyük finans piyasalarından biri olma yolunda ilerlemektedir. Avrupa finans piyasalarının hızla bütünleşerek lider olma yolunda ilerlemesine yardımcı olan dört önemli faktör bulunmaktadır. Bunlar;

- Finans araçlarının uyumlaştırılması ile daha verimli finansman imkanları yaratılması
- Euro Alanına dahil olan ülkeler arasında döviz kuru riskinin ortadan kalkacak olması
- Ortak para politikasının bankalar ve bankalar haricindeki finansal kurumlar arasındaki rekabeti artıracak olması
- Finans merkezlerini birbirine bağlayacak olan TARGET sisteminin geliştirilmesi⁷⁰.

1 Ocak 1999 tarihinden itibaren yürürlük kazanan Euro, geride bıraktığımız dönemde teknik açıdan sorunsuz bir başlangıçla uluslararası piyasalardaki yerini almıştır. Dolayısıyla, 300 milyonluk bir nüfusa sahip onbir ülkenin ekonomik güçlerini bir araya getirmesi ile A.B.D. ekonomisinin gücüne yakın bir gücün olduğu Euro Alanı'nda yaşanan ekonomik gelişmeler bütün dünya tarafından takip edilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede, Euro Alanı büyüme oranının izlediği seyir ve bu oranın diğer gelişmiş ülkelerle olan karşılaştırması, kur ve faiz politikalarının belirlenmesinde etkili olmaktadır. Aşağıda Euro alanındaki reel ekonomideki, para ve faiz oranlarındaki ve borsalardaki değişimleri yıllar itibariyle gösterilmiştir.

⁷⁰ AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., "Mali Piyasalar", Türkiye Bankalar Birliği Raporu, Şubat 1998,s.1.

Tablo VIII : Euro Alanı Verileri

Euro Alanı	1995	1996	1997	1998	1999	2000
	Yüzde Olarak					
Reel Ekonomi						
Reel GSMH'daki değişim	2.3	1.5	2.4	2.8	2.3	3.2
Tüketici fiyatlarındaki değişim	2.9	2.3	1.6	1.2	1.2	1.7
İşsizlik oranı	11.3	11.6	11.6	10.9	10.1	9.4
	Yüzde olarak					
Para ve Faiz Oranları						
M3'teki Değişiklikler (yıl sonunda)	5.7	4.0	4.1	4.5	6.4	-
Para Piyasaları Oranı (3 aylık)	6.1	4,6	4,1	3,9	3,0	3,8
Devlet Tahvili getirisi (10 yıllık tahviller)	8.5	7.1	5.9	4.7	4.6	5.3
Borsa Oranları						
Nominal etkili oran	4.5	0.1	-8.8	-0.1	-4.5	-7.6
Reel etkili oran	4.7	0.1	-11.0	-3.9	-5.7	-9.6

Kaynak: IMF Public Information Note No:00/26

4.2.1. Euro Bölgesi Faiz Oranları

Euro bölgesi faiz oranları EURIBOR, EURO LIBOR ve EONIA olmak üzere üç tanedir.

4.2.1.1. EURIBOR (The Euro Interbank Offered Rate), Euro Alanı bankalararası piyasa oranı olup, sponsorluğu European Banking Federation (EBF) ve Association Cambiste Internationale (ACI) tarafından yapılmaktadır. Bu oran Euro piyasasında aktif 57 bankadan (47 ulusal, 4 Avrupa Birliği'ne dahil olup da Euro'ya dahil olmayan ülke bankaları ve 6 tanesi de AB dışı uluslararası bankalar) oluşan bir panel tarafından belirlenmektedir. Euribor, 4 Ocak 1999 tarihinden itibaren Brüksel zamanına göre ve bir haftadan bir yıla kadar olan vadeler için hesaplanmaya başlamıştır. Bu faiz oranının gün hesaplama temeli "Gerçek Gün Sayısı / 360"dır (Act/360). Euribor spot olarak sabitlenmekte ve işlem bunu takip eden iki gün içinde sonuçlandırılmaktadır.

4.2.1.2. EURO LIBOR (Euro London Interbank Offered Rate), Londra piyasasında belirlenen “offshore” bir oran olup, sponsorluğu British Bankers Association tarafından yapılmaktadır. 1 Ocak 1999 tarihinden itibaren ECU Libor oranının yerini Euro Libor oranı almıştır. Bu oran 16 prime bankanın kotasyonu temel alınarak ve bir haftadan bir yıla kadar olan vadeler için hesaplanmaktadır. Faiz oranının gün hesaplama temeli “Gerçek Gün Sayısı / 360”dır (Act/360). Euro Libor spot olarak sabitlenmekte ve işlem bunu takip eden iki gün içinde sonuçlandırılmaktadır.

4.2.1.3. EONIA (Euro Overnight Index Average), euro bölgesinde geçerli olan referans gecelik faiz oranıdır⁷¹.

Tablo IX : Euro Bölgesi Faiz Oranları

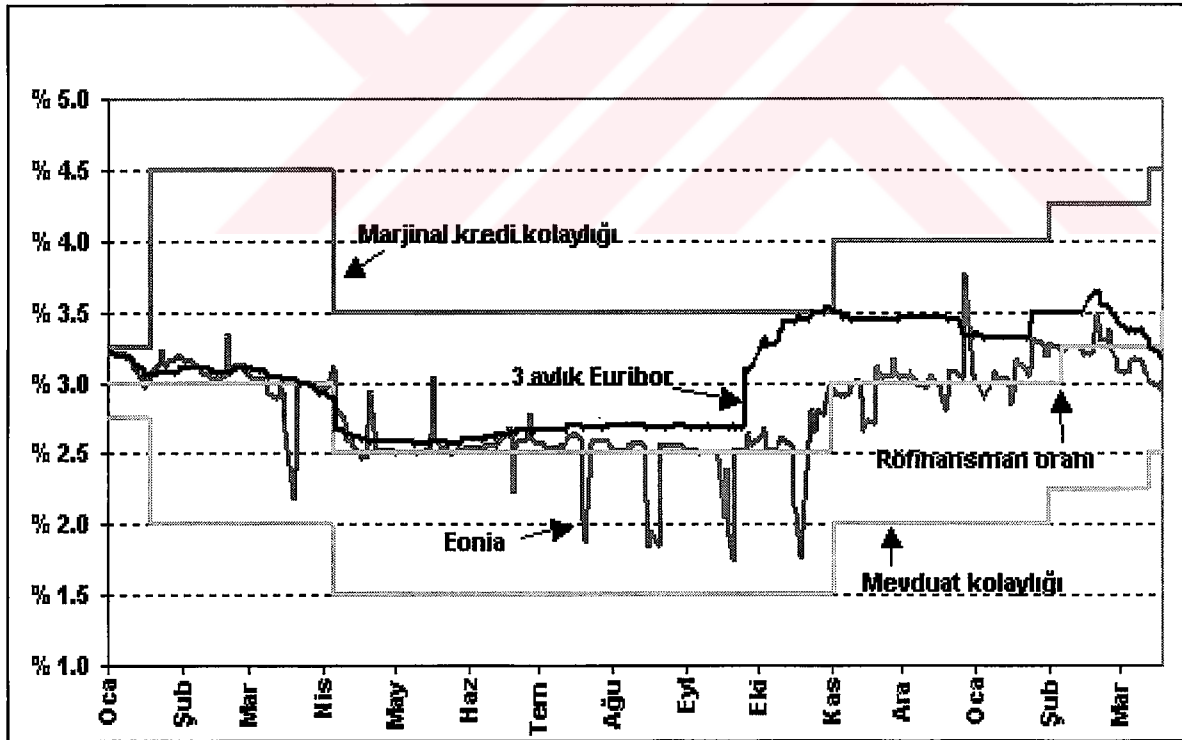
EURIBOR	EURO LIBOR	EONIA
Oran hesaplamasında 57 bankanın yer aldığı panelin bildirimleri esas alınacaktır.	Oran hesaplamasında 16 bankanın yer aldığı panelin bildirimleri esas alınacaktır.	Oran hesaplamasında 57 bankanın yer aldığı panelin bildirimleri esas alınacaktır.
Panelin içindeki bankalar, euro para piyasalarındaki payı, kredi notu ve sektördeki itibarları baz alınarak seçilecektir.	Panelin içindeki bankalar, piyasa faaliyetlerinin ölçeği, uzmanlıkları ve itibarları baz alınarak belirlenecektir.	EURIBOR paneli kriterleri esas alınacaktır.
Oran, Avrupa Bankacılık Federasyonunca (FBE) belirlenip, AMB tarafından açıklanacaktır.	Oran, İngiliz Bankalar Birliği’nce belirlenip, AMB tarafından açıklanacaktır.	Oran, Avrupa Bankacılık Federasyonunca (FBE) belirlenip, AMB tarafından açıklanacaktır.
Hesaplama en düşük ve en yüksek yüzde 15 dikkate alınmayacaktır.	Hesaplama en düşük ve en yüksek yüzde 15 dikkate alınmayacak, kalan sekiz oranın ortalaması alınacaktır.	Hesaplama gecelik teminatsız ödünç verme işlemlerinin ağırlıklı ortalaması alınarak yapılacaktır.
Oran, TARGET sisteminin açık olduğu günlerde, Brüksel saatiyle 11:00’da açıklanacaktır.	Oran, TARGET sisteminin açık olduğu günlerde, Londra saatiyle 11:00’da açıklanacaktır.	TARGET işlemlerinin başlangıcından önce belirlenecektir.

Kaynak: <http://www.tcmb.gov.tr/emu>

⁷¹<http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/euribor3.html>

Euro Alanı'nda uygulanan para politikası, faiz düzeylerine doğrudan etki etmektedir. Avrupa Merkez Bankası'nın kullandığı para politikası araçlarından en önemlisi ticari bankaların iki haftalık bir dönemde AMB'den borçlanmalarında kullanılan benchmark Euro Röfinansman Oranı'dır. Söz konusu oran AMB tarafından Euro'nun başlangıcında %3 olarak belirlenmiştir. Ancak, AMB bu oranı, marjinal kredi kolaylığı oranını ve mevduat kolaylığı oranını piyasalardaki gelişmeler doğrultusunda değiştirmektedir. AMB'nin yaptığı en son değişiklik, 16 Mart 2000 tarihinde yapılan toplantıda, röfinansman oranını %3.25'den %3.5'e, marjinal kredi kolaylığı oranını %4.25'den %4.5'e, mevduat kolaylığı oranını %2.25'den %2.5'e arttırması olmuştur.

AMB bu artırım kararlarına sebep olarak Euro bölgesindeki ekonominin olumlu sinyaller vermesi ve aynı zamanda enflasyon riskinin belirmesini göstermektedir. AMB'nin belirlediği faiz oranları ile piyasada oluşan EONIA ve 3 aylık Euribor oranlarının 1999 yılı başından itibaren gelişimi aşağıdaki grafikte verilmektedir.

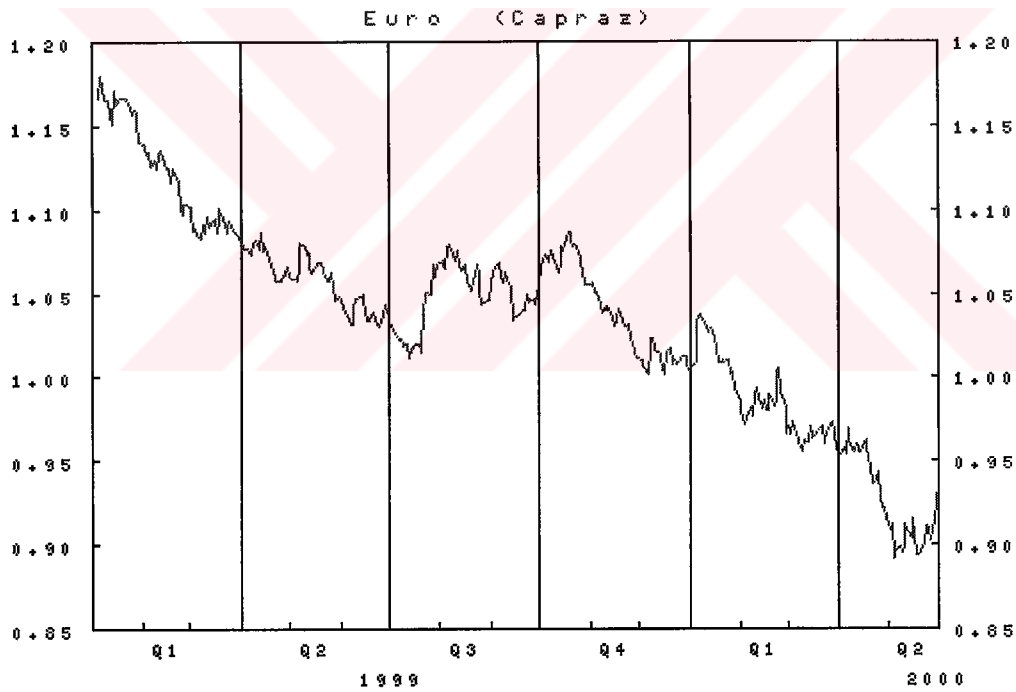
Şekil . 21 Euro Benchmark ve Piyasa Faiz Oranları

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

4.2.2. Euro'nun Bir Yıllık Seyri

Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin ortak para birimi Euro'nun yürürlüğe girmesinden bu yana onaltı aylık bir süre geçmiştir. 01.01.1999 tarihinden bu yana Euro A.B.D doları karşısında ilk çıkış paritesi olan 1,17'lik değeri çok kısa bir süre koruyabilmiş ve 24 Şubat 1999'da 1,0969 dolar düzeyine inmiştir⁷². Onaltı aylık ömrünün ondört ayını değer kaybederek geçiren Euro en son 88,83 sent seviyesine kadar düşerek tarihindeki dip noktaya inmiştir. Uzmanlar, dünyaya geldiği 1 Ocak 1999 tarihinden bugüne kadar geçen süredeki kaybı yüzde 24,7 olarak açıklamışlar ve "Genç Euro, güçlü dolar karşısında can çekişiyor" değerlendirmesini yapmışlardır.

Şekil 22. \$/Euro Paritesindeki Değişim

Kaynak: TCMB <http://tcmbf40.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecgi>

Bazı çevreler AMB'nin 16 Mart 2000 tarihindeki son toplantısında faiz oranlarını arttırmasında Euro'nun zayıflığının uluslararası alanda yarattığı artan

⁷² Dünya Gazetesi, "Euro ,dolar karşısında yenilgiye boyun eğdi", 24 Şubat 1999.

rahatsızlığın payı olduğunu savunmaktadırlar⁷³. Öte yandan, bu faiz artırımının hemen sonrasında AMB Başkanı Duisenberg'in para politikasının kalıcı olduğunu söylemesi ve mevcut Euro kurunun problemlili olduğunu vurgulaması AMB'nin kendi içindeki tartışmalarında Euro kuruna daha fazla önem verdiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu görüş Euro kurunun AMB'nin başarısının doğrudan göstergesi olduğu görüşünü desteklemektedir. Duisenberg'in konuşması Euro'nun değer kazanma potansiyeli olduğunu önermenin yanısıra kurun mevcut düzeyinde kalıcı olması durumunda faiz oranlarının yükseltilebileceğini de önermektedir.

Euro'nun döviz piyasalarında hızla değer kaybetmesi üzerine, AMB Başkanı Willem F. Duisenberg konuya ilişkin olarak 5 Mayıs 2000 tarihinde bir basın açıklaması yapmıştır. Duisenberg yaptığı basın açıklamasında, Euro'nun değer yitirmesinin, gelecekte Avrupalıların alım gücünü olumsuz yönde etkileyebileceğini belirtmiştir. Bununla beraber fiyat istikrarına yönelik tek para politikası uygulamalarının başlıca amacının, Euro alanında ekonomik büyüme sürecinin sürdürülebilirliğini sağlamak olduğunu ve bunun sağlandığı ölçüde, Euro'nun döviz piyasalarında değer kazanacağını açıklamıştır⁷⁴.

Duisenberg tarafından yapılan sözkonusu basın açıklamasında şu noktaların altı çizilmektedir:

- Euro'nun değer kaybı son haftalarda Avrupalılar için yeni soru işaretlerine neden olmuştur.
- Bu çerçevede, Euro'nun değer kaybını sürdürmesi, orta/uzun vadede hanehalkının alım gücünü olumsuz yönde etkileyebilecektir. Kaldı ki bu gelişme, Euro'nun istikrarsız bir para birimi olarak algılanması sonucunu da doğurabilecek niteliktedir. Dolayısıyla, Avrupa Merkez Bankası Euro'nun dış değerine ilişkin gelişmeleri yakından takip etmektedir.
- Bununla beraber, günümüzde Euro alanında fiyatlar genel seviyesi istikrarlı bir yapı sergilemektedir. Euro'nun iç istikrara sahip bir para birimi olması nedeniyle,

⁷³ Hürriyet, "Genç Euro, güçlü dolar karşısında can çekişiyor", 5 Mayıs 2000.

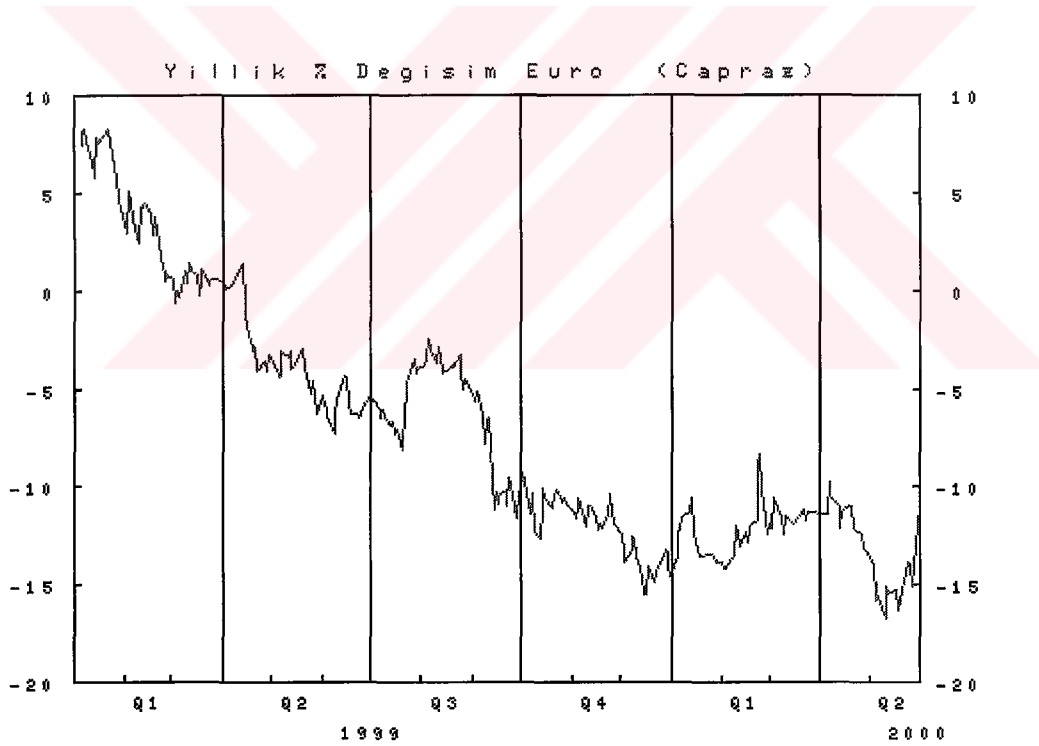
⁷⁴ Dr. William F. Duisenberg; ECB Press Release, <http://www.ecb.int>, 05 May 2000.

Avrupalıların tasarrufları ve emeklilik ödenekleri önümüzdeki yıllarda değer kaybına uğramayacaktır.

- Avrupa Merkez Bankası bugüne kadar fiyat istikrarını tehdit eden risklerle mücadele etmek için gerekli tüm önlemleri almış ve bu çerçevede son altı ay içerisinde faiz oranlarını dört defa yükseltmiştir. Bundan böyle de, AMB'nin para politikası stratejisi fiyat istikrarının korunmasına yönelik olacaktır⁷⁵.

Avrupa Birliği Komisyon sözcüsü Gerassimos Thomas, piyasaya sürüldüğü 1 Ocak 1999 tarihinde 1,17 dolar olan Euro'nun son günlerde 0,88 sente kadar düşmesinin ve değer kaybının yüzde 20'yi aşmasının, AB Komisyonu'nun tavır değiştirmesine yol açmayacağını bildirmiştir.

Şekil 23. Euro'nun Yıllık % Değişimi

Kaynak : TCMB, <http://tcmbf40.tcmb.gov.tr/cgi-bin/famecgi>

⁷⁵ AB Danışmanlık; "Duisenberg'in Euro'ya ilişkin Basın Açıklaması", Türkiye Bankalar Birliği EPB Rapor, Mayıs 2000, s.5

Thomas, 11 Euroland ülkesinin (Almanya, Fransa, İtalya, İspanya, Hollanda, Belçika, Lüksemburg, İrlanda, Finlandiya, Avusturya ve Portekiz) ekonomik performanslarının iyi olduğunu, 1999 yılında yüzde 9,4 olan işsizlik oranının EU15 içinde yüzde 8,4'e düştüğünü gösteren rakamların (EK:1) açıklanmasıyla düşüncelerinin desteklendiğini söyleyen Komisyon Euro'nun geleceğine güvenle baktıklarını belirtmişlerdir. Komisyon yapısal reformlarla ilgili takvimi uygulama çabalarını sürdüreceğini, Euro'nun zamanla tekrar değer kazanacağını ve AB ekonomisini gerçek anlamda yansıtacağına inandıklarını açıklamıştır⁷⁶

Avrupa Merkez Bankası Euro'nun aşırı değer kaybını konusundaki eleştirilere uzunca bir süre sessiz kalmış; 5 Nisan 2000 tarihinde Paris'te yapılan bir forumda ECB Yönetim Kurulu üyesi Sirkka Hamalainen Euro'nun onbeş aylık dönemdeki durumuna değinmiştir. Daha önce de belirtildiği üzere, onbir ülkenin tarihi bir adım atarak ulusal para politikalarını yürütme imkanından vazgeçmiş, ulusal para birimlerini tek para birimi ile değiştirmelerinden bu yana onbeş aylık bir süre geçmiş ve Euro sistemindeki para politikasının yürütme görevi ECB ile katılan onbir üye ülkenin merkez bankalarına devredilmiştir.

Avrupa Merkez Bankası Yönetim Kurulu üyesi Hamalainen, geçen onbeş aylık süreyi Euro'nun performans ve etkileri hakkında kesin kanılarına varmak için çok kısa bir süre olarak değerlendirmiştir. Euro'nun başarı derecesinin ölçülmesinde araştırmacılar tarafından sadece tek para biriminin dış değerinin alınmasının dar bir bakış olduğunu belirten Hamalainen, A.B.D. doları, Euro ve Japon Yeni gibi serbestçe dalgalanan döviz kurlarının, saygın ekonomilerin makro-ekonomik temellerini etkilemeyen bir çok değişken faktörden etkilendiğine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Beklentilerin ve piyasa psikolojisinin döviz kurlarının gelişiminde büyük etkisi olduğunu ve Euro alanı dışında yer alan bazı medyanın Euro sistemi hareketleri ve politikalarını negatif yönden ele aldıklarını gözlemlediğini belirten Konsey üyesi bu kişilere ithafen üç gözlemini aktarmıştır.

⁷⁶Hürriyet, "Genç Euro, güçlü dolar karşısında can çekişiyor", 5 Mayıs 2000.

Hamalainen'in ilk gözlemi Euro Sistemi'nde ortak euro alanı hedeflerini gerçekleştirmek için 11 üye ülke merkez bankası başkanları ve ECB Yönetim Konseyi üyelerinden oluşan toplam 17 kişinin çok dikkatli, ciddi ve verimli bir takım şeklinde çalışmalarını devam ettiriyor olmasıdır.

İkincisi, Euro Sistemi para politikasının operasyonel açıdan çok karışık ve verimsiz olacağına dair eleştirileri de yanıtlayan üye, Euro Sistem para politikasının etkin, pazar-odaklı, modern ve operasyonel açıdan esnek bir biçimde geliştirildiğini ve bazı merkez bankalarının ECB'in enstrümanlarını ve prosedürlerini kendi bünyelerini kopyalayarak esneklik kazandıklarına dikkat çekmiştir. Ayrıca, TARGET sisteminin de Euro Sistemi para politikasının başarılı bir parçası olarak sistemdeki yerini aldığını belirtmiştir.

Üçüncü gözlem olarak Hamalainen Euro'nun kendini dünyanın önde gelen para birimlerinden biri haline getirdiğini belirtmiştir. Euro Alanı ekonomisinin büyüklüğü A.B.D ile karşılaştırıldığında doğal olarak Euro'nun global finans piyasalarında lider bir rol oynayabileceği gerçeği karşımıza çıktığını, uluslararası tahvil piyasalarında Euro'nun bu kadar kısa sürede popüler bir para birimi olacağını ECB yetkililerinin de beklemediğine değinmiştir. 1999 yılı içerisinde yeni ihraçların yüzde 40'tan fazlası Euro cinsinden gerçekleşmiştir ve bu da A.B.D. doları cinsinden ihraç edilen tahvillerin piyasa payı ile aynı orana tekabül etmektedir⁷⁷.

4.2.3. Euro Tahvil Piyasası

Avrupa Parasal Birliği ilk yılında bile tahvil piyasalarında kayda değer bir değişim yaşanmasına yol açmıştır. Özel şirketler tarafından çıkarılan tahvillerin tutarı büyük miktarda artarak merkezi hükümetler tarafından ihraç edilen tahvillerin tutarını aşmıştır. Kamu sektöründe yaşanan bu arz daralması APB'ne katılım için daha etkin kamu finansmanı politikaları gerektiren Maastricht kriterlerinin karşılanması nedeniyle doğal karşılanmalıdır. 1997 yılında GSYİH'nin % 2.6'sı düzeyinde bulunan kamu

⁷⁷ HAMALAINEN, Sirkka; "The Euro-experiences and Prospects", 5 Nisan 2000, Paris, **The Euro Capital Markets Forum**, <http://www.ecb.int>

açıkları 1998 yılında % 2 seviyesine gerilemiştir. Bu oranın 1999'da %1.8 gerçekleşmesi tahmin edilmekte ve 2001 yılında %1.2'e kadar bir gerileme öngörülmektedir. Bu nedenle, kamu ihraçlarının payındaki bu düşüş eğiliminin devam etmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, APB'ne dahil merkezi hükümetlerin tahvil borç stoğunun tüm hükümet borç stoğu içindeki payı 1998 sonundaki %52 seviyesinden 1999 sonunda %51 seviyesine gerilemiştir.

Tahvil piyasasındaki ikinci eğilim şirketler tarafından yapılan ihraçların artması olmuştur. Kayda değer şekilde artan ihraç hacmi Avrupa piyasalarında kredi ürünlerinin yerleştiğini göstermektedir. Yatırımcılar kredi riskini değerlendirme kapasitelerini artırmışlardır. Varlığa dayalı menkul kıymet ve yüksek getirili tahvil piyasalarındaki gelişmeler, faiz oranlarının artması durumunda bile yatırımcıların fazladan getiriden vazgeçmeyeceklerini göstermektedir.

1999'un dördüncü çeyreği Euro'nun uluslararası önemini göstermesi açısından dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Euro cinsinden yapılan ihraçların toplam tutarı ABD Doları cinsinden ihraçların toplam tutarından %81 daha fazla gerçekleşmiştir (Euro ihraçları=162,963 milyon Euro, ABD Doları ihraçları=90,207 milyon Euro). Tüm yıl gözönüne alındığında, Euro cinsinden ihraçların toplam tutarı ABD Doları cinsinden ihraçların toplam tutarından %28 daha fazladır (Euro ihraçları=812,099 milyon Euro, ABD Doları ihraçları=634,612 milyon Euro). Euro cinsinden sermaye piyasaları 1999 yılında büyük adımlar atmıştır, ancak süreç hala devam etmektedir. Düzenleyici reformların bu piyasalarda önümüzdeki dönemde belirleyici olması beklenmektedir.

Sermaye piyasalarının gelişiminde belirleyici olan düzenleyici reform ise Avrupa Komisyonu'nunca hazırlanan mali hizmetlerde tek bir piyasanın yaratılmasına ilişkin Eylem Planı'dır. Söz konusu Eylem Planı Haziran 1999'daki Köln Zirvesinde Avrupa Konseyi'nce benimsenmiş olup başlıca unsurları şöyledir:

- Prospektüslerin üye ülkelerde kullanımında yaşanan zorlukların ortadan kaldırılması ki bu uygulama tek bir sermaye piyasası yaratılmasında önemli bir adımdır.

- Uluslararası Muhasebe Standartlarının kullanımına izin verilmesi. Böylelikle kreditorlerin kredi değerliliği hesaplamalarında kolaylık sağlanacaktır.
- Emeklilik Fonları için getirilen yatırım kısıtlamalarının rasyonelleşmesi ve ülkeler arası bazı faaliyetlerinin basite indirgenmesi. Bu önlem ile yeni ve büyük bir yatırımcı kitlesi yaratılması planlanmaktadır.
- Teminatların ülkeler arası kullanımındaki yasal belirsizliklerin giderilmesi
- Ülkeler arası yeniden yapılanma faaliyetlerinin basitleştirilmesi. Bu uygulama ile özel sektör aktiflerinin verimli bir şekilde kullanılması mümkün olacaktır.
- Hayat Sigortası ve Emeklilik Fonları gibi mali ürünler çerçevesinde ülkeler arasında ortaya çıkan vergi uygulamalarındaki zorlukların hafifletilmesi.

Alt para birimlerinin tamamen tedavülden kaldırılacağı 2002 tarihinde tamamlanacak olan Eylem Planı'nın katedeceği yol uzundur. Planın durum raporunun ilki Kasım ayında yayınlanmıştır. Planın yürürlüğe konulmasının üstünden az bir süre geçmesi nedeniyle sağlanan somut gelişmeler sınırlı olmuştur. Bu gelişmeler arasında yeralan emeklilik fonları ile ilgili tebliğ AB'deki en büyük yatırım potansiyelinin önünü açacak gerekli bir adımdır ve tüm Euro sermaye piyasasının gelişimini etkileyecektir⁷⁸.

4.2.4. Avrupa Borsaları

Avrupa'nın en büyük sekiz borsası tek ve büyük bir Avrupa Borsası kurma konusunda anlaşmıştır. Bu borsada Avrupa'da en çok ilgi gören 300 hisse için ortak piyasa kurulacak ve borsa 2 yıl içinde faaliyete geçecek duruma getirilecektir. Avrupa'nın en büyük sekiz borsası, Avrupa'da tek ve büyük bir borsa oluşturma konusunda anlaşmaya vararak bir protokol imzaladılar. İspanya'nın başkenti Madrid'de bir araya gelen, Londra, Frankfurt, Paris, Milano, Amsterdam, Madrid, Zürih ve Brüksel

⁷⁸ T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Euro Komitesi; **Euro İle İlgili Gelişmeler ve Türkiye 'ye Yansımaları** Ağustos 1999, <http://www.hazine.gov.tr/yayin/eurorapor/er-b4.html>

borsalarının temsilcileri, iki yıl içinde Avrupa'da en çok ilgi gören 300 hisse için ortak bir finans piyasası kurma kararı almışlardır.

Tablo X : Avrupa Birliği Ülkeleri Sermaye Piyasası Göstergeleri (1998)

Ülkeler	Hisse Senedi İşlem Hacmi (Milyon Dolar)	Piyasa Kapitalizasyonu (Milyon Dolar)	Kote Edilmiş Şirket Sayısı
Almanya	1.390.798	1.093.962	741
Avusturya	16.566	34.106	96
Belçika	55.360	245.657	146
Finlandiya	60.321	154.518	129
Fransa	572.151	991.484	711
Hollanda	379.166	603.182	212
İrlanda	22.126	29.956	79
İspanya	699.034	402.180	484
İtalya	475.791	569.731	320
Lüksemburg	1.173	35.403	53
Portekiz	47.577	62.954	135
İngiltere	1.167.382	2.374.273	2.399
İsveç	20.690	278.707	258
Danimarka	-	98.881	242
Yunanistan	46.999	79.992	244
APB (11) Toplam	3.720.063	4.223.133	3.156
AB (15) Toplam	4.955.134	7.054.986	6.249
Dünya Toplam	22.874.320	27.462.113	47.465

Kaynak: ARAS, Güler; "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Finans Piyasalarına Etkileri", **İşletme ve Finans**, Aralık 1999, s.28.

Avrupa Borsası'na ilk adım olarak nitelenen bu anlaşmaya göre, ilk etapta sadece en büyük hisseler ortak işleme tabi tutulacaktır. Bu işlemler için sekiz ülkenin borsa piyasalarının kuralları, bilgi işlem sistemleri, elektronik platformları, işlem saatleri ve vergi sistemleri standart hale getirilecektir.

Bunun yanı sıra, Avrupa Borsası'nı ilgilendiren tüm stratejik konular sekiz borsa sorumlusu tarafından ortaklaşa görüşülerek karara bağlanacaktır. Borsa'nın merkezi ise büyük bir olasılıkla şu an için Avrupa'nın en büyük finans piyasasına sahip olan Londra olacaktır.

Tüm Avrupa piyasalarında coşkuyla karşılanan Avrupa Borsası, uzmanlara göre Avrupa'daki borsa piyasalarında maliyetleri düşürmesi beklenmektedir. ABD'deki gibi küçük portföy sahiplerinin de artık kolaylıkla, aracı şirketlerden geçmeden borsada hisse alıp satabilmesi hedeflenmektedir. Avrupa'da tek ve büyük bir borsa olması piyasalarındaki likidite oranının artmasını da sağlayacaktır. Bunun da teorik olarak Avrupa'ya diğer ülkelerden daha fazla yatırımcı çekmesi beklenmektedir. Uzmanlara göre, Avrupa Borsası'nın doğmasıyla halen dünyanın en büyük borsası olan New York'taki Dow Jones karşısına gerçek bir rakip olarak çıkacaktır. Birleşecek borsaların sermaye birikimleri aşağıdaki gibidir⁷⁹.

	Euro
Londra	2 trilyon 251 milyar
Frankfurt	1 trilyon 22 milyon
Paris	916 milyar
Zürih	606 milyar
Amsterdam	533 milyar
Milano	526 milyar
Madrid	359 milyar
Brüksel	185 milyar

4.3. Euro'nun Bankacılık Sistemi Üzerine Etkileri

Avrupa Para Birliği'nin bankacılık ürünleri açısından önemli gelişmelere yol açacağı beklenmektedir. Global değişimler içerisinde ele alınması gereken Euro ise, Avrupa'da daha büyük ve daha likit bir sermaye pazarının büyümesine yol açacaktır. Bu da ağırlıklı olarak kredi sunan bankaların gücünü azaltacaktır. Euro aynı zamanda bir ölçüde bankalararası rekabeti de arttıracaktır. Özellikle tek bir para birimi banka müşterilerinin davranışlarını etkileyebilecektir. Oran ve fiyatları, parite farkları ile uğraşmadan, sınır ötesi de karşılaştırılabilir imkanı tüm ürünler için rekabeti

⁷⁹ Hürriyet, "Avrupa'nın 8 borsası tek çatı altında birleşiyor", 6 Mayıs 1999.

arttıracaktır. Aynı şekilde uluslararası firmaların hazine operasyonlarını konsolide etme arayışları da rekabeti etkileyecektir.

Tek bir para birimi finansal kuruluşların kendi davranış biçimlerini de değiştirmelerini zorunlu kılacaktır. Bu kuruluşların artık rekabeti sadece kendi ülkeleriyle sınırlı değil Avrupa çapında düşünmeleri gerekecektir. Döviz kurları hareketleri üzerindeki spekülasyonlardan sağlanan kazançların azalması bankaların kar kaynağı olarak kredi risklerine yönelmelerine yol açacaktır. Buna bağlı olarak kredi risklerini yeterli bir şekilde değerlendirme ihtiyacının önemi anlaşılacaktır⁸⁰.

Günümüzde Avrupa Birliği ülkelerinin bankacılık sisteminde kapasite fazlası olduğu düşüncesi bir çok uzman tarafından paylaşılan bir düşüncedir. Ortak para biriminin getireceği artan rekabetin Avrupa Birliği bankacılık sisteminde küçülmelere yol açacağı fikri yaygındır. Euro'ya geçişle birlikte Avrupa bankacılığında bazı ciddi değişiklikler yaşanmaya başlamıştır. Bankalar için ulusal piyasaları belirleyen sınırlar önemini büyük ölçüde kaybetmektedir. Ulusal bankacılık sistemleri Parasal Birlik çerçevesinde bütünleşmesi, mevduat ve yatırım bankacılığı uygulamaları bütün Euro bölgesini kapsayacak şekilde genişlemesi beklenmektedir.

Ulusal paraların ortadan kalkmasıyla APB üyesi ülke bankalarının en büyük rekabet avantajlarını kaybedecekleri görülmektedir. Tek para uygulamasıyla birlikte bankacılık sisteminde rekabet açısından farklılaşma sağlayacak olan faktörler, işlemlerdeki etkinlik bir başka deyişle, en az maliyetle en yüksek verimi sağlayabilmek; müşterilere geçiş aşamasında ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini (eğitim, bilgilendirme, danışmanlık) sağlayabilme, ulusal para birimleri ile euronun birlikte yürürlükte olacakları dönemde müşterileri muhtemel hatalardan koruma, müşterilerin kendi işletmeleri ve hesapları için öngördükleri dönüşüm takvimine uyum sağlamak olacaktır⁸¹.

⁸⁰ Türkiye Bankalar Birliği; **2000'li Yıllarda Türk Bankacılık Sektörü**, TBB Yayınları ,No:211,1999.

⁸¹ YÜKSEK, Eray; "Euro' nun Finansal Sektör Üzerine Etkileri", **Active Finans Dergisi**, Aralık 98-Ocak 99 sayısı, s.18.

Bankalar daha çok müşteri ilişkileri, deneyim, bilgi birikimi, vergi ve mevzuat konularındaki hakimiyetleri ile avantajlarını korumaya çalışacaklardır. Bankaların pazarlama stratejilerini müşteri, hizmet, coğrafi yapı ve dağıtım kanalları açısından yeni pazar bölümlendirmeleri yapacak şekilde değiştirmeleri gerekebilecektir. Yapısal, ekonomik ve finansal açıdan değişik geçirecek olan bankalar stratejilerini rekabet, etkinlik, maliyet kontrolü ve karlılık üzerine yoğunlaştıracaklardır. Rekabetten dolayı karlarda önemli ölçüde düşüşler yaşanacağı ve bankaların maliyetlere karşı daha duyarlı olacağı söylenebilir. Bankacılık hizmetleri ucuzlayacak, bankalar klasik bankacılık ürünleri dışında müşteri bazında farklı ürünler sunmaya çalışacaklardır. Döviz arbitraj işlemleri azalacağından, bankaların bu işlemlerden sağladıkları karlar düşecektir.

Bankalar açısından yeni bilgisayar yazılımları, pazarlama harcamaları, kamuoyunun bilgilendirilmesi, banka personelinin eğitimi, Euro kağıt ve madeni paraların ulusal paralarla değişimi (2002 yılında) APB'ye geçişin başlıca masrafları arasında yer almaktadır. Ancak, APB ile birlikte ortaya çıkacak geniş ürün yelpazesi ve müşteri kitlesinin kısa sürede bankalara hazırlık aşamasında yaptıkları masrafları telafi etme imkanı sunacağı belirtilmektedir. Dresdner Bank AG'nin üst düzey yöneticisi Burghagen bankanın dünya çapındaki yirmi bin personelinin euro ile ilgili olarak aldığı eğitimlerinin ve yenilenen donanımlarının 250 milyon marklık yatırım yapılarak gerçekleştirildiğini ve bankanın bunu geleceğe yatırımı olarak gördüğünü belirtmiştir⁸².

Bankacılık alanında gelişecek olan yeni uzmanlık alanları içinde yatırım bankacılığı, fon yönetimi, hazine ürünleri pazarlama, kurumsal finansman, gelişmekte olan piyasalara yatırım gibi alanlar önem kazanacaktır. Tek para birimi üzerinden yürütülecek işlemler masraf azaltıcı etkiye sahip olmakla birlikte, artan rekabet sonucunda karların düşmesi, maliyetlerin aşağı çekilmesini gerektireceğinden, bankacılıkta yoğun şekilde yaşanan birleşmeler artarak devam edecektir. Bankalar yeniden yapılanırken; şube sayılarının azaltılması, operasyonların merkezileştirilmesi, bilgi işleme daha ağırlık verilmesi, ürün çeşitlemesine gidilmesi, sektörde birleşmelerin artması, uluslararası değişime açık olma faktörleri önem kazanacaktır.

⁸² Dünya Gazetesi, "Euro ile İşlemlere Başlayın", 5 Kasım 1998.

Güçlü bir kpara şeklinde sisteme girecek Euro'nun bankacılık sektörüne etkilerini başlıklar halinde toplayacak olursak; birincisi, Euro ile bankacılık sistemindeki liberalleşme akımı giderek artacaktır. Bu liberalleşme çerçevesinde sisteme girişlerin fazlalaşmasını beklemek ve bu fazlalaşmanın da rekabeti getireceği aşıkardır. Ancak, bu serbestleşme piyasa kurallarına da daha fazla uyumlu olmayı gerektirecektir. Sağlıklı ve konulan kurallara uygun bankacılık finansal istikrarın da teminatı olacaktır. Böyle bir bankacılık sistemi ise mevcut bankaların harmonizasyonunu sağlayacak, bundan ise müşteriler yararlanacaktır.

İkinci etki, uluslararasılaşmada kendini gösterecektir. Global vizyonu olan, Avrupa Para Sistemine daha iyi uyum sağlayan ve her türlü finansal aracı sunan bankacılık uluslararası düzeyde kendine yer bulabilecektir. Üçlü bir kur rejimine dayalı uluslararası parasal sistem, büyüklüğü, stratejisi ve araçları global düzene uygun bankaları üstlere taşıyacaktır. Aksi ise mahalli banka sayısının artışı ve küçük bankaların bölgesel iş yapması gibi bir durumu ortaya çıkaracaktır.

Euro'nun sistemde kullanımının artması bankacılık sisteminde de bilgi teknolojisinin etkin ve geniş kullanımını beraberinde getirecektir. Bilgi teknolojisini yaratacak alt yapıya sahip olmayan bankalar mevduat toplama, kredi verme ve müşterilerini gelişmiş bankacılık hizmetlerinden yararlandırma olanağına sahip olmayacak veya bu hizmetleri daha maliyetli yerine getirecektir. Bir çok Avrupa ülkesinde bilgi teknolojisine tam anlamı ile geçememiş banka mevcuttur. Bunların bilgi çağının gereğini yapmadığı takdirde rekabetçi ortamda şansları çok azdır.

Dördüncü bir etki de, bankaların yönetim kademelerinde ve stratejilerinde kendini gösterecektir. Rekabeti artmış, teknolojik alt yapısı güçlü bir bankacılık sisteminde, bir adım ötede olabilmek kaliteli yönetici ve yönetim metotları ile geçerlidir. İyi, yetenekli, tecrübeli, bilgili ve rekabetçi ortamda çalışmaya alışmış yöneticileri istihdam eden bankalar kazanacaktır. Ayrıca, giderek artan yönetim ilkeleri, teorileri ve uygulamalarını izlemek banka yöneticilerinin görevi olacaktır.

Beşinci etki, menkulleşme olarak belirtilen sekuritizasyon olgusu bankacılık sektöründe kendini iyice hissettirecektir. Banka aktiflerinde menkul değerlerin ağırlığını arttırması yanında mevduat sahipleri ile kurumsal yatırımcıların rekabeti veya aynı yönde hareketleri bankaların pasiflerini etkileyecektir. Yaşadığımız dönemlerde mevduat sahipleri ve kurumsal yatırımcılar 70'li 80'li ve hatta 90'lı yıllardaki gibi değillerdir. Geniş bilgi akımı çerçevesinde ve rekabetçi ortamda, çok süratli hareket etmekte ve yönlerini kolaylıkla değiştirmektedir. Bunların yatırım stratejilerinin yönünün Euro'nun sunulduğundan sonra nereye çevrileceğini şu aşamada tahmin etmek zordur. Ancak, bu olgu önümüzdeki dönemlerde kendisini daima hissettirecektir.

Sekuritizasyon olgusu, büyük firmaların daha çok menkul değer çıkararak fon bulmasına yardım ederken, bankaların aktifine de küçük ve orta ölçekli firmaların hakim olmaya başlaması sonucunu doğuracaktır. Bu ise bankaları bireysel krediler yanında orta ölçekli firmalarla nasıl daha iyi yaşanacağı gerçeğini de ortaya çıkaracaktır. Avrupa'nın önemli özelliklerinden birisi KOBİ'lerin ekonomilerinde hakim unsur olarak yer almalarıdır.

Altıncı bir etki de, banka denetimlerinin daha güçlü, kapsamlı ve sorun önleyici şekilde yapılması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Nitekim, geçtiğimiz yıl, Bank for International Settlements tarafından ortaya konulan "Banka Denetiminde 25 Temel Prensipten" bir çok ülkede hayata geçirilmeye başlanmıştır. Çıkan finansal krizlerin temelinde bankacılık sisteminin yattığı gerçeği; denetimin önleyici ve finansal istikrarı sağlayıcı özelliğine daha önem verilmesine neden olmaktadır. Banka denetimi 2000'li yıllar geçmişe kıyasla çok daha değişiklikler gösterecektir. Bu değişiklikleri yapan ülkeleri bankaları ise uluslararası sistemde avantajlı duruma geçecektir.

Son olarak, artan rekabetin ve değişen dünya koşullarının banka evliliklerindeki artışı da beraberinde getirdiği gerçeğidir. Euro'dan sonra oluşacak Avrupa Para Sisteminde daha karlı, aktif ve güçlü olmak için devir ve birleşmeler kaçınılmazdır⁸³.

⁸³ERÇEL, Gazi; a.g.e.

1999 yılı başından itibaren kaydi olarak kullanılmaya başlanan “Euro”, ülkemiz ekonomisini ve özellikle de bankacılık sistemini yakından etkilemekte olup, yeni para biriminin kullanımının öncelikle dış ticaret işlemlerinden başlayarak ülkemizde de yaygınlaşması beklenmektedir.

Bankacılık sisteminde ABD dolarından sonra en çok kullanılan yabancı para DM'dir. 30 Eylül 1999 tarihi itibarıyla, bankacılık sisteminin konsolide olarak ABD Doları cinsinden aktifleri, toplam yabancı para aktiflerin %62'sini, ABD Doları cinsinden pasifleri ise toplam yabancı para pasiflerin %61'ini oluşturmakta, DM cinsinden aktif ve pasiflerin toplam yabancı para aktif ve pasiflere oranı ise sırasıyla %19 ve %23'e tekabül etmektedir. Almanya dışında kalan diğer Birlik üyesi ülke paraları cinsinden aktif ve pasifler ise toplam yabancı para aktif ve pasiflerin yaklaşık %1'ini oluşturmaktadır. Tek paraya tam olarak geçilmesinin ardından Euro'nun sistemde başka faktörlere de bağlı olarak, belki de ABD dolarının yerine geçebileceği düşünülmektedir.

Diğer yandan, bankalarca tek para sistemine dahil olan ülkelerin ulusal para birimleri üzerinden yapılan işlemler sonucunda, bu paraların birbirlerine karşı olan kur dalgalanmalarından dolayı ortaya çıkan kur riskine maruz kalma olasılığının ortadan kalkması da, tek para sisteminin olumlu etkilerinden biri olacaktır.

Tek para sisteminin ülkemiz bankacılık sistemine bir diğer olumlu etkisi ise, bu sistemin kapsadığı alanda ortaya çıkması öngörülen faiz düşüşlerinin, Türkiye'nin ülke riskinin azalması ölçüsünde, bankalarımıza Avrupa mali piyasalarından daha düşük maliyetli fon temini olanağı yaratması olasılığıdır.

Euro'nun öncelikle kaydi olarak kullanılması ve daha sonra ise fiziken tedavülü ülkemizde faaliyette bulunan bankaları çok yakından etkileyecektir. Bankaların başlıca uluslararası Euro ödeme ve mutabakat/takas sistemlerine dahil olan yabancı muhabirleri üzerinden Euro bazlı işlem tesis etmeleri, hatta muhabirlik ilişkilerini ve çeşitli ülkelerdeki muhabir ve hesap sayılarını bu duruma göre yeniden belirlemeleri mümkün olacaktır. Bu kapsamda, bankaların Euro ile ilgili olarak sağlıklı işlem yapabilmeleri

bakımından;

- Yabancı para (döviz) işlemler muhasebesinde ve muhasebe otomasyonlarında Euro'yu müstakil bir para birimi ve hesap olarak sistemlerine tanıtip, operasyonel sistemlerini bu şekilde kullanmaları,
- Yabancı muhabirleri kanalıyla Euro üzerinden veya Euro ile ilgili yapılacak işlemlerinde hesap ve kayıt düzeni bakımından mutabakat sağlama prensibine mutlaka uymaları,
- Operasyonel işlemlerde yoğun olarak kullanılan otomasyon sistemlerini Euro'nun kullanıma girmesiyle ortaya çıkacak duruma ivedilikle uyarlamaları,

gerekecektir. Tüm bu hususlar bankalara ek maliyet yükü getirecek etkiler olarak nitelendirilebilir⁸⁴.

Geçiş döneminde bankalarımız kendi elemanlarını ve müşterilerini eğitecek çalışmalara hız vermelidirler, özellikle mevzuat ve hukuk konularında hazırlık yapmalıdırlar. Teknolojik altyapı Euro ile birlikte Türk bankacılığında potansiyel olarak ortaya çıkması beklenen en önemli yetkilerden birisi olarak görünmektedir. Bankacılıkta teknolojik alt yapıya bağlı olarak değişmesi beklenen sistemler vardır. Bunları muhabir hesapların tutulduğu kayıtlar, muhasebe kayıtları, Merkez Bankası raporlamaları, bilanço, kur riski gibi raporlamalar hatta dövizlerle ilgili tüm bilgi işlem programları, teknolojik alt yapıya bağlı olarak değişim beklemektedir. Burada bankaların dikkat etmesi gereken bir diğer nokta gerek işgücü, gerek maliyetleri açısından son derece pahalı olan bu yatırımları veya değişimleri Euro'ya geçişin tam ortasına gelen 2000 tarih sorununu ve bununla ilgili teknolojik alt yapıda yapılması gereken bir değişimleri Euro ile ilgili sorunlarla beraber çözümlenerek yapmak maliyetleri düşürücü olacaktır. Bankalar Avrupa para birimleri cinsinden varlıklarını ve yükümlülüklerini değerlendirmeli, Euro'nun güçlü ve zayıf olma olasılığı karşısında senaryo analizleri yapmalıdırlar. Muhabir banka sayılarının azalması Avrupa bankalarındaki yapısal değişiklik ve birleşmelerin etkisi ülkemizde de görülecektir. Bankalarımız daha etkin, teknolojiye dayalı, düşük maliyetli, rekabete açık ve karlılık artışını hedefleyen bir yapılanmaya gideceklerdir. Diğer bir deyişle bankacılığın

⁸⁴Hazine Müsteşarlığı Euro Komitesi;a.g.e., <http://www.hazine.gov.tr /yayin/eurorapor/er-b8.html>

spekülatif işlemlerinden ziyade, operasyonel işlemlerine yönelecekler, hizmet çeşitliliği ve merkezileştirmeleri tercih edeceklerdir⁸⁵.

Mali sektörün Avrupa Birliği'ne (AB) uyum çabalarına bir destek de Türkiye Bankalar Birliği'nden gelmiştir. Bankalar Birliği her yıl hazırladığı ve bu yıl 31 Mayıs 2000 tarihinde kamuoyuna açıkladığı "Bankalarımız" isimli kitabına ilk defa euro cinsinden bilançoları koymuştur. Tüm bankaların ve konsolide olarak sektör bilançolarını euro cinsinden hesaplayan Bankalar Birliği, bir ilke de imza atmış ve ilgili kullanıcılar için Euro'lu bilançoları internetten yayınlamıştır⁸⁶.

4.4. Euro'nun Hukuk Sistemi Üzerine Etkileri

Yeni bir paranın doğuşu sadece finansal piyasaları etkilememektedir. Euro ile ilgili anlaşmazlıkları henüz oluşmadan ortadan kaldırmak ve gerektiğinde çözüm mercilerine, vermeleri gereken kararlarda kural belirtmek, yol göstermek için birtakım hukuksal düzenlemeler yapılmıştır.

Bu bölümde Euro'nun Avrupa Birliği'ndeki yasal statüsünü belirleyen tüzüklere, Euro'nun sözleşmelere etkisine ve Türk hukuk sisteminde yaratacağı etki ve sorunlara değinilecektir.

4.4.1. Avrupa Birliği'nde Euro'nun Yasal Statüsünü Belirleyen Düzenleme

Avrupa Birliği'nde Euro'nun yasal statüsünü Maastricht Anlaşması dışında 19.06.1997 tarihinde Avrupa Toplulukları Resmi gazetesinde yayınlanarak 20.06.1997 tarihinde yürürlüğe giren 17.06.1997 tarih ve (EC) No 1103/97 sayılı Tüzük ile 11.05.1998 tarihli Gazetede yayımlanan ve 01.01.1999 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 03.05.1998 tarih ve (EC) No 974/98 sayılı Tüzük oluşturmaktadır.

⁸⁵ TAMER, Selçuk ; "Avrupa Tek Para Sistemi' nin Türk Bankacılık ve Özel Sektörü Üzerindeki Etkileri", TÜSİAD tarafından düzenlenen Avrupa Tek Para Sistemi konulu seminere sunulan bildiri, İstanbul, 22 Mayıs 1998, <http://www.tusiad.org.tr/raporlar>.

⁸⁶ YILMAZ, Tarık; "Euro'lu bilançolar geliyor", Milliyet, 28 Mayıs 2000.

4.4.1.1. 17.06.1997 Tarih Ve (EC) No 1103/97 sayılı Tüzük

Parasal Birliğe ilişkin üçüncü aşamanın başlamasından önce ortak piyasaların işleyişine yönelik çerçeveyi belirlemek ve bu kapsamda getirilecek düzenlemeler paralelinde vatandaşların ve firmaların zamanında gerekli hazırlıkları yapmalarına imkan sağlamak amacıyla söz konusu Tüzük uygulamaya konulmuştur.

Altı maddeden oluşan bu Tüzüğün 1. maddesinde tanımlara yer verilmiş olup, bu maddede "hukuki enstrümanlar"ın; mevzuat ve kanuna dayanan hükümleri, idari işlemleri, mahkeme kararları, sözleşmeleri, tek taraflı hukuki işlemleri, banknot ve madeni paralar dışındaki diğer ödeme araçlarını ve hukuki etkisi olan diğer enstrümanları, ifade ettiği belirtilmiş; bunun dışında bu maddede ayrıca, "katılan ülkeler", "değişim oranları", "ulusal para birimleri", "euro para birimi" tanımlarına yer verilmiştir.

Tüzük'ün 2. maddesinde ise, genel olarak bir hukuki enstrümanda ECU'ya yapılan her referansın, bir euro eşittir, bir ECU oranıyla, Euroya yapılan referans olarak kabul edileceği ve bu uygulamanın 01.01.1999 tarihinden itibaren başlatılacağı belirtilmiştir.

Tüzük'ün 3. Maddesinde de "sözleşmelerin ve hukuki enstrümanların devamlılığı" ilkesine yer verilerek, Euronun uygulamaya konulmasının bir hukuki enstrümanın şartlarında değişikliğe yol açmayacağı veya herhangi bir hukuki enstrümana dayalı olarak bir edimi yerini getirirken aktin taraflarına bir mazeret öne sürme ya da bu sözleşmeyi tek taraflı olarak değiştirme ve feshetme hakkını vermeyeceği hükme bağlanmıştır.

Tüzüğün 4. maddesinde, ulusal paralar ile Euro'nun "değişim oranları"na ilişkin düzenleme getirilmiş, parasal Birliğe üye ülkelerin ulusal paralarının, değişim oranları kapsamında ikame edilerek "bir Euro" olarak kabul edileceği, bir ulusal para biriminden diğerine değişim yapılacak parasal meblağların önce Euro birimine dönüştürüleceği, bu

miktarın üç ondalık hanesinden az olmamak üzere yuvarlanacağı ve daha sonra diğer ulusal para birimine dönüştürüleceği belirtilmiştir.

Daha önce değinilmesine rağmen, bu düzenlemeye yeni bir örnek verilecek olursa, Fransız Frank'ının Alman Mark'ına dönüşümü söz konusu olduğunda, bu işlemde Fransız Frank'ı öncelikle Euroya çevilmekte, daha sonra Euro, Alman Markı'na dönüştürülmektedir. Aynı şekilde Japon yeni'nin Fransız Frank'ına çevrilmesinde de yen öncelikle Euro'ya sonra euro, Fransız Frank'ına çevrilmektedir.

Tüzüğün 5. maddesinde ise "yuvarlama"ya (rounding) ilişkin hüküm bulunmakta, ödenecek veya hesaba geçecek parasal meblağların, Euro birimine çevrildikten sonra herhangi bir küsürat kaldığında bunun en yakın cente aşağı veya yukarı yuvarlanacağı ifade edilmektedir. Euro'nun ulusal para birimine dönüştürülmesinde de benzer yöntem uygulanmaktadır.

4.4.1.2. 03.05.1998 Tarih ve (EC) No 974/98 Sayılı Tüzük

Söz konusu Tüzük, Avrupa Toplulukları Resmi Gazetesinde 11.05.1998 tarihinde yayınlanmış olup 01.01.1999 tarihinden itibaren uygulamaya konulmuştur. Bu tüzük onyed maddeden oluşmaktadır. Tanımlara ilişkin 1. maddede (EC) No: 1103/97 sayılı Tüzük'ten farklı olarak; 01.01.1999 ve 31.12.2001 tarihlerini kapsayan "geçiş dönem" tanımına ve ayrıca bir ulusal para birimi üzerinden mevcut olan borçta yer alan para biriminin Euro para birimi ile değiştirilmesini ifade eden "redenominate" (dönüşüm) açıklamasına yer verilmektedir. Bu işlem dolayısıyla borcun vadesinde ve itibari değerinde herhangi bir değişiklik olmamaktadır.

Tüzükte, 01.01.1999 tarihinden itibaren katılan üye ülkelerin parasının Euro, para biriminin bir Euro olacağı ve bir euronun 100 Cent'e bölüneceği, euro'nun değişim oranları uygulanmak suretiyle katılacak üye Devletlerin her birinin ülke parasının yerini alacağı ve Avrupa Merkez Bankasının ve katılan üye ülke merkez Bankalarının hesap birimi olacağı belirtilmektedir.

Tüzükte, "geçiş dönemine" ilişkin olarak ise, Euro'nun ayrıca değişim oranları uygulanmak suretiyle ulusal para birimlerine de dönüştürüleceği, bu dönemde üye ülkelerin paralarına ilişkin yasa hükümlerinin de uygulanmaya devam edeceği, bir hukuki enstrümanda ulusal para birimine yapılan referansın Euroya yapılmış referans olarak kabul edileceği; üye ülke ulusal paralarının euroya dönüştürülmesi işlemi yapılırken ilgili hukuki enstrümanların değiştirme tarihindeki itibari değerinde herhangi bir değişiklik meydana gelmemesine dikkat edileceği ifade edilmektedir.

Tüzüğün 8. Maddesine göre ise, tarafların anlaşmasına bağlı olarak bir ulusal para cinsinden akdedilmiş herhangi bir hukuki enstrümana bağlı işlemlerin o ulusal para cinsinden yürütülmesine devam edilecek, Euronun kullanılacağını öngören veya Euroya dönüştürülmüş işlemler ise, bu para birimi üzerinden yerine getirilecektir. Hesaptan yapılacak ödemelerde ise, hesabın Euro veya ulusal para birimi üzerinden tutulması mümkün olacak, borçlu ise geri ödemesini Euro veya ulusal para birimi ile yapabilecek ve söz konusu miktar, alacaklının hesabına herhangi bir değer kaybına sebebiyet vermeksizin değişim oranları uygulanmak suretiyle yatırılacaktır.

Tüzüğün 9. Maddesine göre, geçiş döneminde ulusal paralar kendi hükümlerlik alanlarında resmi para birimi olma niteliğini koruyacaklardır.

Tüzüğün 14. Maddesinde de, ulusal paralar üzerinden akdedilmiş hukuki enstrümanlarda ulusal paralarla yapılan referansların geçiş döneminden sonra, diğer bir ifade ile 01.01.2002 tarihinden sonra Euroya yapılan referans olarak kabul edileceği, 15. Maddesinde ise, parasal Birliğe üye ülkelerin ulusal paralarının hukuki statülerini 01.07.2002 tarihine kadar koruyacağı bu sürenin ulusal kanunlarla getirilecek düzenleme ile 01.01.2002 tarihine kadar çekilebileceği hususları yer almaktadır⁸⁷.

⁸⁷ PEKCAN, Erdoğan; a.g.e., ss.69-70.

4.4.2. Euro'nun Sözleşmelere Etkisi

Euro'nun sözleşmelere etkisi incelenmeden önce Türk Hukuku'nda yabancı para kaydı içeren sözleşmeler açısından konuyu açıklamakta fayda bulunmaktadır. Özellikle 1980'li yıllardan itibaren ekonomideki liberalizasyon çerçevesinde, milletlerarası sözleşmeler ve bu bağlamda Hazine Müsteşarlığı tarafından aktedilen sözleşmelerde yabancı para kayıtlarının kullanılması ile konu Türk Hukuku açısından da önem kazanmaya başlamıştır.

Bir milletlerarası sözleşmede tarafların serbestçe yabancı para kayıtlarına başvurup, başvuramayacakları, her bir devletin kendi iç hukuku tarafından düzenlenen bir konudur. Konuya Türk iç hukuku açısından bakıldığında bir milletlerarası sözleşmede tarafların yabancı hesap parası kayıtlarına başvurmalarını engelleyici düzenlemeler olmadığı görülmektedir. Yine 28.12.1983 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 28 sayılı Kararla Türk Hukukunda yabancı ödeme parası kayıtlarının geçerliliği ayrıca kabul edilmiştir.

Yabancı para kayıtları, sözleşmeden doğan borçların ifa tarzı ile ilgili olmayıp doğrudan doğruya borcun esasıyla ilgilidir, dolayısıyla bu tür kayıtların geçerliliğinin de sözleşmenin esasına uygulanacak hukuka tabi kılınmasını gerektirir. Yine yabancı para kayıtlarının geçerliliğinin sözleşmeyi idare edenin hukukuna tabi kılınması tarafların haklı çıkar ve beklentilerine de uygundur. Zira taraflar, kendilerine tanınan sözleşme serbestisi çerçevesinde sözleşme parası ve sözleşmeye uygulanacak hukuk da dahil olmak üzere sözleşmelerinin muhtevasını belirlemektedirler. Durum böyle olduğundan tarafların sözleşmelerinde serbest iradeleriyle belirledikleri sözleşme parasına ilişkin kayıtların geçerliliğinin de yine taraflarca seçilmiş olan hukuk düzenine tabi kılınması gerekecektir⁸⁸.

⁸⁸ TURHAN, Doç. Dr. Turgut, *Milletlerarası Sözleşmelerde Yabancı Para Kayıtları*, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayınları, 1996,s.22.

Bu aşamada yabancı para kaydı içeren sözleşmelerin, Milletlerarası Özel Hukuk'daki yerini belirtmek gerekir. Öncelikle, sözleşmeden doğan borç ilişkilerine uygulanacak hukuk sorunu MÖHUK. Madde 24'de düzenlenmiş bulunmaktadır. Milletlerarası sözleşmelerden doğan para borçlarıyla ilgili uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk sorununu da kapsayan bu düzenlemeye göre;

“Sözleşmeden doğan borç ilişkileri tarafların açık olarak seçtikleri kanuna tabiidir.

Tarafların açık olarak bir kanunu seçmemiş olmaları halinde borcun ifa yeri hukuku, borcun ifa yerinin birden fazla olması halinde borç ilişkisinin ağırlığını teşkil eden edimin ifa yeri hukuku, bu yerin de tesbit edilemediği hallerde ise, sözleşmenin en yakın irtibat halinde bulunduğu yer hukuku uygulanır.”

Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden para birimini Euro'ya dönüştürecek olanlarla yapılmış olan sözleşmeler açısından durumu incelerken Uluslararası Antlaşmalar'ın temel kurallarının bilinmesi konuyu anlamakta daha faydalı olacaktır. Bu genel kurallar ise şöyle sıralanabilir;

- Söze bağlılık ya da ahde vefa ilkesi (Pacta sunt servanda)

Bir antlaşmanın hukuksal etki doğurması, herşeyden önce tarafların bu bağlantılarına saygı göstermeleri ile olanaklıdır. Bu hukuk genel ilkesinin niteliği üzerinde bir takım tartışmalara rastlanmakla birlikte, uygulanan uluslararası hukuk bakımından bu ilkenin geçerliliği herhangi bir tartışmaya yer vermeyecek bir biçimde kabul edilmektedir. Nitekim, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesinin de başlangıç bölümünde bu ilkenin evrensel olarak kabul edildiğini bildirdikten sonra, Pacta sunt servanda başlığını taşıyan 26'ncı maddesi de aynen şöyle kaleme alınmıştır:

"Yürürlükteki her antlaşma tarafları bağlar ve onlarca iyi niyetle uygulanmak zorundadır”.

- Antlaşmaların iyi niyetle uygulanması ilkesi

Genel bir biçimde bu ilke, tarafların bir antlaşmayı saptadıkları amacından saptırmadan uygulamaları gereğini belirtmektedir. Amacı açık bir biçimde saptanmış ve

kullanılan terimleri iyi seçilmiş bir anlaşmanın iyi niyet ilkesine aykırı bir biçimde uygulanmasının ortaya çıkarılması çok büyük sorun olmamakla birlikte özellikle ekonomik antlaşmalarda rastlanılan ve Türkçe "esnek hukuk " diye adlandırılabilir kimi antlaşma hükümlerinin uygulanması bunların iyi niyet ilkesi çerçevesinde değerlendirilmelerine büyük gereksinme göstermektedir.

- Antlaşmaların geriye yürümezliği ilkesi

Bir antlaşmanın hukuksal etkilerinin, ilke olarak, yürürlüğe girdiği tarihte başlayacağı kabul edilmektedir. Nitekim, 1969 Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (madde 28) şu hükmü içermektedir:

"Antlaşmada aksine bir hüküm yoksa ya da başka yollarla bu saptanmamışsa, bir antlaşmanın hükümleri bu antlaşmanın yürürlüğe girmesinden önceki bir işlem ya da eyleme ya da bu tarihten önce ortadan kalkan bir duruma ilişkin olarak bir tarafı bağlamaz".

Uluslararası mahkeme kararları da antlaşmaların ilke olarak geriye yürümezliğini kabul etmektedir. Ancak, yukarıda belirttiğimiz bu genel kurala antlaşmanın açık bir hükmü ile tarafların aykırı davranması olanağı her zaman vardır.

Yukarıda genel hatlarıyla anlatılmaya çalışılan yabancı para kayıtları ve Uluslararası Antlaşmaların temel ilkeleri gözönüne alınarak, konu Euro açısından aşağıdaki şekilde değerlendirilebilir.

Özellikle ülkemizin dış borçlarının yapısı yoğun bir şekilde Avrupa para birimlerini içerir nitelik taşıdığından; geçiş dönemi ve öncesi yapılmış olan sözleşmelere Euro'nun etkisinin bilinmesi gerekmektedir.

3.5.1998 tarih ve 974 sayılı Tüzükle Euro ile Avrupa Birliği'ne dahil üye ülkelerin ulusal paraları arasındaki döviz kurlarının 1.1.1999 tarihinden itibaren geri dönülmez olarak sabitleneceği ve Euro bu sabit kur üzerinden ulusal para birimlerinin

yerine geçeceği, 31.12.1999 ile 31.12.2001 tarihleri arasındaki geçiş döneminde ise ulusal paraların Euro'nun alt para birimleri olarak kabul edileceği belirtilmektedir.

Ayrıca 1.1.1999 tarihinden önce Avrupa Birliği'nin para birimi olan ECU, bu tarihten itibaren bire bir oranında Euro'ya dönüşeceğiinden bu anlamda daha önce ECU cinsinden borçlanmalarda para birimi resmen ortadan kalktığından Euro'ya dönüşmesi gerekecektir.

Böylece 1.1.1999 tarihinden önce yapılmış ve ECU ile borçlanılmış olan antlaşmalarda yapılan düzenleme ile ilgili para birimi tamamen ortadan kalkmış olacağından Türkiye açısından yapılmış olan sözleşmelerde çevrimde bir sorun olmayacaktır.

Geçiş döneminden sonra 1.1.2002'den önce mevcut olan hukuki araçların atıfta bulunduğu ulusal para kayıtları ile 1.1.2002 ve 1.7.2002 tarihleri arasında ulusal para cinsinden yapılan borçlanmalar ya da para ilişkilerine ilişkin sözleşmelerin 1.7.2002 tarihinden itibaren otomatik olarak Euro'ya dönüşeceği kabul edilmekte olup, bu tarihten sonra yapılacak ödemeler yeni duruma tabi olacaktır.

Ancak yukarıda genel çerçevesi çizilen Avrupa Birliği Mevzuatı, Birliğe üye olmayan ülkeleri, dolayısıyla Türkiye'yi bağlamayacağından, Türk Hukuk sistemi dahilinde ECU ve Euro cinsinden yapılmış borçlanmalar ile AB üyesi ülkelerin ulusal paraları cinsinden yapılmış borçlanmalar açısından hem geçiş döneminden önce akdedilmiş sözleşmelere ilişkin olarak ortaya çıkacak tereddüt ve itirazları gidermek, hem de ulusal paraların ve Euro'nun kullanımı ve dönüşümü ile varolan sözleşmelerin durumunu netleştirmek için 27 Şubat 2000 tarihli Resmi Gazete'de "Euro'nun Hukuki Araçlara Etkisi"ni düzenleyen Kanun yayınlanmıştır. Söz konusu Kanun Avrupa Birliği mevzuatı paralelinde uygulamaları Türk Hukuk sistemine adapte eden düzenlemeleri içermektedir⁸⁹.

⁸⁹ Hazine Müsteşarlığı Euro Komitesi; a.g.e., <http://www.hazine.gov.tr /yayin/eurorapor/er-b9.html>

4.4.3. Parasal Birliğin Türk Hukuk Sisteminde Yaratacağı Olası Etki ve Sorunlar

01.01.1999 tarihinden itibaren kullanılmaya başlanan Euro'nun Türk Hukuk sisteminde yaratacağı olası etkiler ve sorunlar mevzuat ve sözleşmeler yönünden ayrı ayrı değerlendirilecektir.

4.4.3.1. Euro'nun Türk Hukuk Mevzuatına İlişkin Olası Etki ve Sorunları

2000-32/25 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ'in 2 (g.,h.) maddesinde efektifin; banknot şeklindeki bütün yabancı ülkeler paralarını, dövizin ise, efektif dahil yabancı parayla ödemeyi sağlayan her nev'i hesap belge ve vasıtaları ifade ettiği belirtilmiştir.

Bu tanımlamaya göre 01.01.1999 - 31.12.2001 tarihleri arasında kaydi para olarak uygulamaya konulacak olan Euro "döviz" olarak; banknot şeklinde tedavüle çıkacağı 01.01.2002 tarihinden sonra ise "efektif" olarak nitelendirilecektir. Euro'nun Türk mevzuatında yaratabileceği sorunların tespitine yönelik mevzuat tarama çalışması sırasında incelenen mevzuatların yabancı para ile ödemeyi düzenleyen hükümlerinin çoğunluğunun Euro'nun uygulamaya konulması ile birlikte sorun yaratmayacağı gözlenmiştir.

Bunun nedeni de bu kanun hükümlerinde genel ifade olarak "döviz" veya "efektif" ifadelerinin kullanılmış olmasıdır. Bu gibi düzenlemelere,

- 4389 sayılı Bankalar Kanunu,
- Özel Finans Kurumları Kurulması Hakkında Karar,
- Mevduat ve Kredi Faiz Oranları Hakkında Karar örnek olarak verilebilmektedir.

Diğer taraftan, aynı şekilde 1211 sayılı Merkez Bankası Kanunu'nda Parasal Birliğe geçiş ile birlikte değiştirilmesine ihtiyaç duyulacak bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Avrupa Merkez Bankasına ilişkin Kanun Tasarısının ".., gerek Topluluk içinde

gerek üçüncü ülkeler bakımından takas ve ödeme sistemlerinin etkili ve sağlam şekilde işletilmesini temin amacıyla AMB(ECB) ve Ulusal Merkez Bankaları tarafından kolaylıklar sağlanabileceği gibi AMB(ECB) yönetmelikler çıkarabilecektir" düzenlemesini içeren 22. maddesi gözönüne alınarak TCMB Kanununa takas ve ödeme sistemlerine ilişkin düzenlemenin TCMB tarafından belirlenebileceğine ilişkin hüküm eklenmesi yararlı olacağı görüşleri ağır basmaktadır.

Böyle bir düzenleme "TARGET" sistemine tamamen uyum sağlayabilecek olan ödeme sistemlerimiz açısından da bir gereklilik oluşturmaktadır. Avrupa Birliği'ne üye olan ve olmayan ülkeler açısından parasal politikaları uygulayacak merkez bankalarının bağımsızlığı da son derece önem taşımaktadır.

Ayrıca, 3182 sayılı eski Bankalar Kanunu'nda da Parasal Birliğe geçiş ile birlikte değiştirilmesini gerektirecek hüküm bulunmadığı, ancak Kanunun genelinde Avrupa Birliğinin 2. Bankacılık Direktifinde ve Bankacılık alanındaki diğer düzenlemelerinde getirilen ilkeler gözönüne alınarak bazı temel değişiklikler yapılmasının uygun olacağı düşünülmektedir.

Diğer taraftan 01.01.1999 tarihinden sonra Avrupa Birliği'ne üye ülkelerin ulusal para birimlerinin Euro'ya çevrilmesinin döviz işlemleri olarak nitelendirilmemesi; aksine aynı paranın farklı biçimleri arasındaki dönüştürme olarak kabul edilmesi gerekeceği düşünülmektedir. Bu durumda bankaların ulusal para birimlerini Euro ile değiştirme işlemlerinde masraf ve komisyon alınıp alınmayacağına veya bu masraflara bankalarca veya ilgili mali kuruluşlarca katlanılacağına ilişkin açıklık getirilmesi gerekecektir⁹⁰.

⁹⁰ GÖNDER, Füsün, Hülya Üstünkaya, Sinem Ünel; "Parasal Birliğin türk Hukuk Sisteminde Yaratacağı Olası Etki ve Sorunlar", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 24, 1998, ss.16-17.

4.4.4. Euro'nun Hukuki Araçlara Etkisi Hakkında Kanun

1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması çerçevesinde 1 Ocak 1999 tarihinde Ekonomik ve Parasal Birlik başlatılmış ve 11 AB ülkesinde Tek Para birimi Euro'ya geçilmiştir. 1 Ocak 1999 – 31 Aralık 2001 tarihleri arasında euro kaydı olarak dolaşıma çıkmış olup 1 Ocak 2002 tarihinde ise euro banknot ve madeni paralar tedavüle çıkacaktır. Bu tarihi müteakiben en geç 2 ay içinde ulusal para birimleri tedavülden kaldırılacaktır.

Türkiye'nin AB ülkeleri ile geleneksel ve kalıcı ticari, mali ve sosyal ilişkileri mevcuttur. Tek para sistemine dahil olan devletlerin ulusal paraları üzerinden, özellikle Alman markı ile işlem gören döviz hesapları, dış ticaret işlemleri, akreditifler, banka garantileri bono ve tahvil ihracı suretiyle özel veya kamu dış borçlanmaları, devletin, bankaların veya üçüncü şahısların yapmış oldukları sözleşmeler gibi uzun vadeli işlemler hacminin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum göz önüne alındığında, vade başlangıcı 1 Ocak 1999 tarihinden önce tek para sistemine katılan devletlerin ulusal para birimleri üzerinden başlamış olan işlemlerin vade tarihlerinin bu tarihten ve özellikle 1 Ocak 2002 tarihinden sonraya sarkması durumunda ortaya çıkabilecek aksaklıkların, anlaşmazlıkların ve bunlardan doğacak bir belirsizlik ortamının giderilmesinde zorunluluk bulunmaktadır.

Bu çerçevede Merkez Bankası bünyesinde Banka dışı ve içinden hukuk otoritelerinin katılımı ile "Euro Hukuk Çalışma Grubu" oluşturulmuştur. Anılan Çalışma Grubu, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğe üye devletlerin ulusal paralarına gönderme yapan hukuki araçlarda meydana gelebilecek sorunların tabi olacağı esas ve usulleri belirlemek amacıyla "Euro'nun Hukuki Araçlara Etkisi Hakkında Kanun Taslağı" hazırlamıştır. Bu çalışmayla, özel hukuka ve kamu hukukuna ilişkin her türlü işlem ve ilişkilerde yeknesaklık ve belirlilik sağlamak, kamu ve özel sektör ile piyasaların ve kişilerin zamanında gerekli hazırlıkları yapmasına olanak tanımak amaçlanmıştır.

Bu çerçevede Merkez Bankası'na 5-8 Kasım 1998 tarihinde uluslararası hukukçuların da katıldığı "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliğinin Doğurduğu Hukuki Sonuçlar" konulu bir sempozyum düzenlenmiş ve Taslak üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır. Kanun Taslağı'na, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu'nun gürüşleri alınarak son şekli verilmiştir. Anılan Kanun Taslağı, Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğünce 5 Ağustos 1999 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur. Kanun Taslağı, Plan ve Bütçe Komisyonu'nda gürüşölmesinin ardından TBMM'ye sunulmuş, 24 şubat 2000 tarihinde kabul edilerek kanunlaşmış ve 27 şubat tarihli ve 23977sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

4.4.4.1. Kanun Taslağının Hazırlanma Gerekçeleri

Euro'nun kullanıma girdiği 1 Ocak 1999 tarihinden önceki dönemde mevcut olup, bir ulusal para birimine gönderme yapan ve bu Kanunda tanımlanan hukuki araçlar, ulusal paraların tedavülden kaldırılacakları en son tarih olan 28 şubat 2002 tarihine kadar aynı hüküm ve sonuçları doğurmaya devam edeceklerdir. Ancak, taraflar anlaşarak hukuki araçların gönderme yaptığı ulusal paraları, bu paraların tedavülden kaldırıldıkları en son tarih olan 28 şubat 2002 tarihinden önce euroya dönüştürebileceklerdir.

1 Ocak 1999 ile 31 Aralık 2001 tarihleri arasındaki geçiş dönemde hukuki ilişkiler ulusal paralar ya da tercihan euro cinsinden kurulabilecektir. Hukuki ilişkinin tarafları anlaşarak, bu dönemde ulusal paraları euroya ya da euroyu ulusal paralara çevirebileceklerdir.

1 Ocak 2002 ile 28 şubat 2002 tarihleri arasında kurulacak hukuki ilişkilerde ulusal paralara yapılan gönderme Euro'ya gönderme sayılacaktır. 1 Ocak 2002 tarihinden önceki dönemde mevcut olan hukuki araçların gönderme yaptığı ulusal para kayıtları ile 1 Ocak 2002 ile 28 şubat 2002 tarihleri arasında ulusal paralar üzerinden kurulan ve bu dönemde euroya gönderme yapılmış sayılan hukuki ilişkilerdeki ulusal

para kayıtları ise 28 Şubat 2002 tarihinden itibaren otomatik biçimde euroya dönüşecektir.

Euro'nun kullanıma girdiği 1 Ocak 1999 tarihinden önceki dönemdeki hukuki araçların gönderme yaptığı ECU cinsinden meblağların ECU'nun resmen yürürlükten kalktığı bu tarihten itibaren bire bir oranında euroya dönüşmesi gerekecektir.

Dolayısıyla bu Kanun ile, euronun kullanıma girmesi nedeniyle 1 Ocak 1999 tarihinden önce tesis edilmiş olmakla beraber bu tarihten sonra da hükümlerini sürdürecektir olan hukuki araçlar ile euronun kaydi para şeklinde kullanıma girdiği 1 Ocak 1999 tarihinden veya banknot ve madeni para şeklinde tedavüle çıkarıldığı 1 Ocak 2002 tarihinden veya ulusal paraların tedavülden kaldırıldıkları en geç 28 Şubat 2002 tarihinden sonra, 7 Şubat 1992 tarihinden imzalanmış bulunan "Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma" uyarınca 1998 yılının Mayıs ayından itibaren tek para sistemine dahil olan Avrupa Birliğine üye devletlerin ulusal paralarına veya Avrupa Topluluğunun hesap birimi olarak da kullanılan kur sepeti olan ECU'ya gönderme yapan hukuki araçların tabi olacağı esas ve usuller belirlenmiştir. Bu suretle, Avrupa ve dünya piyasalarının yeni rezerv parası olarak kabul görecektir euro karşısında, bu paranın kullanıma giriş özellikleri hesaba katılarak özel hukuk ve kamu hukukuna ilişkin her türlü işlem ve ilişkilerde yeknesaklık ve belirlilik sağlanması, kamu ve özel sektör ile piyasaların ve kişilerin gerekli hazırlıkları yapmaları amaçlanmıştır.

Sonuç olarak, Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'ne üye devletlerin ulusal paralarına gönderme yapan hukuki araçların hüküm ve sonuçlarında euronun kullanıma girmesi nedeniyle meydana gelebilecek değişiklikleri açıklığa kavuşturmak ve bu kapsamda ulusal para taleplerine ilişkin olarak mahkemelerimizin görev alanına giren davalarda mahkemelerimizin görevlerini kolaylaştırmak, bilirkişilik müessesesine ihtiyaç duyulmadan daha seri yargılama imkanı tanımak, yargılama sırasında davacının ve davalının bu konudaki haklarını açıkça belirlemek ve özellikle yargılama sonucunda ulusal paraların tedavülden kaldırıldıkları tarihten sonra verilecek kararlarda bu konuda doğabilecek tereddütlere çözüm getirmek ve uygulamada yeknesaklığı sağlamak amacıyla bir düzenleme getirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

4.4.4.2. Kanun Maddeleri

EURO'nun Hukuki Araçlara Etkisi ile Akaryakıt Tüketim Vergisi Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, Kanun No. 4538 Kabul Tarihi: 24.2.2000

MADDE 1.- Bu Kanunun amacı, "Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma" uyarınca tek para sistemine dahil olan Avrupa Birliğine üye devletlerin ulusal paralarına veya ECU'ya gönderme yapan hukuki araçların, EURO'nun kullanıma girmesi nedeniyle ortaya çıkabilecek sonuçlar bakımından tabi olacağı esas ve usulleri belirlemektir.

MADDE 2.- Bu Kanun, EURO'nun kullanıma girmesinin tek para sistemine dahil olan devletlerin ulusal paralarına veya ECU'ya gönderme yapan hukuki araçlar üzerindeki etkilerini kapsar.

MADDE 3.- Bu Kanunda yer alan;

- a) EURO: Avrupa Birliğini Kuran Antlaşma uyarınca tek para sistemine dahil olan Avrupa Birliğine üye devletlerin parasını,
- b) ECU veya Avrupa Para Birimi: Avrupa Birliği Konseyinin 22.12.1994 tarihli ve 3320/94 sayılı EC Tüzüğü ile tanımlanan Avrupa Topluluğunun hesap birimi olarak da kullanılan ve 1.1.1999 tarihinden itibaren yürürlükten kalkmış olan kur sepetini,
- c) Ulusal para birimleri: Tek para sistemine dahil olan üye devletlerin kendi para birimlerini,
- d) EURO'nun kullanıma girdiği tarih: Tek para sisteminin başlangıç tarihi olan 1.1.1999 tarihini,
- e) Hukuki araçlar: Hukuki ilişkileri kuran veya düzenleyen veya etkileyen kanun ve diğer mevzuat hükümlerini, yargı kararlarını, idari işlemleri, tek taraflı hukuki işlemleri, sözleşmeleri, sermaye piyasası araçlarını, kıymetli evrakı, ödeme sistemleri araçlarını, diğer ödeme araçlarını ve hukuki sonuç doğuran diğer her türlü işlemleri, ifade eder.

MADDE 4.- Kanunlarda ve diğer mevzuatta ulusal para birimlerine yapılan bütün göndermeler, ulusal paraların tedavülden kaldırıldıkları tarihten itibaren, Avrupa Birliği tarafından geri dönülmez şekilde sabitlenerek belirlenen ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından da ilan edilen değişim oranı uygulanarak EURO'ya yapılmış olarak kabul edilir.

EURO'nun kullanıma girmesiyle, hukuki araçlarda ECU'nun 3'üncü maddenin (b) bendinde yapılan tanımına gönderme yapıldığı takdirde, ECU bire bir oranında EURO'ya dntőr. Hukuki araçlarda ECU'ya yapılan göndermeler, taraflarca aksi kararlaőtırılmadıęı takdirde, Avrupa Topluluğunda hesap birimi olarak da kullanılan kur sepetine gönderme olarak kabul edilir.

MADDE 5.- EURO'nun kullanıma girmesi veya ulusal para birimlerinin tedavülden kaldırılarak tek para sistemine dahil Avrupa Birliğine ye devletlerde EURO'nun tek para birimi olma niteliğini kazanması veya ulusal para birimi ya da ECU için belirlenen faiz oranının veya oran belirleme yönteminin değişmesi, mevcut sözleşmenin veya diğer hukuki işlemlerin taraflarından birine, sözleşmeyi veya hukuki işlemi tek taraflı olarak değiştirme veya fesih hakkını vermez.

MADDE 6.- Ulusal paranın tanımı, o parayı ihraç eden devletin hukukuna tabidir. EURO'nun tanımı Avrupa Birliği hukukuna tabidir.

Paranın borcun kapsamı üzerinde meydana getireceği etkiler, borç iliőkisine uygulanacak hukuk tarafından belirlenir.

Ödemenin hangi parayla yapılması gerektiği ödeme yeri hukukuyla belirlenir.

MADDE 7.- Bu Kanun kapsamında:

- a) Ulusal para birimlerinin EURO'ya dntőtrlmesine ilişkin işlemler ile bu işlemlerin yapılması sırasında her ne nam altında olursa olsun lehe alınan paralar hakkında 13.7.1956 tarihli ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu hükümleri,
- b) EURO'nun kullanıma girdiği tarihten önce veya sonraki dönemde ulusal para birimi cinsinden akdedilmiş sözleşmeler ile gerçekleştirilmiş diğer hukuki işlemlerde ulusal para birimine, komisyon, faiz ve diğer masraflara gönderme yapan hükümlerin EURO

cinsinden değiştirilmesi için dzenlenecek kağıtlar hakkında 1.7.1964 tarihli ve 488 sayılı Damga Vergisi Kanunu ile 2.7.1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu hıkümleri,
Uygulanmaz⁹¹.

4.5. Euro'nun Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri

Tek ve güçlü bir devlet olmaya aday Avrupa Birliği' nin tek para birimine geçmesiyle birlikte, Türkiye'nin dış ticaretinin bir çok açıdan etkilenmesi söz konusudur. Türkiye'nin dış ticareti üzerinde olabilecek muhtemel etkilerin temel belirleyicileri kısaca 5 grupta toplanabilir. Önemli bir bölümü Türkiye' nin dışında oluşan faktörlerden birincisi, onbir APB üyesinin Euro'ya geçiş süreci boyunca izleyeceği yoldur. Bu yol ne kadar düz ve sorunsuz ya da ne kadar sorunlu olursa AB reel sektörü üzerinde yaratacağı etkilerde o derece farklı olacaktır. İkinci belirleyici, birinciyle de bağlantılı olarak AB'nin izleyeceği para ve maliye politikalarıdır. Üçüncü temel belirleyici onbir üye ülkenin özellikle ekonomik ve sosyal yapısının göstereceği değişim olacaktır. Dördüncü temel belirleyici AB'nin özellikle de onbir ülkenin dışında kalan dünyanın bu oluşuma göstereceği tepkidir. Sıralanan dört belirleyicinin hepsi dışsal etkide bulunmaktadır, beşincisi belirleyici içseldir ve bu da Türkiye'nin bunlardan etkilenerek ya da bunlarla etkileşim halinde olarak izleyeceği, kısa vade de ticaret politikaları ve orta-uzun vade de yapısal bir takım değişimleri içerecek politikalarıdır⁹².

4.5.1.Euro'nun Türkiye Dış Ticaretine Etkileri

Ekonomik ve Parasal Birliğin iki önemli nedenle Türk ekonomisini diğer birçok üçüncü ülke ekonomisine göre daha fazla etkilemesi beklenmektedir. Bunun iki önemli nedeni vardır. Nedenlerden birincisi, Türkiye ile AB arasındaki ekonomik ilişkilerin yoğunluğudur. Bir bütün olarak AB ülkeleri Türkiye'nin bir numaralı ticaret ortağı konumundadır. Daha dar anlamda, Türkiye toplam ithalatının %43'ünü, ihracatının ise %39'unu euro bölgesi ülkeleri (tek paraya katılan 11 AB üyesi ülke) ile yapmaktadır.

⁹¹ <http://www.tcmb.gov.tr/>

⁹² EGE, Yavuz; **Avrupa Tek Para Sistemi Konusunda TŪSİAD Semineri**, 22 Mayıs 1998, İstanbul, [http:// www.tusiad.org.tr/turkish/main/frame_rapor.html](http://www.tusiad.org.tr/turkish/main/frame_rapor.html)

Tablo XI :Türkiye'nin Dış Ticareti ve AB'nin Payı

Milyon \$	Genel					Avrupa Birliği					AB'nin Payı (%)		
	İhracat	Değ (%)	İthalat	Değ (%)	İhr/İt h	İhracat	Değ (%)	İthalat	Değ (%)	İhr/İt h	İhracat	İthalat	Hacim
1993	15,348	---	29,429	---	52.2	7,288	---	12,950	---	56.3	47.5	44.0	45.2
1994	18,105	18.0	23,270	-20.9	77.8	8,634	18.5	10,279	-20.6	84.0	47.7	44.2	45.7
1995	21,636	19.5	35,707	53.4	60.6	11,078	28.3	16,860	64.0	65.7	51.2	47.2	48.7
1996	23,224	7.3	43,626	22.2	53.2	11,548	4.2	23,138	37.2	49.9	49.7	53.0	51.9
1997	26,261	13.1	48,559	11.3	54.1	12,248	6.1	24,870	7.5	49.2	46.6	51.2	49.6
1998	26,974	2.7	45,921	-5.4	58.7	13,498	10.2	24,075	-3.2	56.1	50.0	52.4	51.5
1999	26,588	-1.4	40,692	-11.4	65.3	14,333	6.2	21,419	-11.0	66.9	53.9	52.6	53.1
1999*	1,883	---	2,227	---	84.6	1,014	---	1,093	---	92.8	53.9	49.1	51.3
2000*	1,993	5.8	3,223	44.7	61.8	1,139	12.3	1,506	37.8	75.6	57.2	46.7	50.7

(*) Ocak

Kaynak: DTM, DİE : <http://www.dtm.gov.tr/ab/rakamlar/dticaret.htm>.

Türkiye ise AB ülkelerinin sekizinci en büyük ticaret ortağıdır. Ayrıca Türkiye 'ye gelen yabancı sermayenin, turistlerin ve işçi dövizlerinin büyük bölümü AB kökenlidir. Aslında bunlar bugün AB üyeliğine aday diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için de büyük ölçüde mevcut olan hususlardır. Fakat Ekonomik ve Parasal Birliği Türkiye açısından belki daha da önemli kılan ikinci neden henüz söz konusu ülkeler için geçerli değildir ki, bu da 1.1.1996 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Birliği'dir. Gümrük Birliği uyarınca Türkiye AB menşeli sanayi ürünlerine uyguladığı gümrük vergilerini ve kotaları kaldırmış; OGT'yi benimsemiş ve rekabet, dış ticaret, standarsizasyon gibi alanlarda çok ciddi uyum çalışmaları gerçekleştirmiş durumdadır.

Bu nedenlerle, euro'nun Türkiye'de diğer ülkelerden daha fazla hissedilmesi muhtemel olan etkilerini dolaylı ve dolaysız etkiler olarak iki grupta toplamak mümkün görünmektedir.

Dolaylı etkiler, daha çok AB ile Türkiye arasındaki dış ticaretin ve diğer ekonomik ilişkilerin yoğunluğu nedeniyle görülebilecek olan etkilerdir. Euro ile 'ona katılacak AB ülkelerinde faizlerin düşmesi, yatırımların artması ve büyümenin hızlanması beklenmektedir. Eğer bu gerçekleşirse, Türkiye olumlu gelişmelerden pay alabilir.

Dolaysız etkiler ise daha çeşitli ve karmaşık biçimlerde karşımıza çıkabilir. Euro herşeyden önce Türkiye'de izlenen döviz kuru ve para politikalarında değişiklik yapılmasını gerekli kılacaktır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) döviz kuru politikasını belirlerken, artık Amerikan Doları yanında Alman Markı'nı değil euro'yu nazara alacaktır. Euro'nun uluslararası rezerv para olma özelliği arttıkça TCMB döviz rezervleri içindeki payı da doğal olarak yükselecektir. Aynı olgu dış ticarete de yaşanacak ve Türk dış ticaretinde euro ile faturalama ve ödemelerin payı Amerikan Doları aleyhine genişleyecektir⁹³.

Euro'nun dış değerinin direkt olarak etkilediği dış ticaretimize bakacak olursak; EURO'nun geçen yılın aynı dönemine göre dolar karşısında yüzde 10'un üzerinde değer kaybetmesi, bir taraftan Avrupa'ya yapılan ihracatın dolar olarak küçülmesine sebep olurken, diğer taraftan da Avrupa'da, Türk tekstil ve hazır giyim ürünleri başta olmak üzere, Türk mallarının rekabet gücünü azaltmasıyla karşılaşmaktayız. EURO'nun dolar karşısında değer kaybetmeye devam etmesi durumunda bu olumsuz baskının daha da arttırması beklenmektedir.

2000 yılı Ocak ve Şubat aylarında, dolar/Euro paritesinde Euro aleyhine yaşanan gelişme nedeniyle, Euro bölgesi olarak tanımlanan Batı Avrupa pazarında yaşanan ihracat kaybı nominal olarak, bir önceki yılın aynı dönemi itibariyle, sırasıyla yaklaşık 170 ve 175 milyon dolar olmak üzere toplam 345 milyon dolar düzeyindedir.

⁹³ TÖRE, Nahit , "Ekonomik ve Parasal Birlik'in Türk Ekonomisi Üzerindeki Muhtemel Etkileri", **Güncel Avrupa Dergisi**, Eylül-Aralık 1998.

Aynı şekilde, ithalatta bir gelir etkisi söz konusu ise de, bu etki, rekabet gücü kaybı nedeniyle yeniden yüksek ithalat artışı olarak ortaya çıkmaktadır. EURO'nun dolar karşısındaki değerinin önümüzde süreçte geçen yılki düzeyine yükselme olasılığı oldukça zordur. Bu nedenle, önümüzdeki döneme ait Avrupa'ya dönük ihracat gelişmeleri, bu paritenin etkisinde kalacaktır. Olumlu yöndeki bu etki, ihracata ortalama yüzde 10 menfi katkı şeklinde kendini gösterecektir⁹⁴.

4.5.2. Euro'nun Türkiye'nin Dış Finansmanına Etkileri

4 Ocak 1999 tarihinden itibaren işlem görmeye başlayan yeni para birimi Euro'nun Türkiye'nin dış borç yapısında önemli etkilerinin olacağı açıktır. Bu etkiler özellikle Euro'nun tam olarak işlem görmeye başlayacağı 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren daha belirgin bir şekilde hissedilecektir.

Türkiye'nin dış borçlarının kompozisyonuna bakıldığında, özellikle orta vadeli dış borçlarda Amerikan Doları ve Japon yeninin ağırlığının AB ülkeleri paralarına oranla çok daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Euro ile bu kompozisyonun da değişmesi beklenebilir. Çünkü euro AB içinde mali piyasaların bütünleşmesini sağlayarak, işlem ve borçlanma maliyetlerini düşürecek; bu da Türkiye gibi ülkelerin, derinliği ve likiditesi artacak Avrupa mali piyasalarından daha ucuza ve daha kolay borç bulmasına yarayacaktır.

Dış finansman imkanlarımızın da önemli bir bölümü Avrupa Birliği ülkelerinden karşılanmaktadır. Türkiye'nin döviz cinsine göre orta ve uzun vadeli dış borç yapısı incelendiğinde, dış borcun 1999 yılının üçüncü çeyreği itibariyle %47'sinin ABD Doları, %32.6'sının Alman Markı, %9.5'inin Japon Yeni, %1.5'inin Fransız Frangı, %0.8'inin Hollanda Florini, %0.8'inin İngiliz Sterlini, %1.1'inin İsviçre Frangı ve %8.5'inin ise %6.5'inin diğer para birimleri cinsinden olduğunu görmekteyiz. Mevcut kompozisyon çerçevesinde, ülkemiz 1997 yılında Dünya Bankası'nın tanıdığı çevrim opsiyonunu kullanarak yaklaşık 1.1 milyar ABD Doları karşılığı Japon Yeni

⁹⁴Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Dış Ticaretin 2000 Yılı Nisan Ayı İtibariyle Görünümü**, <http://www.dtm.gov.tr/ead/1999yiliveOcak%20.htm>

yükümlülüklerini ABD Doları ve Alman Markı'na (Euro) çevirmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla, dış borç portföyünde Euro cinsinden yükümlülüklerimizin payı daha da artmış bulunmaktadır.

30 Eylül 1999 tarihi itibariyle, Türkiye'nin Euro'ya dönüşen dövizlerden sağladığı (Hazine Garantililer dahil) orta-uzun vadeli toplam kamu borcu stoğu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo XII: 30.9.1999 İtibariyle Orta-Uzun Vadeli Kamu Sektörü Dış Borç Stoğu⁽¹⁾

Dövizler	Miktar (USD Karşılığı)	Euro Cinsinden Stok İçindeki Payı	Toplam Kamu Sektörü İçindeki Payı
EURO'ya dönüşen krediler⁽²⁾	13,327,108,891	% 100.00	% 33.96
ATS	368,469,339	% 2.76	% 0.94
BEF	123,434,839	% 0.93	% 0.31
DEM	10,202,354,390	% 76.55	% 26.00
ESP	0	% 0.00	% 0.00
PTE	0	% 0.00	% 0.00
EUR (ve ECU)	1,716,316,851	% 12.88	% 4.37
FIM	4,184,207	% 0.03	% 0.01
FRF	766,469,575	% 5.75	% 1.95
IEP	482,836	% 0.00	% 0.00
ITL	3,566,697	% 0.03	% 0.01
LUF	103,448	% 0.00	% 0.00
NLG	141,726,708	% 1.06	% 0.36
USD cinsinden sağlanan krediler	16,500,867,782		% 42.05
JPY cinsinden sağlanan krediler	6,847,950,453		% 17.45
DİĞER⁽³⁾	2,567,737,436		% 6.54
TOPLAM KAMU SEKTÖRÜ	39,243,664,563		% 100.00

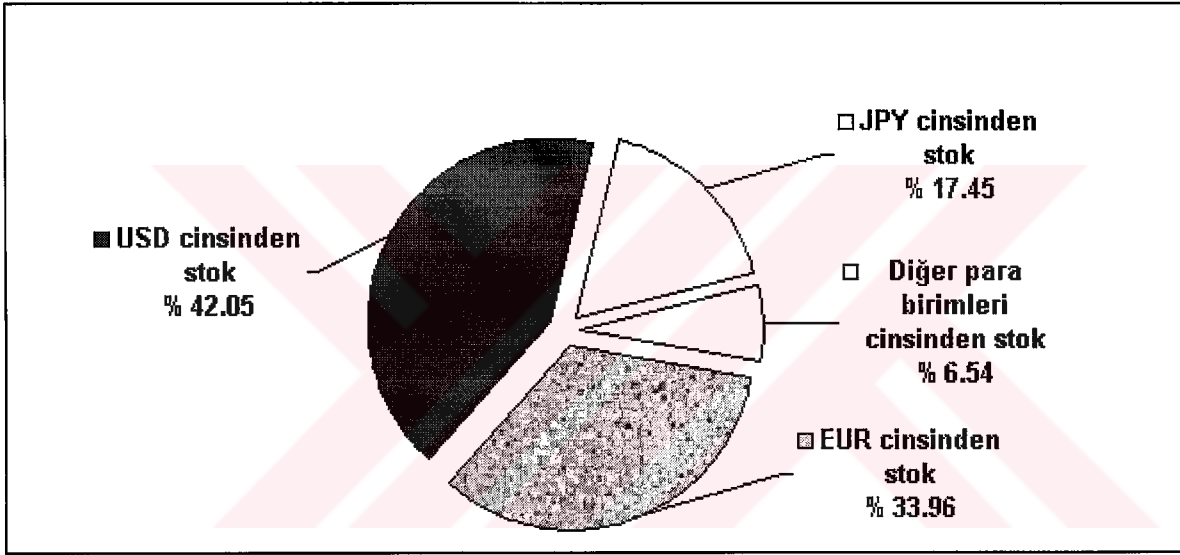
Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

(1) Geçici. tüm miktarlar 30.9.1999 tarihli kur kullanılarak ABD Doları'na çevrilmiştir.

(2) Euro cinsinden alınan veya Euro'ya dönüşen dövizlerden sağlanan krediler toplamı.

(3) Euro, Euro'nun alt para birimleri, ABD Doları ve Japon Yeni dışındaki dövizlerden sağlanan krediler toplamı

Kredilerin orijinal para birimlerine göre orta ve uzun vadeli kamu dış borç stoku, üç ana kategoride incelenebilir. Bu kategoriler Euro, ABD Doları ve Japon Yeni'dir. Yukarıdaki grafikte bu üç kategorinin yüzdesel dağılımına yer verilmektedir. Buna göre, ABD Doları cinsinden alınan krediler %42.05, Euro cinsinden alınan veya Euro'ya dönüşen krediler %33.96 ve Japon Yeni cinsinden krediler ise %17.45'lik bir paya sahiptir. Bu para birimleri dışındaki döviz cinslerinin payı ise %6.54'dür. Euro cinsinden kredilerin payının ABD Doları cinsinden kredilerin payına yaklaşıyor olması Euro cinsinden yükümlülüklerimizin dış borç stoğumuzdaki büyüklüğünü göstermesi açısından önemlidir.

Şekil 24. Orta-Uzun Vadeli Toplam Kamu Dış borç Stokunun Para Birimlerine Göre Ayrımı

Kaynak: T.C.Hazine Müsteşarlığı

1998 yılında, ABD Doları piyasası özellikle gelişmekte olan ülkeler için sınırlı borçlanma imkanları sunarken, Euro cinsinden tahvil ihraçları, toplam ihraçların önemli bir bölümünü teşkil etmiştir. ABD Doları piyasasındaki yatırımcıların, 1997 senesinden beri ardarda yaşanan krizlerden sonra, gelişmekte olan ülkelere yatırım yapma konusunda çekingen bir tavır aldıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanında, ABD Doları ve Euro cinsinden ihraçların ikincil piyasada fiyatlandırma farklılıklarına rağmen, Avrupalı

yatırımcılar, Amerikalı yatırımcılara nazaran daha esnek olmaları, Avrupa Para Birliği alanında faiz oranlarının düşmesi ve döviz arbitrajı imkanının ortadan kalkması sebebiyle, söz konusu ülkelerin Euro cinsinden ihraçlarına oldukça büyük ilgi göstermişlerdir.

Türkiye'nin uluslararası sermaye piyasalarında faaliyete başladığı 1988 yılından 7 Nisan 2000 tarihine dek gerçekleştirdiği ihraçlar incelendiğinde, tahvil ihraçlarının başlıca dört para biriminde (Alman Markı (%30), ABD Doları (%30), Japon Yeni (%24), Euro (%16), diğer (%1)) yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye'nin geri ödemesi yapılmamış tahvil portföyü ise %31 Alman Markı, %29 ABD Doları, %24 Euro, %15 Japon Yeni, %1 İngiliz Sterlini, %1 İtalyan Lireti'nden oluşmaktadır. Söz konusu portföy içerisinde Japon Yeni'nin ağırlığının azalırken Euro'nun payının giderek arttığı gözlemlenmektedir.

1999 Şubat ayında gerçekleştirilen, daha sonra iki artırımla 1 milyar Euro'ya çıkarılan ve Ağustos ayında gerçekleştirilen 400 milyon Euro tutarındaki tahvil ihraçlarımızın Alman Markı ihraçlarında olduğu gibi bireysel yatırımcı tabanı tarafından desteklendiği gözlenmiştir. Ancak, daha sonra 1999 yılının Kasım ayında ihraç ettiğimiz 7 yıl vadeli ve 2000 Ocak ayında ihraç ettiğimiz 10 yıl vadeli tahviller ile Avrupa'daki kurumsal yatırımcılara da ulaşılarak bu piyasadaki yatırımcı bazı genişletilmiştir. En son olarak 2000 yılının Mart ayında ihraç ettiğimiz tahviller uluslararası piyasalarda yaşanan dalgalanmalara rağmen ikinci piyasa maliyetlerinin altında gerçekleştirilmiştir. Hazine Müsteşarlığı tarafından yurtdışında satılmak üzere Euro cinsinden çıkarılan 600 milyon nominal değerdeki tahviller, dünden itibaren İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem görmeye başlamıştır. İMKB Yönetim Kurulu tarafından Uluslararası Pazar Uluslararası Tahvil ve Bono Piyasası'nda işlem görmek üzere kota alınan sözkonusu tahviller, 5 yıl vadeli ve yıllık yüzde 7.75 faizlidir⁹⁵.

⁹⁵ **Dünya Gazetesi**, "Euro tahvilleri İMKB'de", 20 Nisan 2000.

1999 yılında ve 2000 yılının başında yaptığımız tahvil ihraçları ile piyasasında gerek etkin bir getiri eğrisi oluşturulmuş, gerekse coğrafik ve yatırımcı türü açılarından daha geniş bir dağılım elde edilmiştir.

Ancak;

- Euro para biriminin piyasada iyice yerleşmesi,
- Muhafazakar Avrupalı yatırımcıların (özellikle Fransa, Hollanda ve Kuzey Avrupa ülkelerindeki) yüksek getirili tahvillere ilgisinin artması,
- Türkiye'nin ekonomik ve politik durumunun kredi notlarından bağımsız olarak yatırımcılara açıklanması

Euro piyasasında tahvil ihraçlarını daha geniş yatırımcı tabanını hedefleyerek daha düşük maliyetle gerçekleştirmemize olanak verecektir. Söz konusu piyasada ağırlıklı olan kurumsal yatırımcı talebinin ülkemiz tahvil ihraçlarına yönelmesi, tahvillerimizin ikincil piyasa performansını olumlu yönde etkileyecektir⁹⁶.

4.6. Euro'nun Firmalar Üzerindeki Etkileri

Bu bölümde Euro'nun firmalar üzerindeki etkilerini incelemeye önce firmaların Euro'ya geçiş süresi, firmaların Euro kullanımındaki eğilimleri, euro'yu kullanmaktaki veya ertelemekteki nedenleri incelenecektir.

Firmaların Euro'ya geçiş süreci ile ilgili bilgiler aktarıldıktan sonra sırasıyla Euro'nun firmalar için ticaret yaratıcı etkisi, fiyat ve rekabet açısından yarattığı etki, pazarlama tekniklerine getirdiği yenilikler, insan kaynakları ve organizasyon yapısına olan etkileri ve tüketiciler üzerindeki yansımaları incelenecektir.

4.6.1. Firmaların Euro'ya Geçiş Tarihi

Madrid zirvesinde benimsenen görüşle, 3 yıllık geçiş dönemi boyunca ulusal para birimlerinin ve/veya Euro'nun ödeme aracı olarak kullanılabilmesini, kontratların her iki para cinsi üzerinden yapılmasının mümkün olduğunu, milli para cinsinden yapılacak referansların Euro cinsinden yapılacak referanslar arasında yasal olarak bir

⁹⁶ T.C. Hazine Müsteşarlığı Euro Komitesi; a.g.e., <http://www.hazine.gov.tr/yayin/eurorapor/er-b5.html>

fark bulunmadığı ve ödemelerin her iki para cinsi kullanılarak yapılabileceği, sözleşmelerden doğan borçların ödenmesinde Euro'nun kullanılması ya da tersi konusunda herhangi bir zorlamanın yapılamayacağı ilkesi benimsenmiştir.

4.6.1.1. Euro'ya Geçişte Yasal Süre

Euro'ya geçişte yasal süre 1 Ocak 1999'da başlamıştır. Fakat firmaların Euro'ya bu tarihte geçme zorunluluğu bulunmamaktadır ve anlaşılabilir pratik ve psikolojik nedenlerle bir süre milli paraları kullanmaya devam etmeleri beklenmektedir. Bununla birlikte Euro'ya geçişe yönelik hazırlıklarını zorunlu tamamlama tarihi olan 31 Aralık 2001'den önce tamamlamaları,

- gerek geçiş maliyetlerini azaltmak
- gerekse Euro'ya geçişten sonra belirecek olan ticari olanaklardan azami yarar sağlamak bakımından önem taşımaktadır. Firmaların Euro'ya geçiş zamanını belirlemelerinde piyasaların ve tüketicilerin tercihleri de rol oynamaktadır.

Firmalar "Zorlama Yok - Engelleme Yok " olarak adlandırılan ilke uyarınca 2002 yılı başına kadar Euro'yu kullanma konusunda serbest olacaklardır ve her firma temelde iki yaklaşımdan birini seçmek durumundadır. Bunlar;

- Ocak 2002'de bir kerede tam anlamıyla tek paraya geçişi tamamlamak ya da;
- Geçiş döneminde Euro'yu bazı işlemler için kullanmaktır.

Hentüz değişimi gerçekleştirilmemiş ekonomik birimlerle işlem yapmak zorunda olan firmalar ikinci alternatifi seçeceklerdir. Bu durum kaçınılmaz olarak firmaları en azından bazı işlemleri için aynı anda iki sistemin de birlikte çalışmasını gerektirecektir.

4.6.1.2. Firmaların Eğilimleri

Bir değişim stratejisi geliştirirken firma yöneticilerinin, geçiş döneminde Euro kullanmanın firmaları için avantaj ve maliyetlerini dikkatlice tartmaları gerekmektedir. Avantajların maliyetlere oranı, sektörel aktiviteye ve uluslararası işlem yapma derecesine bağlı olarak firmadan firmaya değişiklik gösterecektir

Euro'ya dönüşüm konusunda firmalar değişik hızda hareket etmektedirler. Oluşturulmuş değişim senaryolarına dayanarak firmalar üç geniş gruba ayrılabilir:

- i. **Tam ve çabuk değişimi benimseyenler :** Bazı çok-uluslu firmalar Euro'ya 1 Ocak 1999 itibariyle geçme eğilimlerini ortaya koymuşlardır. Tüm dahili muhasebe ve raporlamalarını ve vergi bildirimlerini Euro cinsinden yapmak ancak küçük alıcılarla, halk geneli ve personelle olan ilişkilerinde ulusal paraları kullanmak üzere hazırlanmaktadır.
- ii. **Değişimi Ocak 2002' ye erteleyenler:** Bu daha çok KOBİ'ler ve yerel piyasalarda işlem yapan firmaların stratejisidir. Bu firmalar Euro'yu, geçiş döneminde kullanma eğiliminde olamayıp, ulusal paraları kullanacakları yönünde açıklamalarda bulunmaktadırlar. Ancak büyük firmaların Euro'ya geçişte erken davranması bu firmaları da teşvik edebilecektir.
- iii. **Kısmi Euro kullanıcıları:** Euro'yu, finans işlemleri, sınır ötesi ticaret, uzun dönemli projeler gibi bazı aktiviteleri için kullanmak isteyen, bunun yanısıra hesaplarını ve perakende işlemlerini ulusal paralarla yapmayı arzulayan orta ölçekteki firmalar bu grupta yer almaktadır ve bu firmalar Euro'ya geçişi 1 Ocak 2002'de yapacaklardır⁹⁷.

4.6.1.3. Firmaların Geçiş Döneminde Euro Kullanma Nedenleri :

- i. **Euro'lu mali piyasaların kullanımı:** Birçok firma sermaye piyasalarında aktif durumdadır ve Euro kullanımını süratle sağlayabilecek mali piyasalardaki gelişmeler bu firmaları etkileyecektir. Parasal birliğin oluşması, yeni bir uluslararası para biriminin yaratılmasını gündeme getirecektir. Parasal birliğin boyutu Euro ile çalışan piyasaların ulusal para birimleriyle çalışan halihazırdaki piyasalardan daha derin ve likit olacağını göstermektedir. Bu durum yeni mali enstrümanların oluşmasına yol açacaktır. Yüksek likidite ve ilave yeni finansal

⁹⁷ European Communities; **Your Business and the Euro a strategic guide**, Belçika, 1999,ss43-46.

araçlar firmalar için daha düşük kaynak maliyeti anlamına gelmektedir. Firmalar bu yüzden, finansal aktiviteleri gözönüne aldığıında, Euro'ya geçişi çabuklaştırmayı arzulaayabilirler.

- ii. Parasal Birlik içinde basitleştirilmiş ticaret ve yatırım:** Tek para, parasal birliğe üye olan ülkeler arasındaki değişim riskini ortadan kaldıracaktır. Birlik içinde ticaret ve yatırım yapan firmalar işlemleri tek parayla yürütmeyi daha uygun bulabilirler.
- iii. Basitleştirilmiş dahili muhasebe ve raporlama:** Bugün bazı çokuluslu şirketler şube hesaplarını tek bir para birimi üzerinden muhasebeleştirirken, bazıları her bir şubenin yerleşik olduğu bölgenin para birimini kullanmaktadır. Euro dahili muhasebe ve raporlama gereksinimlerini tek bir sınıflandırma kullanılması yoluyla basitleştirmeyi sağlayacaktır. Bazı firmalar bu avantajı erken geçiş döneminde elde etmeyi tercih edebilirler.
- iv. Rekabet ve erken hareket yarar sağlar:** Firmanın işlem yaptığı piyasaya dayalı olarak; geçiş döneminde mal ve hizmetleri Euro cinsinden sipariş verebilmek ticari bir avantaj olabilir. Bu durum bankacılık ve finans sektöründe açıkça görülebileceği gibi, herhangi başka bir sektör için de geçerli olabilir. Euro'yu benimsemek de firmanın imajı açısından önemli olabilir. Parasal birlik yaklaştıkça, piyasalar firmaları Euro için yaptıkları hazırlıkların kalitesine göre yargılayacaklardır Piyasalar firmaların geç hareket ettiklerini veya etkin olmadıklarını düşünürlerse, düşük hisse fiyatları ya da yüksek kredi riskleri yoluyla cezalandırabilirler.
- v. 2002'den sonra vadesi dolan projeler:** Firmalar 2002'den sonra vadesi dolacak olan projelerin hesaplarını Euro cinsinden tutabilirler ve böylece gereksiz bir yeniden dönüşüm muhasebeleşirmesinden kaçınabilirler.
- vi. Lojistik ve personel darboğazından kaçınma:** Firmalar özellikle de büyük firmalar Euro'ya adapte edilmesi zorunlu olan yüzlerce bilgiye ve yönetim

sistemine sahiptirler. Tüm bunların aynı anda Euro'ya dönüşümü anahtar personel kıtlığına ve lojistik darboğazlara yolaçabilir. Firmalar bu yüzden değişim sürecini daha uzun bir döneme yayma gereği duyabilirler.

4.6.1.4. Firmaların Euro Kullanımını Ocak 2002'ye Kadar Erteleme Nedenleri :

- i.* **2002 yılına kadar ulusal paralarla yürütülecek olan işlemler:** Euro bozuk ve kağıt paralarının mevcut olmaması nedeniyle, perakende işlemlerin büyük bir çoğunluğunun 2002 yılına kadar milli paralar cinsinden yapılacağı açıktır. Müşterilerinin çoğunlukla ulusal paralarla işlem yapmayı sürdüreceği olması nedeniyle KOBİ'ler ve daha çok vatandaşlarla işlem yapan diğer firmalar Euro'ya erken geçiş konusunda isteksizdir.
- ii.* **Aynı anda iki sistemde çalışmanın maliyeti:** Euro'ya bir kerede tam geçmeyecek olan firmalar bazı işlemleri iki sistemde de sürdürmek zorunda kalacaklardır, bu ise firma için maliyeti artıran bir unsur olacaktır.

4.6.2. Euro'nun Firmalar Açısından Ticaret Yaratıcı Etkisi

Parasal birliğin son aşamasının başlaması ile tek pazar içinde etkinliğin sağlanması hedeflenmektedir. Bu hedefin gerçekleşmesindeki önemli bir etkende, Euro ile birlikte, bölgeye dahil ülkelerin döviz kurları arasında kur riskinin ortadan kalması ve tüm işlemlerin tek para birimi üzerinden yapılması sonucunda işlem ve değişim maliyetlerinden önemli bir tasarruf sağlanmasıdır.

Euro'nun kur riski ve değişim maliyetlerini ortadan kaldırarak maliyetlerde sağladığı avantajlar doğrultusunda, Birlik üyesi ülkeler arasında ticaret ve yatırımlarda canlanma olması beklenmektedir.

Euro bölgesinde beklenen gelir artışına ilave olarak, AB ekonomisinde ortaya çıkması muhtemel gelişmelerin fiyat ve dövizkuru istikrarının sağlanması, büyümenin

hızlanması, bölge içinde kur riskinin ve işlem maliyetlerinin ortadan kalkması, Euro'nun uluslararası güçlü ve istikrarlı bir para birimi niteliğiyle uluslararası işlemlerde giderek artan bir şekilde kullanılmasına paralel olarak, bölge ülkelerinin hem Birlik-içi, hem de Birlik dışındaki ülkelerle arasında ticaret yaratıcı etkiye sahip olması beklenmektedir.

Para Birliği bölgesi ile AB dışı ülkeler arasında ticaret yaratıcı etkinin AB ile tercihli düzenlemeleri bulunan ve halihazırda ticaretin yarısından fazlasını AB ülkeleri ile yapan Akdeniz ülkelerindeki ve Türkiye'deki firmaların, AB ile ticari alanda ulaştıkları serbesti oranında tek paranın getireceği avantajlardan faydalanma imkanlarının artacağı ileri sürülmektedir.

AB firmalarının Euro'nun kullanılmaya başlanması ile artık döviz kuru sorunlarıyla uğraşmayacak olmaları ve bunun da getireceği ticari ve yönetsel kolaylıklar sayesinde özellikle böyle uğraşlar için yeterli mali güçleri olmayan küçük ve orta ölçekli firmaların avantajlar sağlayacaktır. İstatistikler, küçük firmalarda bu tür işlemlerin maliyetinin satış ya da satınalmaların yüzde 1-2'si kadar olduğunu göstermektedir.

Firmalarda maliyetlerin ve giderlerin azalması yatırımlar için ilave kaynaklar yaratılmasına olanak tanıyacaktır. Mali piyasalar açısından ise Euro ile mali piyasaların entegrasyonun sağlanması ve sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi sonucu geniş, entegre ve derin bir Avrupa piyasasının oluşturulması faizlerin ve borçlanma maliyetlerinin düşüşünü beraberinde getirecektir. Bunun sonucunda, daha uygun maliyetle borçlanabilecek olan firmaların yatırımlarının artması beklenmektedir.

Rekabet nedeniyle girdi fiyatları düşerken daha büyük bir pazar yeni ticaret imkanları yaratacaktır. Döviz kurunda sağlanacak istikrar ve piyasaların genişlemesi ile birlikte işletmeler uzun vadeli büyüme ve istihdam stratejileri geliştirebilecekler ve

işverenler en nitelikli işgücünü en iyi maliyetlerle istihdam etme çabasında olacaklardır⁹⁸.

4.6.3. Euro'nun Firmalara Getirdiği Fiyat ve Rekabet Etkisi

Geçiş döneminde, bölge ülkeleri arasındaki ikili döviz kurları ve Euro ile sisteme dahil ulusal paralar arasındaki döviz kurlarının geri dönülmez biçimde sabitlenmiş olmasıyla, bölge ülkeleri içerisinde döviz kurunun bir para politikası enstrümanı olarak kullanılma niteliği sona ermiştir. Tek para ile birlikte bölge ülkelerinin tek bir döviz kuru oluşmuştur. Euro'nun EPB üyesi ülkelerde kullanılmaya başlanmasıyla birlikte ülkeler arasındaki benzer ürünlerin fiyatlarının karşılaştırılması kolaylaşmıştır.

Tek para ile fiyatların şeffaflaşması ve mal ve hizmetlerin serbest dolaşımının etkisi ile bölge içinde fiyat farklılaşmalarının ortadan kalkması ve sonuç olarak fiyat rekabetinin artması ile fiyatların düşme eğilimine girmesi beklenmektedir.

Fiyat şeffaflığının artmasıyla birlikte, ülkeler arası yüksek fiyat farklılaştırması yapılamayacak olmasından dolayı firmalar kültürel çeşitlilik ve değişik tüketim kalıplarına paralel olarak, iletişim teknolojilerindeki hızlı ilerlemelerden de yararlanmak suretiyle yeni hizmet şekilleri geliştirebilecek, pazarlama ve fiyat politikalarında gerekli ayarlamaları yapacaklardır.

1996 yılı itibariyle AB içinde yüzde 16 olan ortalama fiyat farklılığının Euro'dan sonra daha da aşağıya çekilmesi beklenmektedir. Fiyat farklılıklarının azalması tek pazarın tamamlanma sürecinde yaşanan ve en çok da tüketim mallarında kendisini gösteren bir olgudur. Nitekim, tüketim mallarında ortalama farklılaşma katsayısı 1985 yılında 27 iken, 1993 yılında 19,6'ya gerilemiştir. Ancak buna rağmen tüketim malları fiyatları yakından incelendiğinde, bölge içinde en düşük fiyatlarla en yüksek fiyatlar arasında hala önemli bir fark olduğu dikkati çekmektedir. Örneğin, hazır giyimde en pahalı ülkedeki fiyat, en ucuz ülkeye oranla yüzde 172 daha yüksektir. Ev tekstilinde bu

⁹⁸ DTM, Parasal Birlik Raporu ,1999.

oran yüzde 166, beyaz eşyada yüzde 157 civarındadır.

TABLO XIII : 1996 Yılı İtibariyle Belirli Ürünlerde AB İçi Fiyat Farklılaşması Oranları

Ürün Kategorisi	Fiyat Farklılaşması En Pahalı Ülke/En Ucuz Ülke (%)
Alkollü İçecekler	285
Meyve ve sebzeler	227
Meşrubat	225
Hazır Giyim	172
Ev Tekstili	166
Beyaz Eşya	157
Mobilya	158
Ayakkabı	144
Spor Malzemeleri	156

Kaynak : Single Market Scoreboard , EU Commission , May 1998

AB içindeki bu eğilim, Türk ihracat firmalar açısından hala fiyata bağlı rekabet şansının varolduğunu, fakat bu şansın giderek kaybolmakta olduğu anlamına gelmektedir⁹⁹.

Euro'nun kullanılmaya başlanmasıyla beraber firmaların piyasadaki rekabette avantaj sağlayabilmeleri için dikkat etmeleri gereken bir diğer noktada Euro'ya çevrilirken yuvarlamadan dolayı fiyat farklılıklarının gerçekleşmesidir. Firmaların ürünlerinin fiyatlarını Euro'ya çevirmeleri sadece sabit değişim oranıyla çarpmaları

⁹⁹ ALKAÇAR, Baki; "Türk dış Ticareti Açısından Euro:Fırsatlar ve Darboğazlar", *Dış Ticaret Dergisi*, Sayı 16, Ocak 2000.

anlamına gelmemektedir. Fiyatların pazar için etkili ve uygun seviyelerde oluşturulması kaçınılmaz olarak bazı fiyatların ayarlanmasını gerektirecektir.

Herhangi bir ürünün belirlenen sabit değişim oranına göre hesaplanan Euro cinsinden fiyatının 25.53 olduğunu varsayalım. Bu fiyat, müşteriler için uygun bir fiyat değildir ve pazarlamacı açısından da kötü bir seçimdir. Bu durumda perakendeci fiyatı 24.99 Euro'ya düşürebilecek ya da 25.99 Euro'ya çıkarabilecektir. Birinci durumda; ürünün fiyatında yüzde 2.1'lik bir düşüş; ikinci durumda yüzde 1.8'lik bir artış sözkonusudur. Düşük fiyatlı mallar için, fiyat değişme yüzdesi çok net görülebilecek bu ise fiyat değişimini müşteriye açıklama ihtiyacı doğuracaktır. Çünkü müşteriler gizli fiyat artışlarından şüpheleneceklerdir.

Ekonomik parasal birlik ve tek para birimine geçiş, işletmeler açısından, yeni piyasalara giriş, ilerleme ve büyüme imkanı gibi önemli avantajlar sağlayacak olmakla birlikte rekabet şartlarını da ağırlaştıracaktır. Artan rekabet şartlarında işletmelerin değişen ekonomik ortama ve yeni tüketim kalıplarına adaptasyonu yeni piyasaların değişik ihtiyaçlarına cevap verebilmesi gerekecektir. Nihai olarak bu gerekleri yerine getirmeyen firmalar yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalacaktır.

4.6.4. Euro'nun Firmaların Satış ve Pazarlama Teknikleri Üzerindeki Etkileri

Euro yeni pazarlara ulaşmak için elektronik ticaret, posta, doğrudan pazarlama v.b. gibi yeni satış metotlarının geliştirilmesi konusunda fırsatlar yaratacaktır. Ya da mevcut satış kanallarının daha cazip hale getirilmesi düşünülecektir. Pazar temsilcileri yerine seyahat edebilen satıcıların kullanılması, bölgesel sorumlulukların yeniden dağıtılması ve iç satışlar organizasyonunun düzenlenmesi akla gelebilecek yenilik örnekleridir. Yeni piyasalara yeni dağıtım kanalları kurulacaktır. Elektronik ticaretin gelişmesi , Euro ile birlikte tüketiciye doğrudan ulaşmaya olanak sağlayacaktır.

Genişleyen Avrupa pazarında, işletmeler satış ağlarını güçlendirme veya yenilerini oluşturma yoluna gidecek, diğer firmalarla ya da pazarlama dağıtım birimleriyle yeni ortaklıklar kurulması ve bu suretle firmanın genişlemesi söz konusu

olacaktır. Euro sayesinde yerel olmayan firmalarla (bayilerle) çalışmak daha kolay ve ucuz hale gelecek ve diğer firmalarla bu tür bayilik anlaşmaları gerçekleştirilecektir.

Tablo XIV : Firmaların Gelecek Yıla Dönük Planları (%)

	Yeni Pazarlara Girme	Yeni Şirketler Alma	Şirketleri Kapatma	Joint Venture İşbirliği	Ürün Çeşitleme	Ürün Daraltma	Diğer
Avusturya	42	6	3	17	36	22	7
Belçika	49	15	2	27	43	24	3
Finlandiya	45	8	2	23	27	28	4
Fransa	57	19	3	17	47	28	4
Almanya	40	9	4	18	42	14	5
İrlanda	58	11	1	22	48	13	7
İtalya	54	9	2	22	37	28	8
Lüksemburg	60	4	4	23	42	22	3
Hollanda	59	22	3	27	51	24	13
Portekiz	46	8	2	20	47	22	15
İspanya	48	4	1	15	43	26	11
Euro Bölgesi Ort.	47	11	3	19	41	22	7
Danimarka	30	17	2	18	35	1	6
Yunanistan	51	16	5	27	34	67	6
İsveç	36	16	4	24	35	10	11
İngiltere	57	14	2	29	41	11	8
Euro Alanı Dışı Ort.	51	16	3	26	38	27	7
AB Ort.	48	11	3	21	41	23	7
Malta	48	6	3	28	30	7	5
Norveç	28	10	4	17	9	9	4
Polonya	45	5	6	8	57	47	16
İsviçre	39	7	2	21	44	14	4
Türkiye	63	5	1	21	49	3	5
Araştırma Ort.	47	11	3	20	41	23	7

Kaynak: Finans Dünyası Dergisi, Eylül 1999, s.76.

Tek paraya geçişi takiben piyasa b3lünümünün yeniden gözden geçirilmesi gerekecektir ve piyasa b3lünümünde tek paranın yerini dil, költür benzerlikleri gibi faktörler alacaktır. Diğer taraftan ekonomik ve parasal birliğe ve tek para uygulamasına geçilmesi ile birlikte, korunan piyasa kalmayacaktır.

4.6.5. Euro'nun Organizasyon Yapıları ve İnsan Kaynakları Üzerindeki Etkileri

Firmalar organizasyonlarını ve insan kaynaklarının dağılımını Euro'dan kaynaklanan değişikliklere teknik ve stratejik olarak adapte etmek durumunda kalmışlardır. Euro'ya geçiş çalışmalarında şirket işlemlerinin tümü gözden geçirilerek gerekli değişiklikler yapılacağından, şirketlerde etkinliğin artması beklenmektedir.

Euro Alanı içinde personel ücretlerinde Euro kullanımının başlamasıyla birlikte artış beklenmektedir. İşgücü maliyetlerindeki artış beklentilerine iki sebep gösterilmektedir. Bunlardan birincisi, Euro'nun uygulanmasıyla personel ücretlerinin şeffaf hale gelerek ücret artışlarında firmalar üzerinde baskı yaratacak olmasıdır. Bu durumda firmalar ya yüksek maliyetleri göze alarak istenilen ücreti verecek ya da sendikaların baskılarıyla karşı karşıya kalacaklardır. İkinci olarak, EPB' in çalışanlar la ilgili kanunları harmonize ederek, yerel olarak uygulanmakta olan vergilerden daha yüksek vergiler getirileceği beklentisidir¹⁰⁰.

Personel ücretlerinin Euro ile ödenmesi ile ilgili olarak, iş dünyasına mali danışmanlık hizmetleri veren KPMG şirketinin düzenlediği Avrupalı şirketlerin Avrupa Para Birliğine hazırlıklarını konu alan ankette, şirketlerin sadece üçte birinin 2002 yılından önce işçilerine Euro cinsinden maaş ödeyebilecekleri, diğer firmaların ise 2002 yılına kadar işçilerine maaşlarını ulusal paraları cinsinden ödemeyi tercih ettikleri ortaya çıkmıştır¹⁰¹.

4.6.6. Euro'nun Tüketiciler Üzerindeki Etkileri

¹⁰⁰ Finans Dünyası; "Avrupalı KOBİ'ler Euro Sonrasına Hazırlanıyor", Eylül 1999 ,s.77.

Para Birliğine geçilmesiyle birlikte yaklaşık 300 milyonluk nüfusa sahip olan Euro Alanı firmalar açısından büyük bir pazar halini almıştır. Euro kullanımının başlaması ile fiyatların şeffaflaşması firmaları rekabete zorlarken, tüketicilere daha ucuz mal ve hizmet alabilme avantajı sağlamaktadır.

Tek para, tüketici tercihlerinde ve alışkanlıklarında önemli değişiklikleri de beraberinde getirerek, tüketiciler için menşei ne olursa olsun ürün veya hizmet kalitesi ve fiyatı ön plana çıkarmıştır. Kısacası işletmeler daha geniş fakat daha seçici bir tüketici kitlesi ile karşı karşıya kalmaktadır.

Pazarın genişlemesiyle beraber firmalar ürünlerinin kalite standartları, paketlenme vs. konularında değişik tüketicilerin beklentilerini karşılayıp karşılamadığı konusunda değerlendirmeler ve gerekli düzenlemeler yapmak zorunda kalmışlardır.

Tüketiciler Euro'nun yarattığı şartlar sayesinde daha kaliteli ve daha iyi hizmet/mal alabilme imkanlarının yanısıra, Euro Alanı içinde üretilenlerin dışında piyasadaki firmaları fiyat açısından zorlayan, Asya ve Orta Avrupa'dan yapılan ucuz ithalatlar sayesinde daha da düşük fiyatlarla ürün satın alabilmektedirler¹⁰².

4.6.7. Euro'nun EPB'ne Üye Olmayan Üçüncü Ülke Firmalarına Etkileri

Ülkemiz gibi parasal birliğe üye olmayan üçüncü ülkelerdeki firmalar, parasal birlik sürecindeki gelişmelerden kendilerinin rakiplerinin ya da ilişkide buldukları firmaların üye ülkelerle olan ilişkileri ölçüsünde etkilenecektir. Halen Avrupa piyasalarında ihracat yapan firmalar;

- İhracat piyasalarındaki rakip firmaların sayıları artarken maliyetlerinin azalması,
- Rakip ürünlerin fiyatlarında yeni ayarlamalar ile ürün standartlarında ve müşteri hizmetlerindeki değişmelere bağlı olarak rekabet güçlükleri ile karşılaşabileceklerdir.

¹⁰¹ Dünya Gazetesi; "Avrupalı Şirketler Euro'ya Ayak Diriyor", 11 Aralık 1998.

Ülke genelinde değerlendirildiğinde ise firmalar,

- Avrupa finansal piyasalarındaki yeni olanaklar ve
- Artan rekabet nedeniyle azalan girdi maliyetlerinden yarar sağlayabileceklerdir.

Üçüncü ülke firmalarının parasal birliğin olumsuz etkilerinden korunabilmesi ve olumlu etkilerinden yararlanabilmesi süreç içinde üye ülkelerde ve üçüncü ülkelerde gerçekleşecek değişimlere sürekli ve zamanında uyum sağlamaları ile mümkün olacaktır.

Zayıf ya da güçlü Euro parasal birliğe yönelik değerlendirmelerinde önem taşımaktadır. Üçüncü ülke firmalarının parasal birliğe yönelik değerlendirmelerinde birlik sonrasında üye ülkelerin mal ve hizmet piyasalarına ortaya çıkabilecek değişiklikler yanında birliğe hangi ülkelerin üye olacağı ve Euro'nun zayıf ya da güçlü oluşu da önem taşımaktadır. Euro'nun güçlü olması bu ülkelerle olan ticarete, ihracat gelirlerini olumlu, ithalat harcamalarını olumsuz yönde etkileyecektir.

Euro'nun değeri, firmaların stratejilerini belirlemelerinde rol oynayacaktır. Euro'nun zayıf ya da güçlü oluşunun firmalara net etkisi ithalat ve ihracat yaptıkları ülkeler ve döviz cinslerine bağlı olarak girdi maliyetleri ve ürün fiyatlarında ortaya çıkacak değişikliklere bağlı olacaktır. Bu bakımdan Avrupa piyasalarındaki parasal birliğe bağlı yapısal değişiklikler yanında Euro'nun değeri ve parasal birliğe hangi ülkelerin üye olacağı da üçüncü ülkelerin firmalarının geleceğe yönelik stratejilerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır.

Dünyanın en büyük içecek üreticilerinden Coca Cola'nın hisseleri New York Borsası'nda bir günde yüzde 30 oranında değer kaybetmiştir. Bu düşüşün nedeni Coca Cola'nın şişeleme kuruluşunun üç aylık karların tahmin edilenden az olarak gerçekleşeceğinin açıklanmasıdır. Coca Cola, karındaki bu düşüşün en büyük ikinci pazarı olan Avrupa'da yaşadığı sorunlardan kaynaklandığını açıklamıştır. Coca Cola'nın Başkanı John Alm düzenlediği basın toplantısında, şirketin gelirlerindeki azalmayı euronun zayıflığına bağlayarak "Euronun bu şekilde bir dramatik düşüşüne

¹⁰² TCMB Krediler Genel Müdürlüğü; Avrupa'da Tek Para Birimine Geçişin Firmalara Etkileri, Şubat

hazır değildik" açıklamasında bulunmuş ve İngiltere'de 300 kişilik bir personel indirimine gidileceğini söylemiştir¹⁰³.

Dış ticaret hadleri zaman içinde olumsuz yönde etkilenecektir. İçinde bulunduğumuz dönemde piyasaların beklentisi başlangıçta zayıf ancak giderek değerlendirilen bir Euro yönündedir. Buna bağlı olarak birlik üyesi ülkelerle dış ticaret hadlerinin başlangıçta olumlu zaman içinde olumsuz yönde etkilenmesi beklenebilir¹⁰⁴.

4.6.8. Euro'nun Turizm ve Otomotiv Sektörü Üzerindeki Etkileri

Euro'ya geçişin bazı sektörlerde daha hızlı gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu konudaki en iyi örnek turizm sektörü olarak nitelendirilmektedir. Hem Avrupa Birliği, hem de Türkiye açısından Euro'ya geçişin doğrudan etkilerinin görüleceği en önemli alanlardan birinin turizm olduğu belirtilmektedir. Turizm sektörü, her yıl AB nüfusunun %25.8'ini oluşturan 96 milyon insanın faaliyette bulunduğu bir pazardır. Avrupalı turistler, harcamalarının %50'sini nakit dışı ödeme araçları ile ödemektedir. İşte bu nedenle de, doğal olarak, euro'nun kullanılması için en ideal sektör hangisi diye bakıldığında, karşımıza turizm çıkmaktadır.

Turizm, Euro'ya geçişte, en çok ve en hızlı yarar sağlamaya uygun sektör olarak nitelendirilmektedir. Zaten büyük ölçüde küreselleşmiş olan turizm sektöründeki işlemlerde, çoğu zaman farklı para birimleri kullanılmaktadır. Ayrıca, turizm sektöründe; yaygın bir şekilde kredi kartları, seyahat çekleri, euroçekler gibi, nakit dışı ödeme araçları kullanılmaktadır. Sektördeki harcamaların %50'den fazlasının, bu tür araçlarla yapıldığı tahmin edilmektedir. Bu konuda yapılan bir araştırmanın sonuçları, Avrupalı tatilcilerin %28.1'inin tatil için rezervasyon yaptırırken, kredi ve ödeme kartları kullandığını, %36.5'inin ise, tatil yerine vardıklarında ödemelerini kartla yaptığını ortaya koymaktadır. İşte bu da, turizm şirketlerinin daha erken bir tarihte, Euro'ya geçişini hızlandıracak etkenlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır; çünkü Euro, geçiş döneminde sadece kağıt üzerinde kullanıma sunulacaktır.

1998,s.6.

¹⁰³ Milliyet, "Euro, Cola'nın tadını kaçırdı", 18 Mayıs 2000.

¹⁰⁴ TCMB Krediler Genel Müdürlüğü; a.g.e.,s.7.

Turizm Euro'nun tanıtılması için en ideal sektör olduğu belirtilmektedir. Tek para birimine geçişin nimetlerinden hızlı bir şekilde faydalanması gereken turizm sektörü, tüketicilerin Euro'ya geçişini kolaylaştırmak ve hızlandırmak açısından en uygun sektördür. Çünkü bir turist herşeyden önce tüketicidir. 1997 yılında, Avrupalıların %50.9'u tatile çıkmıştır. Bunların %43.6'sı bir diğer AB ülkesine gitmiştir. Aynı yıl, AB üyesi ülkelerde yapılan turizm harcamaları tutarı, ulaşım hariç, 146 milyar ECU olarak tesbit edilmiştir.

Euro'nun kendi ulusal para birimindeki karşılığını bilen bir turist, fiyatlar Euro cinsinden de belirtildiği takdirde, artık ulusal para birimlerindeki dönüşüm oranlarını hesaplamak zorunda kalmayacaktır. Belli başlı seyahat şirketleri arasında, hem euro, hem de ulusal para birimi cinsinden ikili fiyatlandırmaya geçenler vardır. Çoğu banka, tüketicilere 1999'dan itibaren Euro'nun kullanılabilceği ödeme araçları sunmaya başlamıştır. Euro'ya geçişin bu olumlu yanları, 1999 yılından itibaren, Euro cinsinden turizm hizmetlerine olan talebin artması beklentisine yol açmaktadır¹⁰⁵.

Türkiye'deki turizm sektörüne baktığımızda ise, bu sektörün bankacılık sektörünün tersine, Euro'ya yönelik kurumsal düzeyde bir çalışma içinde olmadığını görmekteyiz. Oysa, geçiş döneminde euro, banka transferleri, çekler, elektronik ödeme kartları, vb. gibi ödeme araçları ile sadece kağıt üzerinde kullanılacağı ve turizm sektörünün de nakit dışı ödeme araçlarının kullanılmasına geleneksel olarak yatkınlığı nedeniyle, bu konunun zamanında dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye'nin önde gelen turizm firmalarından biri olan Ankara Hilton Oteli'nin muhasebe müdürü Serhan Dora, Hilton Otellerinin bir süredir bu konuda çalışma yaptığını, halen de bu çalışmaların sürdüğünü belirterek, Euro hazırlıklarının yurtdışındaki Hiltonlarda doğal olarak daha geniş kapsamlı yürütüldüğünü açıklamıştır. Otele gelen bir müşterinin, kredi kartı veya seyahat çeki gibi nakit dışı bir araçla Euro cinsinden ödeme yapmayı istemesi halinde, otelin bu isteği kabul edeceğini belirten

¹⁰⁵ PAPOUTSİS, Christos; Avrupa Komisyonu Avrupa-Akdeniz Ortaklığı AB'nin Turizme ve Üçüncü Ülkelere Dönük Euro Bilgilendirme Semineri, *Güncel Avrupa Dergisi*, Ocak - Şubat 1999.

Dora, çalıştıkları bankada bir Euro hesabı açtırmak yoluyla, Merkez Bankası'nın o günkü kuru üzerinden Euro'ya denk gelen TL karşılığının tahsil edileceğini belirtmiştir. Ankara'da yıllardır hizmet veren Alp Reyat Turizm Şirketi Genel Müdürü Alp Reyat, Euro cinsinden ödeme konusunda bir talep geldiği takdirde, Hilton Otelinin uygulamasının benzerini kullanacaklarını açıklamıştır.

Asya Tur'un İstanbul'daki Satış Müdürü İbrahim Ergen, Türkiye'de turizm sektörünün yeni bir konu olan Euro'ya hazırlanması için zaman gerektiğine dikkat çekerek, elektronik yollarla euro cinsinden ödeme teklifi geldiği takdirde, Merkez Bankası'nın geçerli kuru üzerinden TL işlemi yapılacağını, ancak, henüz ne Türk, ne de yurtdışındaki firmaların bu yönde bir talebi olmadığını dile getirmiştir¹⁰⁶.

Türkiye'de Euro'nun öncelikli olarak kullanılmaya başlandığı bir diğer sektörde otomotiv sektörüdür. AB Komisyonu tarafından yapılan, Euro'nun fiyatlar üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik bir çalışmada, AB-içi ticarete payı yüksek olan otomotiv sanayii ürünleri fiyatlarının Euro'nun yürürlüğe girmesiyle önemli ölçüde düşebileceği ileri sürülmüştür. Bu çalışma da Türk ihracatçılarının otomotivde yoğun bir fiyat rekabeti ile karşı karşıya kalacağını göstermektedir. Türk otomotiv sektörünün öncü firmalarından biri olan Tofaş internet sayfasından da görülebileceği gibi ithal otomobil ve aksesuar fiyatlarını Euro cinsinden belirlemiş satış zamanındaki TCMB'nin o günkü euro kurundan değerleyerek müşterilerine sunmaktadır¹⁰⁷.

4.6.9. Parasal Birliğe Geçiş ve Euro'nun Kullanılmaya Başlanmasının Firmalar Üzerindeki Etkileri- TCMB Anketi

Ülkemizde çeşitli sektörlerde faaliyet gösteren firmaların Parasal Birliğe geçiş döneminde ne gibi hazırlıklar içinde oldukları ve konuya olan duyarlılıklarını saptayabilmek amacıyla Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası tarafından bir anket hazırlanmıştır.

¹⁰⁶ PAYDAK, Selda; "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Türk Turizm Sektöründe Euro Hazırlıkları", *Güncel Avrupa Dergisi*, Ocak - Şubat 1999.

¹⁰⁷ ALKAÇAR, Baki; a.g.e. ve <http://www.tofas.com.tr/main.html>

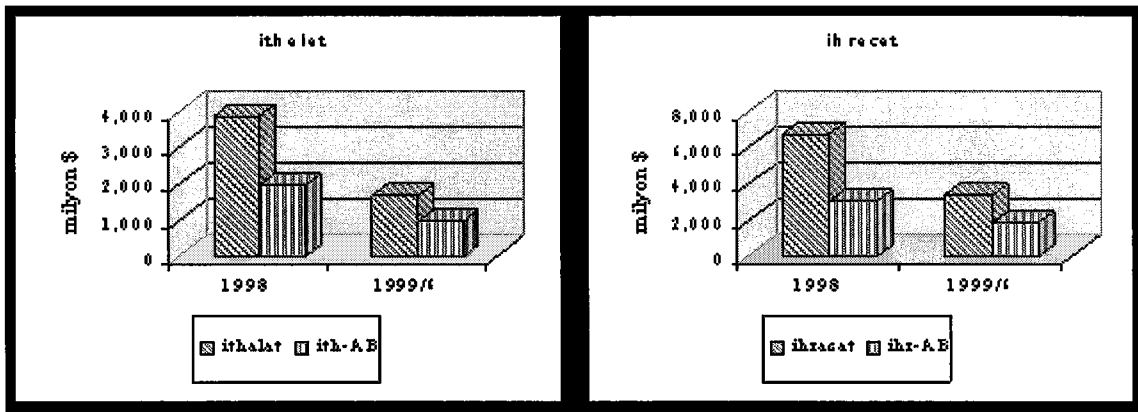
Söz konusu anket formu 5 Ağustos 1999 tarihinde 3,186 firmaya gönderilmiş, firmaların seçiminde Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın ihracatçı ve ithalatçı firma listeleri ile 1998 yılında Sektör Bilançoları çalışmasına katılmış olan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası'nın Bilanço Merkezinde kayıtlı bulunan firmaların listelerinden yararlanılmıştır.

Söz konusu ankette, Para Birliği Ülkeleri ile yapılan dış ticaret işlemlerinde Euro'nun kullanılıp kullanılmadığı, firmalarca Parasal Birlik sonrasında ihraç ürünleri ve hizmetlerinde değişiklik ya da yenilik yapılıp yapılmadığı , ihraç ürünlerine olan talepte değişiklik olup olmadığı, firma personelinden Euro ile ilgili eğitim programına katılan olup olmadığı, Parasal Birlik sonrasında firmaların yeni alış satış bağlantıları kurup kurmadıkları gibi hususlar çeşitli sorularla irdelenmeye çalışılmıştır.

Anket gönderilen 3,186 firmadan 683'ünün yanıtları değerlendirmeye alınmıştır. Bu firmalardan 76'sı daha önce firmaların Euro öncesi hazırlıklarını tespit etmek amacıyla düzenlenen ankete katılmışlardır. Söz konusu 683 firmanın;

- 142'si yalnız ithalat,
- 113'ü yalnız ihracat ,
- 365'i ise hem ithalat, hem de ihracat yapmaktadır.

Değerlendirmeye alınan firmaların 1998 yılı toplam ihracatı 6,8 milyar ABD doları, toplam ithalatı ise 3.8 milyar ABD dolarıdır.

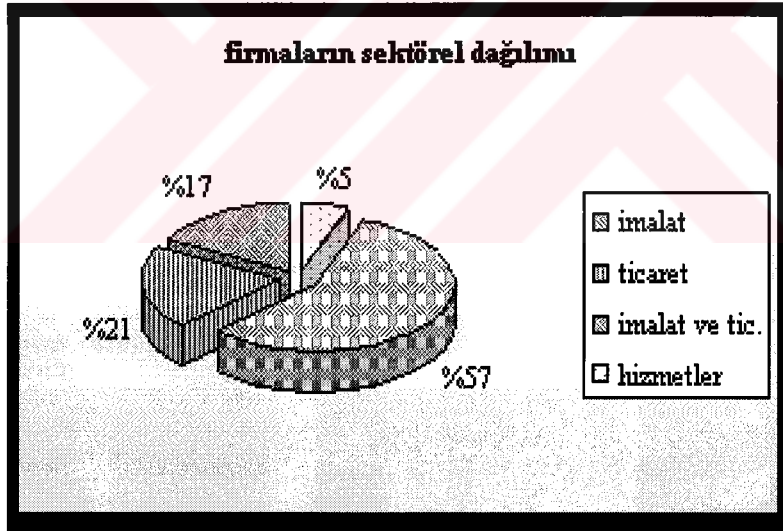

Şekil 25. Ankete Katılan Firmaların İthalat ve İhracat Verileri

Kaynak :<http://www.tcmb.gov.tr>

Yukarıdaki grafikten de görüldüğü gibi firmalar 1998 yılında ithalatlarının yaklaşık yarısını, ihracatlarının ise yüzde 44'ünü Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ile gerçekleştirmiş olup ağırlıklı olarak ithalat ve ihracat işlemi yapılan üç Para Birliği Ülkesi Almanya, İtalya ve Fransa'dır. 1999 yılının ilk 6 aylık döneminde ise Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ile yapılan ithalatın payı yüzde 57'ye ihracatın payı ise yüzde 52'ye ulaşmıştır. Dolayısıyla dış ticaretlerinin yarısını aşkın bir bölümünü Avrupa Birliği'ne üye ülkeler ile gerçekleştiren firmaların Euro'dan nasıl etkilendiklerinin araştırılması, reel sektördeki gelişmelerin saptanmasına ışık tutacaktır.

Değerlendirmeye alınan 683 firmanın sektörler itibariyle dağılımına baktığımızda firmaların büyük bir bölümünün imalat sanayiinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Şekil 26. Ankete Katılan Firmaların Sektörel Dağılımı

Kaynak :<http://www.tcmb.gov.tr>

Firmaların bildirdikleri net satışları üç ölçek grubunda incelediğimizde ise 1998 yılında, 257 firmanın net satışlarının 1 trilyon TL'den az, 244 firmanın net satışlarının 1-5 trilyon TL. arasında, 175 firmanın net satışlarının ise 5 trilyon TL'den fazla olduğu görülmektedir.

İthalat tutarını bildiren firmalar arasında 50 milyon doların üzerinde ithalat yapan 17, 1-50 milyon dolar arasında ithalatı olan 238, ithalatı 1 milyon dolardan az olan 239 adet firma olduğu görülmektedir. Firmaları ihracat tutarlarına göre gruplandırdığımızda ise ihracatı 50 milyon doların üzerinde 24, 1-50 milyon dolar arasında 81, 1 milyon doların altında ise 356 adet firma bulunduğu görülmektedir.

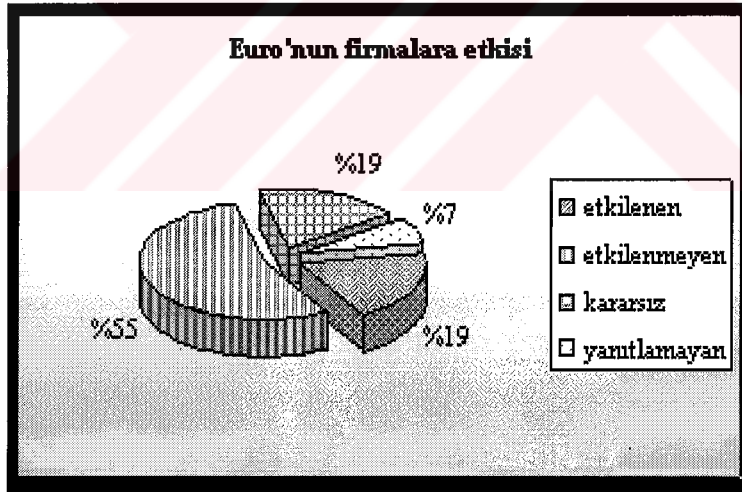
Anket Sonuçları :

Anketi yanıtlayan 683 firmanın yanıtlarından yararlanılarak ortaya çıkarılan bazı saptamalar aşağıda özetlenmiştir :

- İthalat işlemlerindeki alış kontratlarında ağırlıklı olarak kullandığı para biriminin Euro olduğunu bildiren firmaların oranı % 5 iken, ağırlıklı olarak ABD doları kullananların oranı % 21, Para Birliğine üye ülkelerin ulusal paralarını kullananların oranı ise % 46'dır. Birden fazla para birimi kullanımının ağırlıklı olduğunu bildiren firmaların yanıtları da dikkate alındığında, alış kontratlarını Para Birliği ülkelerinin ulusal paraları ile düzenleyen firmalar, ithalatçı firmaların % 56'sına , ABD doları üzerinden düzenleyenlerin oranı % 31'e, Euro üzerinden düzenleyenlerin oranı ise % 9'a yükselmektedir.
- Alış kontratlarında ulusal paraların kullanılmasının nedeni olarak o ülkedeki satıcıların tercihi ve mevcut sözleşmelerinin ulusal paralar cinsinden düzenlenmiş olması belirtilmiştir.
- İthalatçı 507 firmanın % 11'i, 1 Ocak 1999 tarihinden sonra Para Birliği Ülkelerinden yapılan ithalatta ürün fiyatlarında bir düşme olduğunu belirtmişlerdir. (Yanıtlamayanlar % 15)
- Ürün fiyatlarındaki düşmenin nedeni olarak artan rekabet ve global kriz gösterilmiştir.

- İthalatçı firmalarda olduğu gibi ihracatçı firmalarda da satış kontratlarını Para Birliği Ülkelerinin ulusal paraları ile düzenleyenlerin oranı en yüksektir. Satış kontratlarının bir bölümü ya da tamamını ulusal paralar ile düzenleyen firmaların oranı % 48 iken, bunu % 35 ile ABD doları ile düzenleyen firmalar izlemektedir, Euro kullananların oranı ise % 11'dir.
- İhracat işlemlerinde Para Birliği Ülkelerinin ulusal paralarının kullanılma nedeni olarak, o ülkedeki müşterilerinin tercihi ve mevcut sözleşmeler belirtilmiştir.
- 1 Ocak 1999 tarihinden sonra Para Birliği Ülkelerine yapılan ihracatta rekabet artışı ile karşılaştık diyen firmalar ihracatçı firmaların % 23'ünü oluşturmaktadır. (Yanıtlamayanlar % 18)
- İhracatta rekabet artışının nedeni olarak fiyatların azalması ve firma sayısındaki artış belirtilmiştir.
- Euro'ya geçtikten sonra ihraç ürünlerinde ve hizmetlerinde değişiklik yapmak gereği hisseden firmalar tüm ihracatçı firmaların % 10'udur. (Yanıtlamayanlar % 11)
- Firmaların yaptıkları değişiklikler ihraç malı fiyatlarında ayarlama yapmaları ve yeni satış bağlantıları kurmaları şeklindedir.
- Geçen yıla göre 1 Ocak 1999 tarihinden sonra ihraç ürünlerine olan talepte artış olduğunu belirten firmaların oranı % 23'tür. (Yanıtlamayanlar %7)
- İhracatçılar yurt dışı tanıtımlara ağırlık vererek ürünlerini dış piyasalarda tanıtmış ve yeni müşteriler bulmuşlardır.
- Geçen yıla göre 1 Ocak 1999 tarihinden sonra ihraç ürünlerine olan talepte azalış olduğunu belirten firmaların oranı % 28'dir. (Yanıtlamayanlar %7)

- İhraç ürünlerine olan talebin azalmasının nedeni olarak global kriz, piyasalardaki durgunluk ve talep daralması gösterilmiştir.
- 1 Ocak 1999 tarihinden sonra Para Birliğine üye ülkelerdeki banka ve firmalardan kredi kullandığını belirten firmaların oranı tüm firmaların % 10'udur. (Yanıtlamayanlar %16)
- Kullanılan kredilerin % 12'si Euro, % 34'ü ABD doları, % 40'ı Para Birliği Ülkelerinin ulusal parası cinsindedir. (Yanıtlamayanlar %14)
- 1 Ocak 1999 tarihinde Euro'nun kullanılmaya başlanmasının firmalarını etkilediğini belirten firmaların oranı % 19, hiç etkilemediğini belirtenlerin oranı % 55, kararsızların oranı ise % 19'dur (Yanıtlamayanlar %7). Gerek ithalatçı ve ihracatçı firmalar ayrımında gerekse ithalat ve ihracat büyüklüklerine göre sınıflandırmalarda soruya verilen yanıtlar arasında önemli bir farklılık bulunmamaktadır.

Şekil 27. Euro'nun Firmalara Etkisi

Kaynak :<http://www.tcmb.gov.tr>

- Euro'nun kullanılmaya başlanmasının firmalarını hiç etkilemediğini belirten firmaların % 11'i önümüzdeki dönemlerde etkileneceklerini düşünürlerken % 87'si hiç etkilenmeyeceklerini belirtmişlerdir.

- Firmaların % 27'si Euro üzerinden hesap açtıklarını belirtmişlerdir. Bunların tamamına yakın kısmı yurt içi hesaplardır. (Yanıtlamayanlar %4)
- Personeline Euro konusunda eğitim veren firmalar tüm firmaların % 10'unu oluşturmaktadır ve eğitim programları olarak konferans ve seminerler belirtilmiştir. (Yanıtlamayanlar %3)
- Eğitim programlarına katılan grup olarak ilk sırada üst düzey yöneticiler ikinci sırada muhasebeciler belirtilmiştir.
- Firmaların % 48'i Euro ile ilgili olarak bilgi almak üzere herhangi bir kuruma başvurmadıklarını belirtmiştir. (Yanıtlamayanlar %17)
- Euro ile ilgili olarak danışılan kurumların başında bankalar gelmekte bunu ticaret odaları takip etmektedir.
- Parasal Birlik sonrası yeni alış-satış bağlantıları kuran firmalar tüm firmaların % 23'üdür. (Yanıtlamayanlar %10)
- Yeni bağlantı kuran firmaların % 57'si ihraç ürünlerine yeni pazarlar bulduklarını belirtmişlerdir.
- Tüm firmaların % 33'ü Para Birliği alanında Euro ile başlayan fiyat şeffaflığından yarar sağlayacaklarını düşünmektedir. (Yanıtlamayanlar %13)

Bu sonuçlardan, ülkemiz firmalarında Euro kullanımının henüz sınırlı olduğu ve 1999 yılının ilk altı aylık dönemindeki gelişmelerde Parasal Birliğe geçiş yanında, 1998 yılındaki kriz sonrası gelişmelerin de etkili olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut ithalat ve ihracat sözleşmeleri ve Parasal Birlik üyesi ülkelerdeki firmaların ulusal paralarını kullanmayı tercih etmeleri Euro kullanımını sınırlayan etkenler olarak görülmektedir. 1998 yılında yapılan ankete verilen yanıtlarda, Avrupa Birliği ülkeleri ile dış ticareti olan 301 firmadan % 70'i Euro kullanımından etkileneceğini düşünürken, 683 firmanın yaklaşık % 19'unun etkilendiğini belirtmesi, Parasal Birliğe geçişin henüz beklendiği

ölçüde etkili olmadığını düşündürmektedir. Bununla birlikte, yeni piyasalara yönelme eğilimleri ve ürün tanıtım çalışmalarına verilen önem dikkati çekmektedir¹⁰⁸.

¹⁰⁸ TCMB; Parasal Birliğe Geçiş ve Euro'nun Kullanılmaya Başlanmasının Firmalar Üzerindeki Etkileri Anketi Değerlendirme Sonuçları, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ekim 1999.

SONUÇ

1960'lı yılların başından bu yana Avrupa ülkelerinin ekonomik ve parasal birlik yaratma çabaları uzun yıllar boyunca gerek politik, gerek sosyal olaylardan dolayı hızlı bir şekilde gelişmemiştir. 1988 yılında Delors Raporunda Ekonomik ve Parasal Birliğe katılacak üyelerin yerine getirmesi gereken kriterler belirlenerek Maastricht Anlaşması ile karara bağlanmıştır.

Maastricht'te belirlenen kriterlere uyum sağlayan 14 AB ülkesinden 11'i (Almanya, Belçika, İspanya, Fransa, İrlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Avusturya, Portekiz ve Finlandiya), 280 milyon Avrupalı'dan oluşan "Euroland" sınırları içinde kalırken, İngiltere, Danimarka ve İsveç, başlangıçta katılımı reddetmişlerdir. Yunanistan ise Maastricht kriterlerini yerine getiremeyen tek AB ülkesi olmuştur fakat geçen süre içinde aldığı kararları uygulayarak, gerekli şartları yerine getiren Yunanistan'ın, 1 Ocak 2001'den itibaren Euro Bölgesi'nin 12. üyesi olması kabul edilmiştir.

1990 yılında ilk aşamasının başladığı Ekonomik ve Parasal Birlik, onbir üye ülkenin gerekli kriterleri yerine getirmesinden sonra 1 Ocak 1999'da tek para birimi , Euro'ya geçişle son aşamasını tamamlamıştır. 1 Ocak 1999 tarihinden sonra uluslararası piyasalarda yerini alan Euro \$'a alternatif olması beklenmiştir. Doğumundan bu yana onsekiz ay geçen Euro beklenen değerini koruyamamış ve ilk yılında dolar karşısında yüzde 25'e varan değer kaybına uğramıştır.

Onbir Avrupa ülkesinin ortak para birimi Euro'nun uluslararası piyasalarda kazanacağı konum, Euro Alanı olarak tanımlanan bölgedeki Avrupa Birliği ülkelerinin tüm olguları etkilemektedir. Uluslararası piyasalardaki gelişmelerin bu ülkeleri etkileme derecesi, Avrupa Merkez Bankası'nın tutumu ve politikası, ABD'nin Euro karşısında izleyeceği stratejiler, uluslararası piyasaların Euro'ya yaklaşımı gibi etkenlere bağlı olacaktır.

Toplulukla yoğun ticari ve finansal ilişkileri olan Türkiye'nin de bu geçişten diğer üçüncü ülke ekonomilerine göre daha fazla etkilenmesi beklenmektedir.

Türkiye'nin dış ticaret hacminin yarısı üye ülkelerle yapılırken, işçi dövizlerinin büyük bölümünü, döviz tevdiat hesaplarının yaklaşık yüzde 40'ını ve Merkez Bankası döviz rezervlerinin yüzde 60'ını Ekonomik ve Parasal Birliğe üye ülkelerin para birimleri oluşturmaktadır. Buna ek olarak, dış borçlanmaların önemli bir bölümü üye ülkelerin para birimleri ile yapılmaktadır. Bu nedenlerle orta ve uzun dönemde Euro'daki gelişmelerin Türkiye'nin ticaret hacmi ve dağılımını, dış borçlanma stratejisini, rezerv yönetimini ve diğer makroekonomik büyüklüklerini etkilemesi beklenmektedir.

KİTAPLAR

BARKIN, Noah, Adam Cox; Reuters; **EMU Explained The Impact of the Euro**, Kogan Page Limited, 1998.

BEKX, Peter ; **The Implications of the Introduction of the Euro for non-EU countries**, <http://www.ecu-activities.be/document/europaper>

ERÇEL, Gazi; **Euro ve Türk Finans Sistemi Semineri**, İKV Yayınları, İstanbul 1998.

GÜNUĞUR, Haluk; **Avrupa Ekonomik Topluluğunu Kuran Antlaşma (Roma Antlaşması)**, TOBB Yayını, Ankara, 1988.

İKV, **40 Soruda Avrupa Birliği**, İKV Yayınları, İstanbul, 1998.

KARLUK, Prof.Dr.S.Rıdvan; **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 4.Baskı, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Yayınları, İstanbul 1996.

PAYA, Prof.Dr.Merih; **Euro ve Türk Finans Sistemi İKV Semineri**, İKV Yayınları, İstanbul 1998.

PEKCAN, Erdoğan ; **Avrupa Para Birliği Euro ve Türkiye**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul, Eylül 1999.

SAVAŞ, Prof.Dr. Vural Fuat; **Çağımızın Deneyi Euro**, Siyasal Kitabevi, İstanbul 1999.

TCMB DIŞ İLİŞKİLER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ; **Euro'ya Geçiş Sorular ve Cevaplar**, Kasım 1998.

TURHAN, Doç. Dr. Turgut, **Milletlerarası Sözclemelerde Yabancı Para Kayıtları**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü yayınları, 1996.

YARARLANILAN MAKALELER

AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş., “Mali Piyasalar”, **Türkiye Bankalar Birliği Raporu**, Şubat 1998.

AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.; “Euro Banknotlarının Basımı”, **Türkiye Bankalar Birliği Raporu**, Mayıs 1998(II).

AB Danışmanlık ve Yatırım Hizmetleri A.Ş.; “Avrupa Birliği’nde Euro Hazırlıkları”, **Türkiye Bankalar Birliği Raporu**, Aralık 1997.

AB Danışmanlık;”Duisenberg’in Euro’ya ilişkin Basın Açıklaması”, **Türkiye Bankalar Birliği EPB Raporu**, Mayıs 2000.

Akbank; **Avrupa’da Çok Para Biriminden Tek Para Birimine Geçiş: Euro Broşürü**, Kasım 1998.

AKGÜN, Dr.Yaşar; “Avrupa Para Birliği’ne doğru”, **Süreç Gümrük Birliği Dergisi**, Eylül, Ekim, Kasım, Aralık 1995.

ALAGÖZ, Aylin , “Yeni bir Para Yeni bir Avrupa”, **İKV Dergisi**, Eylül-Aralık 1998, Sayı 142.

ALKAÇAR, Baki; “Türk dış Ticareti Açısından Euro:Fırsatlar ve Darboğazlar”, **Dış Ticaret Dergisi**, Sayı 16, Ocak 2000.

ALPARSLAN, Melike; **Avrupa Merkez Bankaları Sistemi ve Milli Merkez Bankaları**, Şubat 1997, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları.

ARAS, Güler; Friedrich Ebert Vakfı, **Euro'nun Türk Ekonomisi Üzerine Beklenen Etkileri konulu seminer notları**, İstanbul, 27 Şubat 1999

ARAS, Güler; "Avrupa Ekonomik ve Parasal Birliği'nin Finans Piyasalarına Etkileri", **İşletme ve Finans**, Aralık 1999.

BOLAT,Ömer; **Avrupa Para Sistemi**, İKV Yayınları, No.88, İstanbul, 1990.

CANEVİ, Yavuz; "Euro Vizyon", **TÜSİAD Görüş Dergisi**, Ağustos 1998.

Council of the European Union; **Broad guidelines of the economic policies**, Brüksel, Şubat 1999.

Denizbank Haftalık Ekonomi Bülteni, "Euro'nun Türkiye'ye Etkileri", 28-31 Aralık 1998.

ERÇEL, Gazi ; Dünya Gazetesi tarafından düzenlenen "**Euro' nun Bankacılık ve Sermaye Piyasalarına Etkileri**" **Seminerine sunulan Tebliğ**, 27 Kasım 1998,İstanbul.

European Commission; **Your Business and The Euro**, Belçika, 1999.

GÖNDER, Füsun, Hülya Üstünkaya, Sinem Ünel; "Parasal Birliğin türk Hukuk Sisteminde Yaratacağı Olası Etki ve Sorunlar", **Bankacılar Dergisi**, Sayı 24, 1998.

HEISTER, Johannes; "The Pros and Cons of the single European currency"; **Prometheus-Europe Discussion Paper**, No.1,ss.3-4, <http://prom.org/network/edition/pdpl.htm>.

JACKSON, James O.; "The One-Way Bridge" , **Time**, 11 Mayıs 1998, Cilt 151, No 19.

PAPOUTSIS, Christos; Avrupa Komisyonu Avrupa-Akdeniz Ortaklığı AB'nin Turizme ve Üçüncü Ülkelere Dönük Euro Bilgilendirme Semineri, **Güncel Avrupa Dergisi**, Ocak - Şubat 1999.

PAYDAK, Selda; “Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Türk Turizm Sektöründe Euro Hazırlıkları”, **Güncel Avrupa Dergisi**, Ocak - Şubat 1999.

PETERSON, Thane; “Sefasıyla Cefasıyla Euro Geliyor “,**Hürriyet Business Week**, 19 Nisan 1998.

Quest; Euro ve Avrupa Ekonomik ve Parasal Birlik Üzerine Soru ve Cevaplar, Arupa Birliği Komisyonu Yayınları 1998.

TAMER, Selçuk ; “Avrupa Tek Para Sistemi’ nin Türk Bankacılık ve Özel Sektörü Üzerindeki Etkileri”, **TÜSİAD tarafından düzenlenen Avrupa Tek Para Sistemi konulu seminere sunulan bildiri**, İstanbul, 22 Mayıs . 1998, <http://www.tusiad.org.tr/raporlar>.

TCMB Krediler Genel Müdürlüğü; **Avrupa’da Tek Para Birimine Geçişin Firmalara Etkileri**, Şubat 1998.

TCMB; **Parasal Birliğe Geçiş ve Euro’nun Kullanılmaya Başlanmasının Firmalar Üzerindeki Etkileri Anketi Değerlendirme Sonuçları**, İstatistik Genel Müdürlüğü, Ekim 1999, <http://tcmb.gov.tr/emu>.

The economist, “Ever closer to the euro club”, January 22nd-28th 2000.

TÖRE, Nahit , “Ekonomik ve Parasal Birlik’in Türk Ekonomisi Üzerindeki Muhtemel Etkileri”, **Güncel Avrupa Dergisi**, Eylül-Aralık 1998.

WERNER, Pierre; “Report to the Council and the Commission on the realisation by stages of economic and monetary union in the Community”, **Bulletin of the European Communities**, Supplement, Vol.3 (Werner Report).

YÜKSEK, Eray; “Euro’ nun Finansal Sektör Üzerine Etkileri”, **Active Finans Dergisi**, Aralık 98-Ocak 99 Sayısı.

İNTERNETTEN ULAŞILAN KAYNAKLAR

Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Euro ve Türkiye Üzerine Etkileri**, 1998, <http://www.dtm.gov.tr>

Dış Ticaret Müsteşarlığı; **Parasal Birlik Raporu**, <http://www.dtm.gov.tr/AB/AB%20Sayfasi/euroasilkitap.htm>.

Dış Ticaret Müsteşarlığı, **Dış Ticaretin 2000 Yılı Nisan Ayı İtibariyle Görünümü**,

Dr. William F.Duisenberg; **ECB Press Release**, <http://www.ecb.int>, 05 May 2000.

Dünya Gazetesi, “Euro ,dolar karşısında yenilgiye boyun eğdi”, 24 Şubat 1999.

Dünya Gazetesi, “Euro tahvilleri İMKB'de”, 20 Nisan 2000.

Dünya Gazetesi, “Avrupa’da 50. Yaş Çoşkusu”, 9 Mayıs 2000.

Dünya Gazetesi, “ Euro ile İşlemlere Başlayın”, 5 Kasım 1998.

EGE, Yavuz; **Avrupa Tek Para Sistemi Konusunda TÜSİAD Semineri**, 22 Mayıs 1998, İstanbul, [http:// www.tusiad.org.tr/turkish/main/frame_rapor.html](http://www.tusiad.org.tr/turkish/main/frame_rapor.html)

European Central Bank;”Organisations in the European System of Central Banks”,
<http://www.ecb.org/>

HAMALAINEN, Sirkka; “The Euro-experiences and Prospects”, 5 Nisan 2000, Paris,
The Euro Capital Markets Forum, <http://www.ecb.int>

[http:// www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/euribor3.html](http://www.tcmb.gov.tr/yeni/banka/euribor3.html)

<http://ecb.int/target>

<http://europa.eu.int/euro/html/dossiers/00140/00140-en.pdf>

<http://gbcom/raporlar/euro/euro.htm>

<http://www.dtm.gov.tr/AB/AB%20Sayfasi/euroasilkitap.htm>

<http://www.ecb.int/banknotes>

<http://www.tofas.com.tr/main.html>

[http:// www.dtm.gov.tr/ead/1999yiliveOcak%20.htm](http://www.dtm.gov.tr/ead/1999yiliveOcak%20.htm)

Hürriyet , “Avrupa’da Euro Bayramı”, 2 Ocak 1999

Hürriyet, “Genç Euro, güçlü dolar karşısında can çekişiyor”, 5 Mayıs 2000.

Hürriyet, “Yunanistan’ın Euro’ ya girişine Almanya Engeli”, 5 Mayıs 2000

Hürriyet, “Avrupa'nın 8 borsası tek çatı altında birleşiyor”, 6 Mayıs 1999.

Hürriyet, “İngiltere’den ‘Euro’yu onaylayabiliriz mesajı”, 16 Şubat 1999.

LIEBSCHER, Dr.Klaus ; “The Euro - one year on”, **BIS Review**, 30/2000,
<http://www.bis.org>

Milliyet, “Euro, Cola’nın tadını kaçırdı”, 18 Mayıs 2000.

Milliyet , “Ortak para mark olmalı”, 18 Mayıs 2000.

Milliyet, YILMAZ, Tarık; “Euro’lu bilançolar geliyor”, 28 Mayıs 2000.

T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Euro Komitesi; **Euro İle İlgili Gelişmeler ve Türkiye ‘ye Yansımaları** Ağustos 1999, <http://www.hazine.gov.tr/yayin/eurorapor/>

Türkiye Bankalar Birliği; **2000’li Yıllarda Türk Bankacılık Sektörü**, TBB Yayınları ,
No:211,1999.

EK 1: MEVSİMSEL İŞSİZLİK ORANLARI (%)
TOPLAM KADIN VE ERKEK

	EU 15	EUR 11	B	DK	D	GR	E	F	IRL	I	L	NL	A	P	FIN	S	UK	USA	JAP
98.0 3	10.1	11.1	9.6	5.3	9.8	:	19.2	11.9	8.2	11.9	2.8	4.3	4.7	5.8	11.8	8.3	6.4	4.7	3.8
99.0 3	9.4	10.2	9.2	5.4	8.7	:	16.6	11.7	6.2	11.6	2.4	3.6	3.9	4.6	10.5	7.6	6.2	4.2	4.8
99.1 1	8.9	9.7	8.8	4.8	8.7	:	15.3	10.8	5.3	11.1	2.2	2.7	3.6	4.1	10.1	6.8	5.9	4.1	4.5
99.1 2	8.9	9.6	8.7	4.9	8.6	:	15.2	10.6	5.2	11.2	2.2	2.8	3.6	4.1	10.2	6.8	6.0	4.0	4.7
00.0 1	8.8	9.5	8.7	5.0	8.5	:	15.1	10.5	5.1	11.2	2.2	2.7	3.6	4.1	10.3	6.6	5.9	4.0	4.7
00.0 2	8.8	9.5	8.6	4.9	8.4	:	15.1	10.4	5.1	:	2.2	2.8	3.5	4.2	10.5	6.6	:	4.0	4.9
00.0 3	8.7	9.4	8.5	4.8	8.4	:	14.9	10.2	5.0	:	2.2	:	3.4	4.1	10.6	6.5	:	4.0	4.9

Kaynak: Eurostat
: mevcut değil

EK 2 : "Türk Firmaları için Euro ile Çalışma Faaliyet Kontrol Listesi"

KONTROL LİSTELERİ

Pazarlama ve Satış	E/H	İlgili Bölüm/Birim/Kişi
1-)Euro Avrupa'ya yapılan ihracat için yeni fırsatlar sunacak mı?		
. Hangi ürünler için?		
. Hangi pazarlar için?		
2-) Yeni müşteri gruplarını hedefleyebilecek misiniz?		
3-) Bu yönde yeni pazarlama etkinliklerine gereksiniminiz var mı?		
4-) Euro müşterilerinizi nasıl etkileyecek?		
5-) Müşterilerinizin pazarları euro sebebi ile değişecek mi?		
6-) Belli başlı rakiplerinizi		
. Türkiye'de mi?		
. AB'de mi?		
. AB dışında mı?		
7-) Pazarınız euro nedeniyle daha geniş bir rekabete açılacak mı?		
8-) Buna karşı değerlendirmeniz ne olacak?		
9-) Satış personeliniz için özel eğitim gerekli mi?		
10-) Ticari yapınızda euronun etkisi ne olacak?		
11-) Euro varolan pazarınızı yeniden gözden geçirmenizi teşvik edecek mi?		
12-) Pazar yapınız değişirse satış organizasyonunuz nasıl etkilenecek?		
13-) Euro, yeni pazarlara ulaşabilmek için, (elektronik ticaret, "mail-order", doğrudan pazarlama gibi) yeni satış metodları geliştirmenize yardımcı olacak mı?		
14-) Yeni distribütör veya temsilcilere gereksiniminiz olacak mı?		
15-) Yeni ürün veya hizmet sunmak için olanaklar görüyor musunuz?		
16-) Varolan ürün veya hizmet çeşitleriniz düzeltme veya değişiklik gerektirecek mi?		

Finans	E/H	İlgili Bölüm/Birim/Kişi
1-) 1999-2002 arasında euro ile işlem yapmak zorunda kalacak mısınız?		
2-) Hesap planınıza euro'yu'ne zaman dahil etmeyi düşünüyorsunuz?		
3-) Bilançolarınızı euro bazında yayınlamayı düşünüyor musunuz?		
4-) Finans bölümündeki elemanlarınızın özel eğitime gereksinimi olacak mı?		
5-) Avrupa Para Birliği DTH'lerinizi euro'ya çevirmeyi düşünüyor musunuz?		
6-) Ana sözleşmeniz güncelleme gerektirecek mi?		
7-) Yasal tavsiyelere gereksiniminiz olacak mı?		

Fiyatlandırma	E/H	İlgili Bölüm/Birim/Kişi
1-) Euronun ticari işlemlerimize ne zaman gireceğini düşünüyorsunuz?		
. Avrupa Birliği içinde		
. Avrupa Birliği dışında		
2-) Ürünlerinizin fiyatları ile Avrupa Birliği piyasası fiyatları arasında büyük farklar var mı?		
. Bu farklılıklara euroya geçişten sonra müdahale edecek misiniz?		
. Fiyatları mı aynılaştıracaksınız,		
. Hizmeti mi artıracaksınız?		
3-) Özellikle düşük fiyatlı ürünleriniz euroya geçişten sonra ayarlama gerektirecek mi?		
4-) Gerçek fiyat değişikliklerini içeren yeni fiyat yapılanmasına nasıl uyum sağlayacaksınız? Örn, fiyatların yuvarlanması ve ürün şartnamelerinin değiştirilmesi gibi		
5-) Euro üzerinden faturalamaya ne zaman başlamayı düşünüyorsunuz?		
6-) Büyük müşterilerinizin 1999'da euroya geçmesini bekliyor musunuz? Evet ise, euro fatura isteyecekler mi?		
7-) Fiyat referansları ve gerekli değişiklikleri gösteren dokümantasyonunuz tamam mı?		
8-) Gerek bunları gerekse euro bazlı fiyatlarınızı müşterilerinize nasıl duyurmayı düşünüyorsunuz?		

Değişim ve Banka İlişkileri Kontrol Listesi	E/H	İlgili Bölüm/Birim/Kişi
1-) Şirketinizin euroya hazırlık işlemleri sürecinde lider olarak görülmesi sizin için önemli mi?		
2-) Uzun vadeli müşteri kontratlarınız varsa, bunları euro sebebi ile tekrar gözden geçirmeyi düşünüyor musunuz?		
3-) euro konusunda bilgilendirme ve müşteriye yardımcı olmanın yararlı bir pazarlama aracı olduğunu düşünüyor musunuz?		
4-) Pazarlama ve Satış departmanlarınızda değişiklik öngörüyor musunuz?		
5-) Şirket içinden hangi kaynaklara ihtiyacınız olacak?		
6-) Şirket dışından hangi kaynaklara ihtiyacınız olacak?		
7-) Değişim sürecini başlatmak için işletme yönetiminden veya diğer bölümlerden ne bilgiler bekliyorsunuz?		
8-) İşletme içinde değişimin koordinasyonunu nasıl yapıyorsunuz?		
9-) Euroya geçiş banka hesapları sayısında azalmaya sebep olacak mı?		
10-) Euroya geçiş çalışılan banka sayısında azalmaya sebep olacak mı?		
11-) Euro banka ilişkilerinde ve özellikle bankacılık hizmeti ücretlendirmesinde değişiklik yaratacak mı?		
12-) Bankanızdan euro konusunda hangi hizmetleri bekliyorsunuz		
. Finansal hizmet		
. Fon Yönetimi hizmetleri		
. Değişim/dönüşüm hizmetleri		
. APB'nin gelişimi hakkında bilgi		
13-) Euro hakkında bankanızla görüştünüz mü?		
. Ne tip bilgi ve hizmet sunacak?		
. Gerekli hizmetleri zamanında verebilecek mi?		

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Sinem Macunlar Yıldız

Doğum Tarihi : 04 Eylül 1975

Doğum Yeri : İstanbul

Medeni Hali : Evli

Eğitim

Lise : Özel Ata Lisesi (1986-1993)

Lisans : Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F.
İktisat Bölümü (1993-1997)

Yüksek Lisans : Yıldız teknik Üniversitesi Sosyal
Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı,
İşletme Bölümü (1997-)

Çalıştığı Kurumlar : Eczacıbaşı İlaç Sanayi Tic.A.Ş.
Finansman Uzmanı